tarih notları

ÖZKAN BOZKURT

E-POSTA: OZKAANBOZKURT@GMAIL.COM

içindekiler

islâmiyet öncesi TÜRK tarihi 11
kavimler göçü 11
sonuçları: 11
avrupa hun devleti 11
avrupa'da kurulan diğer TÜRK devletleri ve göç eden TÜRK boyları 11
avarlar: 11
uzlar: 11
peçenekler: 11
macarlar: 12
bulgarlar: 12
hazarlar 12
kıpçak-kumanlar 12
sibirler 12
islâmiyet öncesi TÜRK siyasi tarihi 12
kökTÜRKler 12
kutluklar (II. kökTÜRKler) 13
uygurlar 13
kırgızlar 13
karluklar 13
türgişler 13
akhunlar 14
tabgaçlar 14
başkurtlar 14
oğuzlar 14
kimekler 14
islâmiyet öncesi TÜRK tarihi, kültür ve medeniyeti 14
devlet yönetimi 14
hükümdarın görevleri 14
hükümdarın unvan ve sembolleri 14
ikili teşkilât 15
devlet görevlileri 15
sosyal hayat 15
hukuk 16
ordu 16
bilim sanat ve spor 16
müzik 17

para ile satılamaz

ekonomi 17
para adı-cinsi: 17
edebiyat 17
ilk müslüman TÜRK devletleri siyasi tarihi 18
talas savaşı – 751 18
karahanlılar 18
gazneniler (yeminiler) 19
büyük selçuklu devleti 19
sultan alparslan: 19
malazgirt savaşının sonuçları: 19
büyük selçuklu devleti'nin yıkılma sebepleri: 19
mısır'da kurulan TÜRK-islâm devletleri 20
tolunoğulları 20
akşitler (ıhşidler) 20
eyyûbiler 20
memlûkler 20
anadolu'da kurulan ilk TÜRK islam devletleri 20
dilmaçoğulları 20
danişmentliler 21
saltuklar 21
mengücekliler 21
artuklar 21
çaka devleti-beyliği 21
orta çağ ve yakın doğu'da kurulan diğer TÜRK devletleri 21
akkoyunlular 21
karakoyunlular 22
safeviler 22
babür imparatorluğu 22
harzemşahlar 22
timur devleti 22
cengiz imparatorluğu 22
ilk müslüman TÜRK devletleri kültür ve medeniyeti 23
devlet yönetimi 23
sembol 23
ünvan 23
merkezi yönetim 23
saray görevlileri 23
devlet görevlileri: 24

para ile satılamaz

divanlar, görevleri, görevlisi 24
hukuk 24
ordu 25
sosyal hayat 25
toprak yönetimi 25
miri topraklar 25
mülk toprakları 25
ikta sisteminin faydaları: 26
eğitim 26
nizamiye medreselerinin özelliği 26
bilinmesi gerekenler: 26
medresede verilen akli – pozitif konular 26
medresede verilen nakli – dini konular 27
mimari ve sanat 27
sanat: 27
bilim insanları 27
yazar-eser-özelliği 28
anadolu selçuklu devleti siyasi tarihi 28
asd zamanında ticareti geliştirmek için yapılanlar: 29
anadolu selçuklu devleti (1075-1308) 29
kösedağ sonuçları: 29
anadolu'da kurulan 2. TÜRK devletleri 29
osmanoğulları 29
karamanoğulları 29
karesioğulları 30
dulkadiroğulları 30
germiyanoğulları 30
hamitoğulları devleti 30
aydınoğulları 30
saruhanoğulları 30
candaroğulları/isfandiyaroğulları 30
kadı eretna, karı burhaneddin, ... 30
anadolu selçuklu devleti kültür ve medeniyeti 30
devlet yönetimi 30
bilim insanları 31
ekonomik yaşam 31
ilk defa asd döneminde yapılan eserler: 31

para ile satılamaz

osmanlı'da kültür ve medeniyet 34
devleti oluşturan etmenler 34
hükümdarın görevleri: 34
saraylar 35
taşra teşkilatı: 36
eyaletler 36
hukuk 37
kanun 37
sosyal hayat 37
yönetim grubu: 38
ordu: 38
donanma: 38
kara kuvvetleri: 38
toprak yönetimi: 39
miri topraklar: 39
eğitim: 39
bilim adamları: 40
ekonomi 41
lonca teşkilatı: 42
paralar 42
gelir kaynakları: 42
vergiler 42
ekonominin bozulma nedenleri: 42
bankalar: 43
mimari ve sanat 43
sanat: 43
yazı dili ve edebiyatı 44
spor 44
osmanlı devleti kuruluş dönemi – 1299 – 1453 44
kısa süre içinde büyümesinin nedenleri: 44
osmanlı'ya destek veren gruplar: 45
osman bey 45
orhan bey 45
ı.murat 46
yıldırım bayezid 47
sonuçları: 47
kösedağ – ankara savaşının ortak nedenleri: 48

para ile satılamaz

çelebi mehmet 48
II. murat 48
kuruluş dönemi osmanlı haçlı savaşları 48
osmanlı – yükselme dönemi 48
fatih sultan mehmet: 48
istanbul'un fethinin nedenleri: 48
yapılan hazırlıklar: 49
bizans'ın aldığı önlemler: 49
fethin sonuçları: 49
diğer gelişmeler: 49
diğer: 50
II. bayezid 50
yavuz sultan selim 1512-1520 50
kanuni sultan süleyman 51
başarısızlık sebepleri: 51
II. selim dönemi (sokullu mehmet paşa dönemi) 51
sokollu projeleri: 51
XVII. yüzyılda osmanlı devleti 1579-1699 – duraklama dönemi 52
durakma dönemine girilmesinin nedenleri: 52
osmanlı-venedik ilişkileri 52
osmanlı avusturya ilişkisi 52
XVII. yüzyıl isyanları 53
istanbul isyanları 53
taşra teşkilatı 53
XVII. yüzyıl ıslahatları 54
ıslahatların özellikleri: 54
tarhuncu ahmet paşa 54
IV. murat 54
I.ahmet 55
köprülüler dönemi 55
köprülü mehmet paşa 55
köprülü fazıl ahmet paşa 55
amcazade hüseyin 55
merzifonlu kara mustafa paşa 55
XVIII. yüzyıl ıslahatları – gerileme dönemi 55
avrupa'nın genel durumu 55
fransa: 55

para ile satılamaz

avusturya: 55
rusya: 55
osmanlı iran: 56
osmanlı – avusturya – rusya: 56
18. yy. ıslahatları 56
genel özellikler: 56
iii. ahmet ıslahatları 57
lale devri ıslahatları 57
i. mahmut 57
iii. mustafa 57
i. abdulhamit 58
iii. selim 58
dağılma dönemi xix. yy. 58
xix. yy. ıslahatları 60
genel özellikleri: 60
ii. mahmut ıslahatları: 60
sened-i ittifak: 60
idari alanda yapılan ıslahatlar: 60
eğitim, kültür ve sağlık alanında yapılan ıslahatlar: 61
ekonomik alanda yapılan ıslahatlar: 61
sultan abdulmecit dönemi 61
tanzimat fermanı (1839) 61
ıslahat fermanı: 62
ıslahatlar: 62
sultan abdülaziz dönemi ıslahatları: 63
abdülhamit dönemi 63
kanun-i esasi maddeleri: 64
ii. abdülhamit ıslahatları 64
ii. meşrutiyet'in ilanı veya 31 mart vakası sırasında; 64
osmanlı'da basın yayın faaliyetleri 65
dergiler 65
osmanlı devleti'ni dağılmaktan kurtarma fikirleri 66
osmanlıcılık: 66
islamcılık (ümmetçilik ya da panislamizm) 66
TÜRKçülük – panTÜRKizm 66
batıcılık 66
federalizm (ademimerkeziyetçilik) 66

para ile satılamaz

inkılap tarihi 66
trablusgarp savaşı (1913-22) 66
nedenleri 66
ı. ve ıı. balkan savaşı 67
kaybedilen yerler: 67
kaybetme nedenleri: 67
savaşın sonuçları: 68
ıı. balkan savaşı 68
ı. dünya savaşı 1914-1918 68
nedenleri: 68
almanya'nın yanında savaşa girme nedenleri: 69
almanya'nın osmanlı'yı yanında isteme nedenleri: 69
osmanlı devleti'nin savaşa girmesinin sonuçları: 69
ı. dünya savaşı'nda cepheler 69
kafkasya cephesi 69
açılma nedenleri: 70
kanal cephesi 70
çanakkale cephesi 70
ırak cephesi 70
hicaz-yemen cephesi 71
ı. dünya savaşı'nda gizli anlaşmalar 71
istanbul (boğazlar) antlaşması 71
londra antlaşması 71
saint jean de marienne 71
petrograd protokolü 71
mac mahon 71
skyes-picot 71
wilson ilkeleri 72
ı. dünya savaşı'nın sonuçları 72
ı. dünya savaşı'ndan sonra yapılan ateşkes antlaşmaları 72
mondros ateşkes antlaşması – 30 ekim 1918 72
paris barış konferansı – 18 ocak 1919 73
barış antlaşmaları 73
izmir'in işgâli (15 mayıs 1919) 73
cemiyetler 73
azınlıkların kurduğu zararlı cemiyetler 74
TÜRKlerin kurduğu, zararlı cemiyetler: 74
kurtuluş savaşı hazırlık dönemi 74

para ile satılamaz

havza genelgesi (büyük lider mustafa kemal, tek başına yayınladı.) 75
amasya genelgesi 75
maddeleri: 75
erzurum kongresi – 10 temmuz 1919 75
kongre kararları: 76
sivas kongresi 76
kongrede tartışılan konular: 77
maddeler: 77
amasya görüşmeleri-protokolü 77
mustafa kemal'in ankara'yı merkez yapmasının nedenleri: 77
mustafa kemal'in istanbul'a gidecek olan milletvekillerinden istekleri 77
misak-ı milli (milli ant, milli yemin) 78
mustafa kemal'in istanbul'un işgaline karşı almış olduğu önlemler 78
ı. tbmm dönemi 1920 – 23 78
sevr barış antlaşması – 10 ağustos 1920 81
kurtuluş savaşı muharebeler dönemi 82
doğu cephesi 82
batum antlaşması 82
doğu sınırını şekillendiren antlaşmalar: 82
güney cephesi 82
batı cephesi 83
moskova antlaşması (TÜRKiye-sscb) 84
ii. inönü savaşı 85
eskişehir-kütahya muharebeleri 85
sakarya meydan muharebesi 86
yüce TÜRK gazi mustafa kemal ATATÜRK'ün hayatı 88
öğrenim hayatı: 88
askerlik hayatı 89
ATATÜRK'ün manevi evlatları 89
hayatını etkileyen dört şehir 89
düşünce yapısını etkileyen yazar ve düşünürler 89
yazdığı ve tercüme ettiği eseler 90
mustafa kemal'in vefatı 90
ATATÜRK dönemi iç politika 90
ii. tbmm'nin açılması 90
chp'nin açılması 90
terrakiperver cumhuriyet fırkası'nın kurulması 90

para ile satılamaz

izmir suikastı ... 91
bozkurt-lotus olayı ... 91
serbest cumhuriyet fırkası ... 91
menemen olayı 1930 ... 91
bursa olayı ... 91
rasgrad olayı ... 91
wagon-lits olayı ... 92
cumhuriyet dönemi kültür ve medeniyeti ... 92
devlet yönetimi ... 92
mustafa kemal'e genel ve kongrelerde takındığı tavırlar ... 92
mustafa kemal'e göre vatandaşın tanımı ... 92
sosyal hayat ... 92
kadınlar ve meslekler ... 92
hukuk ... 92
mimari ... 93
resim ... 93
heykel ... 93
ordu ... 93
müzik ... 93
edebiyat ... 93
ATATÜRK ilke ve inkılâpları ... 93
1923-32 rası TÜRK dış politikaları ... 95
1932-39 arası TÜRK dış politikası ... 96
milletler cemiyeti'ne giriş 1932 ... 96
balkan antantı -paktı- giriş 1934 ... 96
montrö boğazlar sözleşmesi 1936 ... 96
akdeniz paktı 1936 ... 96
sadabat paktı 1937 ... 97
çağdaş TÜRK ve dünya tarihi ... 97
20.yy başlarında dünya ... 97
sscb'nin kurulması ... 97
rusya'nın orta asya'yı istilası ... 98
rusya bizi nasıl asimile etti? ... 98
ortadoğu'da kurulan manda yönetimleri ... 98
milletler cemiyeti ... 99
locarna antlaşması ... 100
briand-kellogg paktı ... 100

para ile satılamaz

küçük antant 100
iki savaş arası dünyada diğer gelişmeler 100
1918-39 arası: 100
ıı. dünya savaşı 1939-45 100
japonya 100
ispanya 101
italya 101
arnavutluk 101
almanya 101
ıı. dünya savaşı öncesi kurulan paktlar 101
savaş başlıyor 102
fransa – maginot hattı 102
yunanistan 102
afrika 102
uzak doğu 102
atlantik bildirisi – 1941 102
1942-45 arası 102
soğuk savaş dönemi 1947-61 104
israil'in kuruluşu 105
1948-49 arap israil savaşı 105
1956 – mısır israil savaşı 105
hindistan ve pakistan'ın kurulması 105
afrika'daki gelişmeler 105
1947-61 106
fransa'nın cezayir'in işgali 106
kore savaşı – 1950-53 106
TÜRKiye'nin kore savaşına asker gönderme sebepleri 106
abd'nin TÜRKiye'yi nato'ya dahil etme sebepleri 106
TÜRKiye'nin nato'ya girişi 106
bağdat paktı – 1955 107
TÜRKiye'de siyaset 107
yumuşama dönemi 1961-1990 108
yumuşama dönemine girilmesinin sebepleri 108
TÜRKiye'de bunalımlı yıllar 1960-1983 111
siyaset 111

para ile satılamaz

islâmiyet öncesi TÜRK tarihi

kavimler göçü

375 yılında **balamir** önderliğinde, asya'dan avrupa'ya yapıldı, avrupa hun kuruldu.

sonuçları:

1. roma imparatorluğu ikiye ayrıldı.
2. feodalite ortaya çıktı. (feodalite: serf, köylü, burjuva, din adamları, yöneticiler)
3. ilk çağ kapandı, orta çağ açıldı.
4. hristiyanlık yayıldı, kilise güçlendi.
5. skolastik düşünce önem kazandı.
6. avrupa milletleri ortaya çıktı.

avrupa hun devleti

kurucusu: balamir'dir. uldız zamanında anadolu'ya ilk ayak basıldı. en parlak zamanı **attila** zamanıdır. **margos** ve **anatolyus** antlaşmaları ile doğu roma'yı vergiye bağladılar.

attila'nın roma'yı almaktan vazgeçme sebepleri:

1. papa 1.leo'nun ricası
2. roma'nın hristiyanlarca kutsal kabul edilmesi
3. batı roma'nın gücünün kırıldığını düşünmesi
4. doğu'da sasaniler üzerine sefere çıkmak istemesi.

attila; **flagellum dei**, **tanrının kırbacı** olarak bilinir. nibelüggen destanı'nda ise **etzel** olarak geçer.

avrupa'da kurulan diğer TÜRK devletleri ve göç eden TÜRK boyları

avarlar:

- **kurucusu: bayan han**
- özellikleri: hem orta asya'da hem avrupa'da devlet kurdular.
- üzengiyi avrupa'ya taşıdılar.
- **istanbul'u kuşatan ilk TÜRK devletidir**, üst üste 2 kez 619-626 yılları arasında sasaniler ile birlikte kuşattılar.
- **juan-juan TÜRKleri** olarak bilinir, gökTÜRKler apar olarak nitelendirir.

uzlar:

- hristiyan oğuzlara denir.
- bizans'ta ücretli askerlik yaptılar.
- **1071'de malazgirt'te taraf değiştirdiler.**
- günümüzde romanya – dobruca bölgesi ve moldovya'da gagavuz TÜRKleri olarak yaşamaktadırlar.

peçenekler:

para ile satılamaz

- boy halinde yaşadılar.
- bizans ordusunda ücretli askerlik yaptılar.
- malazgirt sırasında taraf değiştirdiler.
- birçok hazinenin peçeneklere ait olduğu ortaya çıktı.

macarlar:

- günümüzde macaristan'da yaşarlar.
- **TÜRKoloji enstitüsü'nü** kurmuşlardır.
- 2008'den itibaren **TÜRK kurultayı'nı** düzenlemektedirler.

bulgarlar:

tuna bulgarları

- **boris han** zamanında hristiyan oldular.
- ilk defa **han unvanını çar ile değiştirdiler.(simeone)**

itil bulgarları

- **ilteber almış han** zamanında müslüman oldular. – 922 yılında.
- ibn-i fadlan – rihle'de itil bulgarlarından bahseder.

hazarlar

- **museviliği** kabul eden tek TÜRK devletidir.
- kürk yolu'nu kullanarak zenginleştiler.
- **hazarlar ve türgişler islâmın yayılmasını engellediler**.
- karay, karaçay, karaim TÜRKleri olarak 20-25 bin civarı nüfusla polonya'da hala yaşama devam etmektedir.
- yaşadıkları döneme **pax hazaria – hazar barış çağı** ismi verildi.

kıpçak-kumanlar

- sözcük anlamı sarı saçlı, sarımtırak, öfkeli demektir.
- en güzel TÜRK boyu olarak bilinir. (bkz: özkan bozkurt, makina gibi makina)
- karadeniz'in kuzeyinde yaşadılar.
- bölge **dest-i kıpçak** olarak isimlendirildi.
- st.pauli – venedik'te **TÜRKçe, farsça ve latince sözlük olan codex cumanicus'u** bıraktılar.
- oğuzlarla yaptıkları mücadeleler **dede korkut hikâyelerine**, ruslarla yaptıkları ise **igor destanına** konu olmuştur.

sibirler

- sözcük anlamı yoldan sapan demektir.
- sibirya'ya adını veren TÜRK boyudur.

islâmiyet öncesi TÜRK siyasi tarihi

kökTÜRKler

para ile satılamaz

- **kurucusu: bumin kağan, il kağan** olarak da adlandırılır.
- **TÜRK adını kullanan ilk devlettir**.
- merkezi ötüken, **en parlak dönemi de mukan kağan'dır**.
- tapo kağan zamanında budizm(maniheizm) benimsetilmeye çalışılmıştır.
- bizans elçisine **zemarkos** ismini verdiler.
- bizans'a gönderdikleri elçilere de **maniech – manyak** adını verdiler.

kutluklar (ıı. kökTÜRKler)

- kurucusu: **kutluk kağandır (ilteriş: derleyen)**
- **orhun abideleri** bu devlet zamanında dikildi.
- uygur, basmil ve karluk TÜRKleri tarafından yıkıldılar.
- vezir **tonyukuk (aygucı) TÜRKlerin bismarc'ı** olarak adlandırılır. TÜRK kaynaklarında ise **apa tarkan** olarak adlandırılır.

uygurlar

- sözcük anlamı "akraba, müttefik"tir.
- çin kaynaklarında şahin gibi dolaşan, hücum eden demektir.
- **kurucusu: kutluk bilge kül kağan'dır**.
- başlarda ötüken, sonrasında **karabalsagun'a** taşınmıştır.
- bögü kağan zamanında maniehizm'i kabul ettiler. maniehizm dini ile ortaya çıkanlar şunlardır:
  - savaşçılık özellikleri kaybedildi.
  - **harf hareketli matbaayı kullandılar.**
  - **ilk defa kütüphane oluşturdular. örgün öğretimi başlattılar.**
  - **şan, opera, pandomim kullandılar. orta oyununu bularak TÜRK tiyatrosunu başlattılar.**
  - **ilk defa kâğıt para kullandılar – çav.**
  - **töreleri yazıya geçirdiler. vasiyetnâme, velayatname gibi birçok hukukî meseleyi yazıya geçirdikleri eser vardır.**
  - **nişa adında maden kullandılar.**
  - **TÜRK bankacılığının temellerini attılar.**
  - **akapunktur, göz tedavisi ve çiçek aşısını kullandılar.**
  - **minyatür ve resim (fresko) sanatlarını kullandılar.**

kırgızlar

- kırgızistan devleti'dir.
- milletlerarası yarışmalar düzenlemiştir.
- **yenisey kitabelerini** oluşturmuşlardır.
- **manas destanını** oluşturmuşlardır.

karluklar

- **ilk müslüman TÜRK boyudur**.
- kısa süreli devlet kurmuşlardır.
- talas savaşı sırasında arapların yanında yer aldılar.
- **cengiz han'a itaat eden ilk TÜRK boyudur.**

türgişler

Paralel Sayfalar

- ilk hükümdar: baga tarkan
- **kendi adına para bastıran ilk TÜRK hükümdarıdır**.

akhunlar

- diğer adı eftalitlerdir.
- sasaniler'de çıkan **mazdek** isyanını bastırmada etkin oldular.
- kökTÜRK – sasani işbirliği sonucunda yıkıldılar.

tabgaçlar

- çin'in kuzeyinde 200 sene var oldular, zamanla asimile oldular.

başkurtlar

- 1730'larda rusya'ya başkaldırdılar. günümüzde rusya'da özerk olarak varlıklarını sürdürüyorlar.

oğuzlar

- sözcük anlamı: kalabalık, kavim, topluluktur.
- büyük selçuklu, anadolu selçuklu ve osmanlı'yı kuran boy.
- müslüman olanlarına TÜRKmen, hristiyan olanlara uz denir.

kimekler

- TÜRK olduklarını bilmek yeterlidir.

islâmiyet öncesi TÜRK tarihi, kültür ve medeniyeti

devlet yönetimi

hükümdarın görevleri

- **ordu başında sefere çıkmak**
- **adaleti sağlamak**
- **kurultayın kabul etmesiyle töreleri değiştirmek**
- **açı doyurmak, çıplağı giydirmek –sosyal devlet anlayışı-**

gök tanrı'nın hükümdara verdiği yetkiler

- **kut**: gök tanrı'nın hükümdara ve sülalesine devleti yönetme yetkisi vermesidir.
- **küç**: gök tanrı'nın hükümdar ve sülalesine verdiği askeri donanımlardır.
- **ülüş**: gök tanrı'nın hükümdar ve sülalesine verdiği ekonomik güçtür. (pay, üleştirmek, paylaştırmak)

hükümdarın unvan ve sembolleri

- otağ – çadır
- **nevbet – davul**
- tuğ – sancak
- kemer – kur

Para ile satılamaz

- berge – kamçı
- ordu
- ziyafet – toy
- kılıç
- **örgin – taht**
- **yay (ama ok değildir, hükümdar yayı 3 kirişli olur ok her yerde aynıdır.)**
- kotuz – sorguç

unvanlar:

- han, hakan, **yabgu**, kağan, ilteber, ilteriş, **idikut**, kara, ilig, erkin, **tanhu**, **şanyü**

ikili teşkilât

- ilk defa **asya hunları** uygulamıştır.
- doğu-batı şeklinde örgütlenilmiştir. TÜRK devletlerinin yıkılmasında etkili olmuştur.
- **kurultay (toy, kengeş)** günümüzün bakanlar kuruludur. normal şartlarda senede 2 defa toplanır. katılan tüm üyelere **toygun** adı verilir.
- hakan, hatun, boy beyleri, komutanlar, hanedan üyeleri, ileri gelenler katılır.
- **dinî konular da dahil** her konu görüşülür.
- hakanın isteği ile töre değiştirilir, eğer töreye uymayan hakan olursa, kurultayın görevden alma yetkisi vardır.

diğerlerindeki benzer yapılar:

- hazarlar → ihtiyarlar meclisi
- peçenekler → **komenton**
- avrupa hunları → seçkinler meclisi
- tabgaçlar → nazırlar meclisi
- tuna bulgarları → millet meclisi

devlet görevlileri

- apa – sivil yönetici
- aygucı-üge - vezir
- tudun – vergi memuru
- tutuk – askeri vali
- **ağılığ** – hazineden sorumlu
- tamgacı-bitikçi – yazışma işlerinden sorumlu
- buyruk - bakan
- erkin – oğuzlarda hükümdar
- tigin –hükümdarın oğlu, prens
- **inanç, inal veya ataman** – tigin eğitimcisi
- şad – tiginin unvan almış hali, hanedan üyesi komutan
- **ayuki** - hükümet
- **emçi - otacı - ilaç, em demek, emçi-otacı da doktor**

sosyal hayat

- anneye ög, babaya kang denir. –ög,ögsüz-

para ile satılamaz

- içeceğe kımız denir.
- düğünlere törün denir.
    - halk eğlencesi: şölen,
    - halkın kaldığı çadır: yurt,
    - hükümdarın kaldığı çadır: otağ

devlet - il

millet – budun

boy – boy

sülale - urug

aile – öğüş

***yukarıdaki sıralamayı net bir şekilde bilmelisin.**

hukuk

- yazısız hukuk kurallarına **töre** denir.
- **hakanın isteği ve kurultay kararı ile değiştirilebilir**.
- değişmez 4 tane hükmü vardır: **adalet-könilik, eşitlik – tüzlük, insanlık, iyilik-uzluk**
- mahkeme başkanı **yargucu**, yargan, hapis cezaları 10 günü geçmez, göçebe yaşamdan dolayı. idam var.

ordu

- **mete han** ilk düzenli orduyu kurdu. **mö 209 yılı kara kuvvetleri'nin** kuruluşu kabul edilir.
- onluk sistemi getirdi.
    - on bin – tümen
    - bin – tabur
    - yüz – bölük
    - on – takım
- islâm öncesi düşmanın durumunun öğrenilmesi için gönderilen keşif birliğine yelme denir.

TÜRKlerin dünyaya askerî etkileri:

- turan taktiği,
- et konservesi,
- üzengi, ceket ve pantolon,
- onlu sistem

bilim sanat ve spor

- tıp, eczacılık, matematik, astronomi kullanıldı.
- takvimler: 12 hayvanlı TÜRK takvimi / güneş yılı, hicri / ay yılı, celalî / güneş yılı, rumi / güneş yılı, miladi / güneş yılı
- sanat dalları: dokumacılık, kilimcilik, çadırcılık, heykelcilik, madencilik, minyatür, fresko

para ile satılmaz

- spor: güreş, kureş
- **yaya yarışı, seğirtme**
- ayak topu, tepük
- kayak
- oyunlar: çöğen-çevgan, kızbörü, gökbörü, cirit, beyge
- dinler: gök tanrı, maniehizm, buzim, hristiyanlık, islâmiyet, musevilik, şamanizm
- inanışlar: doğalar kültü, yer su gök inancı, atalar kültü, totemizm-ongunluk
- **yuğ**: cenaze töreni
- kurgan: mezar
- **balbal-bengütaş:** öldürdüğü düşman sayısı kadar dikilen heykel
- kam (baksı): din adamı
- uçmak-uçmağ: cennet
- **tamu**: cehennem
- eşük: kefen
- şaman: şamanizmdeki din adamı

müzik

- kithara: TÜRK kanunu
- kopuz: saz
- çevgan: müzik aleti
- melodi: küg
- beste: ır

ekonomi

- **parayı ilk bastıran, ilk defa ticarette kullanan kökTÜRKler**
- **kendi adına para bastıran ise baga tarkan**

para adı-cinsi:

- **çav - kâğıt**
- kuanpoyu, bez
- yarmak, madeni
- böz, bez
- **kamdu, bez**

edebiyat

- **orhon, uygur millî alfabelerimizdir. soğd, çin, fars, arap, latin, kiril**
- sıralı isterse: **orhon, uygur, arap, latin**

sözlü edebiyatta

- sav: atasözü,
- sagu: ağıt,
- koşuk: şiir,
- hikâye: dede korkut
    - **alper tunga – şu – iskitler**
    - **oğuz kağan – asya hun**

para ile satılamaz

- **attila – avrupa hun**
- **manas – kırgızlar**
- **ergenekon – bozkurt – kök TÜRK**
- **türeyiş, göç – uygurlar**
- **şan kızı – bulgarlar**
- **yaradılış – altay**

yazılı edebiyatta:

- **yenisey kitabeleri** – kırgızlara ait, en eski kitabe.
- bugut yazıtları – kökTÜRKlerin en eski yazıtları
- **orhun abideleri** – kutluklar zamanında yazıldı, moğolistan'da bulunuyor. TÜRK tarihinin okunabilen ilk yazılı eseridir. **vezir tonyukuk, kültigin ve bilge kağan adına dikilmiştir**. orhonca ve çince yazıldı. hükümdarın halka, halkın hükümdara karşı görevi anlatılır. tüz niteliği taşır. çin entrikaları anlatılmıştır. **siyasetname** özelliği vardır. kitabeleri çözen, danimarkalı **dilbilimci w.thomson'dır**. çözülen ilk sözcük **tengridir**. runik yazı çeşidine göre yazılmıştır.
  - **terhin-taryat yazıtları**
  - **karabalsagun yazıtları**
  - **sine-uşi yazıtları**
  - **moyen çur yazıtları – bu 4ü uygurlara aittir. bunları bil en çok soru uygurların yazıtlarından geliyor.**

ilk müslüman TÜRK devletleri siyasi tarihi

talas savaşı – 751

- diğer adı **atlık savaşı**
- çinliler ve abbasiler arasında olmuştur.
- karluk TÜRKleri abbasileri destekledi.
- savaşı abbasiler kazandı. abbasilerin hoşgörüsünden etkilenen karluklar islâmiyete girdi.
- uygurların yaptığı sanat eserleri batıya taşınmıştır. kâğıt ilk defa semerkant'ta üretilmiştir. – çin dışında-
- **semerkant, buhara ve kaşgar** şehirleri bilinmek zorunda.

semerkant: şehirlerin şahı

buhara: islamın roması

kaşgar: ışıldayan inci

karahanlılar

- **orta asya'daki ilk müslüman-TÜRK devletidir**.
- **kurucusu: kül bilge kadir han**
- yöneticisi, halkı TÜRKtür.
- resmi dili de TÜRKçedir. ulusçu karakterde bir devlet.
- **satuk buğra zamanında islâmiyeti kabul ettiler. – abdulkerim ismini aldı.**

paralı satılamaz

- düzenli posta teşkilâtını kurdular, ribat adı verilen kervansaraylar yapıldı.
- tamgaç buğra han zamanında semerkant med. açıldı.
- **burslu öğrencilik sistemi başlatıldı.**
- **bimarhane** adında hastane inşa ettiler.
- ilk TÜRK-islam edebi eserleri oluşturuldu, **divanı lugatit TÜRK, kutatgu bilig, atabetül hakayık**

gazneniler (yeminiler)

- kurulduğu yerden ismini almıştır. **kurucusu alp tigin, en önemli hükümdarı gazneli mahmut'tur.**
- gazneli mahmut hindistan'a 17 sefer yapıldı, hindistan'da islâmı yaydı. en önemlisi summat seferidir.
- **hindu putlarını kırdırtmıştır. put kırıcı, alemin aslanı, zamanın yeganesi unvanları var.**
- ilk defa **sultan** unvanını kullandı.
- **biruni** hep sorulur: g.mahmut'un **sarayımın en değerli hazinesi** olarak değerlendirdiği, hindistan seferlerine 4 kez katılan bilim adamıdır. gazneli-selçuklu arası 3 savaş var, hepsini selçuklu kazandı.
- 1035 nesa, 1038 serash, 1040 dandanakan.

büyük selçuklu devleti

- 1040-dandanakan ile iran'da kuruldu.
- **resmî kurucusu: tuğrul bey.**
- ikili teşkilât uygulanmıştır.
- anadolu'ya kurulmadan önce yurt edinme amaçlı keşif harekâtları düzenlenmiştir.
- 1048 yılında **bizans – büyük selçuklu arasında pasinler savaşı** yapıldı.
- 1055 yılında **tuğrul bey bağdat seferi'ni yapıp, 1058'te şii büveyhoğullarına** son verdi.
- **doğu'nun ve batı'nın hükümdarı unvanını** aldı.

sultan alparslan:

1064 ani kalesini zaptettiği için **ebul feth lakabını** aldı.

malazgirt savaşının sonuçları:

- anadolu'nun kapısı TÜRKlere açıldı.
- **anadolu'da ilk TÜRK-islâm devleti kuruldu.**
- TÜRKlerin batıya ilerleyişi hızlandı.
- ilk defa bir bizans imparatoru düşmana esir düşmüştür. r.diyogen
- TÜRKleri tek başına yenemeyeceğini anlayan bizans, papa ve avrupa'dan yardım isteyerek islâm dünyası üzerine haçlı seferleri başlatmıştır.

malazgirt, miryakefalon, büyük taarruz

→

sırasıyla: yurtaçan, yurttutan, yurtkurtaran

büyük selçuklu devleti'nin yıkılma sebepleri:

- haşhaşî hareketleri sonucu devlet adamlarının suikastle öldürülmesi

para ile satılmaz

- abbasîlerin zararlı faaliyetleri
- **oğuzların devlete küsmesi ve isyan etmesi**
- taht kavgaları
- melik ve atabeylerin bağımsızlık çalışmaları
- 1141 yılında moğol kökenli karahitaylar ile yapılan **katuan savaşı'nın** kaybedilmesi

mısır'da kurulan TÜRK-islâm devletleri

tolunoğulları

- sözcük anlamı: **dolunay** demektir.
- **mısır'da kurulan ilk TÜRK-islâm** devletidir.
- abbasîlerden ayrılarak kurulmuştur. –ki ayrılan devletler **tevaif-i mülük** olarak adlandırılır.-
- **kurucusu: tolunoğlu ahmet'tir**.
- mısır'ı bayındır hale getirmiştir.
- **maristan** adı verilen hastaneler inşa etmiştir.
- bu devlete abbasiler son vermiştir.

akşitler (ıhşidler)

- mısır'da kurulan ikinci TÜRK-islâm devletidir**. ıhşid: prens, hükümdar** demektir.
- hicaz'a (mekke-medine) egemen olan ilk TÜRK islâm devletidir.
- kurucusu muhammed bin togaç'tır. tevaif-i mülük devletidir.
- m. bin togaç'a nur yüzlü, güneş gibi parlak anlamında akşit unvanı verilmiştir.

iki devletin de yıkılış sebebi: yöneticisi TÜRK, halkı arap.

eyyûbiler

- kurucusu: selahattin eyyubi
- 1187 yılında hıttin savaşı ile kudüs'ü haçlılardan geri alınmıştır. **kudüs fatihi: selahattin eyyubi**
- musevi hekim ibni meymun bu devlette hizmet etmiştir.
- **yapmış oldukları armalar ileride avrupa şövalyeleri tarafından kullanılmıştır.**

memlûkler

- diğer adı: **devlet-i TÜRKiyye**
- sözcük anlamı: **köle, kölemen**
- halifeliği kurmuşlardır.
- **veraset sistemi tek farklı TÜRK islâm devletidir.**
- **emirler de tahta geçebilir.**
- **1260 ayn calud ve 1297 elbistan savaşları ile dünya tarihinde moğolları ilk kez durdurmuşlardır.**
- 1516 ridaniye seferleri sonucunda yavuz sultan selim tarafından yıkılmıştır.
- TÜRKçe ve arapça resmi dilleridir.

anadolu'da kurulan ilk TÜRK islam devletleri

dilmaçoğulları

parale satılamaz

- bitlis'te kuruldu.
- eser: **bitlis ulu camii**

danişmentliler

- sivas-tokat-malatya'da kuruldu.
- **kayseri ulu camii, çukur medrese/yağıbasan medresesi - niksar – tokat, ilk medresedir.**

saltuklar

- erzurum ve çevresi
- anadolu'daki **ilk TÜRK-islâm devleti.**
- eserleri:
    - kale camii
    - tepsi minare
    - üç kümbetler
    - mama hatun türbesi

mengücekliler

- divriği ve erzincan çevresinde kurulmuştur.
- **eserler**: divriği ulu camii: 1921-1939 erzincan depremi yüzünden diğer eserleri günümüze ulaşamamıştır. dönemin ünlü fizik alimi muvaffakidün abdüllatif erzican sarayında bilime hizmet etmiştir.

artuklar

- anadolu'da 3 şube şeklinde kurulmuşlardır.
- harput diyarbakır ve batman'da.
- **eserleri**: hasankeyf, malabadi köprüsü semânın ve hatuniye medreseleri, koçhisar ulu camii, necmeddin külliyesi
- **robotik ve sibernetik biliminin kurucusu el-cezerî bu devlette yaşadı. cizreli, filli su saatini yapmış.**
- **marco polo il millione (yolculuk)** adlı eserinde artuklu dokumacılığı hakkında övgüyle bahsetmiştir.

çaka devleti-beyliği

- izmir ve ilçelerinde kuruldu.
- **ilk TÜRK denizcisidir**.
- **1081 yılında kurmuş olduğu donanma deniz kuvvetleri komutanlığı'nın kuruluşu** olarak kutlanır.

orta çağ ve yakın doğu'da kurulan diğer TÜRK devletleri

akkoyunlular

- **kur'an-ı kerim'i TÜRKçeleştirdiler**, şii karakterlidir.
- **dede korkut hikâyeleri'ni yazılı hale getirdiler.**
- 1402 ankara savaşı sonrası osmanlı'ya rakip oldular.
- **1473 otlukbeli savaşı'nda fatih'e mağlup oldular.**

para ile satılamaz

- **ali kuşçu, isa savcı, celaleddin devvani bu devlette yetişmiştir.**

karakoyunlular

- osmanlı yanlısı politika izlemiştir.
- **azerbaycan'ın TÜRKleşmesinde** etkilidir.

not: bu iki devlet balbal dikilmesi geleneğini sürdürmüşlerdir.

safeviler

- iran'da kurulan şii bir devlettir.
- çaldıran-1514 savaşı ile yavuz sultan selim'e yenilmişlerdir.

babür imparatorluğu

- 1526'da hindistan'da kuruldu.
- **babür şa**h tarafından kuruldu.
- **babür şah hayatını vekayi babürname** adlı kitabında topladı.
- cihan şah eşi mümtaz (ercüment nur banu) sultan için hindistan'ın agra kentinde ünlü **tac mahal'i** yaptırmıştır.

harzemşahlar

- kurulduğu yerden ismini alır.
- büyük selçuklu'nun varisi olarak kendini tanımlamıştır.
- **otrar faciası'nı yaşadılar 'yaşatan adam: cengiz han'**
- **1230 yassıçimen savaşı ile anadolu selçuklu'ya yenildiler.**
- 1231 tarihinde ilhanlılar tarafından yıkıldılar.

timur devleti

- timur TÜRK, yönettiği ırk moğoldur.
- uluğ bey, ali kuşçu, hüseyin baykara gibi önemli bilim adamları yetiştirmiştir.
- ayrıca çağatay TÜRKçesinin en büyük şairi **sayılan ali şir nevaî de bu devlette** yetişmiştir.

TÜRK tarihine verdiği zararlar:

- altınorda devletini parçalayarak rusların güçlenmesine ve sıcak denizlere (karadeniz'e) inmesine neden olmuştur
- ankara savaşı'nda osmanlı'yı yenerek fetret devri'ne girmesine neden olmuştur.

cengiz imparatorluğu

- cengiz han TÜRK töresinden de ilham alarak cengiz yasaları anlamında yasaname-i büzüng'ü oluşturur. parçalanan imparatorluktan kalan devletler, kurulduğu bölgeler ve dinleri:

ilhanlılar, iran bölgesinde, islâmiyet

çağatay, azerbaycan, islâmiyet

para ile satılamaz

altınorda, karadeniz kuzeyi, islâmiyet

kubilay hanlığı, çin, budizm, marco polo eserini burada bitirdi.

ilk müslüman TÜRK devletleri kültür ve medeniyeti

devlet yönetimi

sembol

otağ – çadır, nevbet – davul, tuğ, sancak, kotuz sorguç, örgin - yay, mühür , tıraz elbise, hilat hediye, çetr ayetli şemsiye, para bastırmak, hutbe okutmak

ünvan

- bey, erkin, hakan, han
- ilig
- melik
- sultan
- sultan-ı azam
- şah-padişah

merkezi yönetim

- saray - kapu - bargah
- hükümet
- hükümdar

kağan unvanı yok bunu bil.

saray görevlileri

- **hares emiri: hükümdara suç işleyenleri cezaalandırır**
- vekil-i has: sarayın tüm işleri ile ilgilenir
- **abdar: sucu, hükümdarın temizlik işleri**
- candar: hükümdarı korur
- **taştdar: sucu, hükümdarın temizlik işleri**
- emir-i ahur: hükümdarın atlarının bakımından sorumlu
- **emir-i şikar: hükümdarın av partilerini tertip eder.**
- camedar : hükümdarın kıyafetleri ile ilgilenir.
- silahdar: hük. silahları ile ilgilenir.
- şarapdar: hükümdarın içecekleri ile ilgilenir.
- alemdar: bayrağı taşıyan görevli
- hansadar: hükümdarın sofrası ile ilgilenir.
- çeşnigar: hük. yiyecekleri ile ilgilenir.
- **serhenk: törenleri ve hükümdarın yol güzergahını düzenler.**
- **hacip**: hükümdar ve vezirden sonra gelen en yetkili devlet adamı, elçi kabul eder, tören düzenler, uygun gördüklerini de divan-ı mezalime çıkarır. en bilgilisine has hacip, uluğ hacip, hacip-ül hüccab, hacib-i bozong denir. karahanlılar'da ise tayangu derler.

para ile satılamaz

not:bu listenin hepsini ezberlemek zorunda değilsin, hacip, serhenk, taştdar, emir-i şikar'ı kesin bileceksin.

devlet görevlileri:

- amid: sivil yönetici
- amil (ımga): vergi toplayan
- **yuğruş: karahanlılarda vezir.**
- melik: hükümdar oğlu
- **atabey**: melik eğitmeni
- şahne: askeri vali
- **muhtesip**: belediye işleri (zabıta)
- divan-ı saltanat: bakanlar kurulu, karahanlılar'da meclis-i ali denir.

divanlar, görevleri, görevlisi

- divan-ı **istifa**, mali işlerden sorumlu, müstevfi
- divan-ı **arz**, askeri işlerden sorumlu, emiri arz
- divan-ı **tuğra**/inşa, yazışma işleri, tuğrai
- divan-ı **işraf**, denetim, müşrif-i memalik
- divan-ı **berid**, posta-haberleşme, berid
- niyabet-i saltanat, hükümdar vekili, naib
- divan-ı mezalim, kadı kararlarına yapılan itirazları sonuçlandırır - muhtesibin yerine getiremediği kararları inceler - katipleri aracılığı ile vakıfları denetler, sultan

ipucu: arz asker demektir, oradan aklına gelir. berid postacı demektir, mezalim divanına sultan bakar.

hukuk

temellerini

- kökTÜRK, akhun, uygur ve sasani gelenekleri
- islâm'ın getirdiği esaslar - şeriat
- oğuzların kabilecilik anlayışından alır.
- ***şeri mevzulara, şeri mahkemelere / şeri hukuka;***
  - evlenme
  - boşanma
  - miras
  - zina
  - hırsızlık
  - dinden dönme - mürtedlik
  - **kadı-i kudat** bakıyor.
- ***örfi mevzular, davalar ve hukuk ise***
  - sosyal davalar
  - güvenlik
  - **emir-i dad** bakar.

para ile satılamaz

not: askerî davalara kadıleşker - kadıasker - kazasker bakar. arapçadan aklına gelsin kadhasker- dd, dı harfleri z diye okunur, veleddallin'deki → velezzallin gibi

ordu

- hassa ordusu – TÜRKler var, en taşaklı ordu
- gulaman-ı saray - muhafız birliği
- TÜRKmenler - sınır boyları
- ikta askerleri - toprağa dayalı yetişen beleş asker
- eyalet askerleri - melik ve atabeylerin orduları
- yardımcı kuvvetler - bağlı beylik ve devlet orduları
- **gulam sistemi**: esir elde ettiğinden en sağlam 1/5'ini orduya alıyorsun. TÜRK ise hassa ordusuna...o dönem TÜRKler hak ettiği değeri muameleyi görüyordu.islâm öncesi odularına göre ilk müslüman TÜRK ordularına getirilen en büyük yeniliktir.

sosyal hayat

- imarethane, ethaneden aklına gelsin, aşevi.
- tabhane: misafirhane
- debbahhane (tabahhane) deri işlenen yer
- kapan: tek bir cins mal satılıyor, ankara gimat aklına gelsin, peynirciyse peynirci... lokumcuysa lokumcu. tek 1 cins mal satılıyor.
- **bedesten**: çarşı, avm (üstü kapalı)
- sebil: çeşme
- türbe: dini şahsiyetlerin mezarı
- kümbet: anıt mezar
- **arasta**: çarşı, bakırcılar çarşısı vb.
- **külliye**: uygurlardan örnek alınarak cami, bedesten vs. hepsinin bir arada bulunduğu yapılar
- tekke: din öğretilen yerler
- zaviye: köylerdeki din öğretilen küçük yapılar
- tutmaç: yemek türü, tutmaç aşı, milli yemek
    - **aşağıdakilerin hepsi hastanedir**
        - **darülafiye**
        - **darüşşifa**
        - **maristan**
        - **bimaristan**

toprak yönetimi

miri topraklar

- has: en iyi gelir bırakan, hükümdara ait
- vakıf: din ve sosyal kurumların gideri için kullanılır
- ikta: sistemin temel amacı üretimde sürekliliği sağlamak

mülk toprakları

Dara'lle satılamaz

- öşri: müslüman
- haraci: gayrimüslim

ikta sisteminin faydaları:

- ***toprak boş kalması engellendi.**
- düzenli vergi toplandı.
- memurun ve askerin maaşı ödendi.
- masrafsız bir ordu kuruldu.
- bölgenin güvenliği sağlandı.

eğitim

devlet	medrese	özelliği
karahanlılar	semerkant	**ilk TÜRK-islâm medresesi**
danışmentliler	yağıbasan	**anadolu'nun ilk medresesi**
büyük selçuklu	nişabur	**büyük selçuklu devleti'ne ait ilk medrese**
büyük selçuklu	nizamiye medreseleri	**ilki nişabur'da alparslan zamanında açıldı. dünyanın ilk üniversitesi sayılır, en ünlüsü bağdat'tır.**

nizamiye medreselerinin özelliği

- bilim insanı yetiştirmek
- devlet memuru ihtiyacını karşılamak
- zararlı fikir akımlarına karşı fikir ile mücadele etmek

bilinmesi gerekenler:

- diploma: icazetname
- eser: telif
- yazar: müellif
- ciltleyen: mücellit
- çoğaltan: müstensih
- mühür sanatı ile uğraşan: hakkah

medresede verilen akli – pozitif konular

- cebir - matematik
- riyasiye - üst düzey matematik
- hendese - geometri
- müsellesat - trigonometri
- simya - kimya
- nücum - astroloji
- heyet - astronomi

para ile satılamaz

medresede verilen nakli – dini konular

- megazi - peygamberin savaşları
- sünnet - davranışları
- hadis - sözleri
- siyer - hayatı
- kuran-ı kerim
- arapça
- farsça
- kıraat
- kelam
- fıkıh
- tefsir

tefsir yapan: **müfessir**, fıkıh ile uğraşan: fakih , hadis ile uğraşan: muhaddis

mimari ve sanat

- karahanlılar, arap ata türbesi - ayşe bibi türbesi
- gazneliler, zafer kuleleri, ribat-ı mahi, leşker-i bazaar cami
- büyük selçuklu devleti, genelde eserleri iran ve ırak coğrafyasında, **cuma sözcüğünü çok sık kullanırlar cuma ulu demektir, diyarbakır ulu camii**

sanat:

- **hat: amasyalı yakup ilk büyük TÜRK hattatı**
- minyatür: perspektif kuralına uyulmaz. **nakkaş** veya **musavvir** uğraşanın ismi.
- tezhip: kitap süsleme sanatı, müzehhip uğraşır.
- diğer sanatlar: ebru, vitray, ahşap, telkari, malakari, madencilik, dokumacılık, sedef
- **camilerde minare sayısı ne kadar çoksa, o kadar güçlü devlet. örneğin; selçuklu'da genelde 2-3 minare, osmanlı'da 4-6 minare kullanımı vardır. soru olarak sorulmuş daha önce ösym tarafından.**

bilim insanları

- **farabi** alprobis, alparabus olarak isimlendirilir. ilimleri sınıflandırdı, islâm dünyasında pozitif bilimleri başlattı. aristodan sonra dünyanın ikinci öğretmeni, **muallim-i sani.**ilk modern müzik kitabı, kanun ve rubab, hava ve ses titreşim olaylarını biliyor.
- **biruni:** newton'dan önce yerçekimini söyleyen adam. alberuni olarak bilinir. dünyanın çapını hesaplamıştır. coğrafyacı, hindistan ile ilgili eseri var. asarül baki adlı eserin sahibi.
- **gazali**: hüccet'ül islam lakaplı. islâmı ispatlayan anlamında. bağdat'taki nizamiye med. rektörü, batınilerle mücadele etti, felsefecidir. ihyaül ulumiddin.

para ile satılamaz

- **ibn-i sina avicema**, tıbbın hükümdarı**. el kanunun fit tıp, kitabüşşifa**. fizikçi, tıpçı. eğik atışı bulan adam. **mikrobu ilk söyleyen**. şeyh-ül felasefe... ilk mide ameliyatı. farmakolojinin kurucusu kabul edilir. kasr-i meyil, eğik atış.
- zekeriye errazi - rzahes, el havi ansiklopedisi, çiçek ve kızamık arasındaki farkı ortaya koydu.
- cabir bin hayyan - geber - atomun parçalanabileceğini öne sürdü, alaşımlardan yapay altın elde etti, birçok asidi keşfetti. hassas teraziyi ilk kullanan. modern kimyanın kurucusu.
- ibn-i nefs: küçük kan dolaşımını küçük kan dolaşımını bulan, romalı galen'dir. ancak doğru şekilde tarif eden ibn-i nefstir.
- ibn-ül heysem - kitab-ül menazir, optik, görme gibi konularda uzman, karanlık odayı bulmuştur, ışık biliminde ileridedir, fotoğraf makinesinin mucidi.
- **cezeri- sibernetikçi, cizreli, minyatür kitabı var ismi otomato, robotların babası**
- ibn-i rüşt: önce akıl diyen adam, aristo'nun eserlerini tercüme eden. zamanın volteri olarak adlandırılır. müthiş bir felsefeci.
- **harezmi** - algoritmacı, cebrin kurucusu, astronomi ile uğraşmış, sıfırı rakamın yanında ilk kez kullanan adam
- taberi, islâm dünyasının tanınan en büyük tarihçisi
- ömer hayyam - matematikçi, astronom, rubai yazmıştır. 2. ve 3. derece denklemleri çözmüştür. sultan melikşah'a sunulan celali takvimini hazırlayan heyetin başkanıdır.
- idrisi - batı avrupa'yı aslına uygun çizen ilk coğrafyacıdır. ekvatoru, kuzey ve güney yarımkürelerin varlığını söylemiştir.

yazar-eser-özelliği

- **yusuf has hacip, kutadgu bilig, mutluluk veren bilgi anlamında, ilk TÜRK islâm edebi eseri, siyasetnamedir. uluğ kara buğra han'a sunuldu.**
- **kaşgarlı mahmut**, divan-ı lugatit TÜRK, kartograf, etnograf ve toplumbilimci. ilk TÜRK dünyası haritasını çizdi.
- **edip ahmet yükneki**, atabetül hakayık, tasavvufçu, hakikatlerin eşiği anlamındaki kitap,
- **hoca ahmet yesevi**, divanı hikmet, piri TÜRKistan lakaplı, ilk TÜRK mutasavvıfı faydalı bilgiler anlamında bir kitap.
- utbi, tarihi yemin, yeminli tarih. gazneliler dönemini anlatır.
- sebük tegin, pendname, gazneli mahmut'un babası, hayatı boyunca yaşadığı her şeyi objektif olarak pendnamede toplamıştır. öğüt kitabı.
- firdevsi, **şehname, gazneli mahmut'a sunulan biyografik bir eserdir. bu eserde afresiyab olarak geçen TÜRK hükümdarı alper tunga'dır.**
- **ali şir nevai**, **muhakemetül lügateyn**, iki sözlüğün karşılaştırması demek. TÜRKçe'nin farsça'dan daha üstün olduğunu kanıtlamak için yazmıştır. çağatay TÜRKçesinin en büyük şairidir.
- nizam-ül mülk, siyasetname - nizamiye med. kuruluşunda etkilidir.
- ömer hayyam - rubailer - aşk, doğa, ahiret üzerine yazılan şiirlerdir.

anadolu selçuklu devleti siyasi tarihi

- 1075-kutalmışoğlu süleyman şah tarafından kuruldu. merkezi iznik.
- ı. haçlı seferi sonunda merkez konya'ya taşındı.
- **1176 bizans ile miryakefalon (kumdanlı ya da yurttutan) kazanılarak anadolu kesin TÜRK yurdu haline geldi.** batı kaynakları bu savaştan sonra anadolu'dan TÜRKiye diye bahsetmeye başladı.

ı. gıyaseddin keyhüsrev - samsun ve antalya

Para ile satılamaz

izzettin keykavus - sinop

alaaddin keykubat - alanya

asd zamanında ticareti geliştirmek için yapılanlar:

- suğdak, alanya, sinop, samsun, antalya fethedildi.
- vergi oranları %10'dan %2'ye çekildi.
- kıbrıs krallığı ve venedik devletleri ile ticaret antlaşmaları imzalandı.
- yol üzerlerine kervansaraylar yapıldı.
- **dünya tarihinde ilk kez mala sigorta uygulandı..**
- mina: liman demek.
- sivas ticarette istasyon merkezidir.
- kayseri'de **yabanlı pazarı** kuruldu.
- doğu şehirlerde TÜRKmen pazarı kurulmuştur.
- **not: denizcilik devlet politikası haline getirilerek süreklilik arz ettiren devlet asd'dir.**

anadolu selçuklu devleti (1075-1308)

- iznik'te süleyman şah tarafından kurulmuştur.
- ı. haçlı seferi sonucunda merkez konya'ya taşındı.
- **1230-yassıçimen savaşı kazanıldı. (harzemşahlar) moğollar ile komşu olundu.**
- 1240 tarihinde TÜRK tarihindeki ilk dini nitelikli toplumsal ayaklanma "**baba ishak isyanı**" çıktı. 1242'de bastırıldı.
- 1243 moğollarla yapılan **kösedağ savaşı** kaybedildi.

kösedağ sonuçları:

- anadolu TÜRK siyasi birliği bozuldu,
- 2. TÜRK devletleri kuruldu.
- anadolu ilhanlılara bağlı hale geldi,
- anadolu ilhanlılar tarafından tahrip edildi.

not: tek olumlu sonucu anadoludaki TÜRK nüfusunu arttırmasıdır.

anadolu'da kurulan 2. TÜRK devletleri

osmanoğulları

- söğüt/domaniç'te kuruldu
- merkezi otoritesi en kuvvetli devlettir.

karamanoğulları

- karaman'da kuruldu,
- kendilerini asd'nin varisçisi olarak gördüler,
- osmanlı'yı çok uğraştırdılar ve
- **karamanoğlu mehmet bey TÜRKçe'yi resmi dil ilân etmiştir.**

en çok soru buradan gelir.

Para ile satılamaz

karesioğulları

- balıkesir ve çanakkale - osmanlı devletine katılan ilk devlettir. **denizci**

dulkadiroğulları

- maraş, **osmanlı'ya katılan son beylik.**

germiyanoğulları

- kütahya, **vasiyet-çeyiz yolu ile osmanlı'ya katılıyor**.

hamitoğulları devleti

- antalya, ısparta / eğirdir, osmanlı'ya para yoluyla katıldı. **denizci**.

aydınoğulları

- aydın**, donanması en güçlü beylik**,
- **venedik'e ilk kapitülasyon veren devlettir.**
- anadolu'nun ibn-i sina'sı olan hacı paşa bu devlette yaşamıştır.

saruhanoğulları

- manisa, **denizcidir**

candaroğulları/isfandiyaroğulları

- sinop, samsun, kastamonu, **denizcidir**.

kadı eretna, karı burhaneddin,

sivas'ta.

denizci olup olmadıklarını bileceksin, ilk katılan devleti, çeyiz yoluyla veya para yoluyla katılanı ve ek olarak TÜRKçe resmi dil olayını kesin bileceksin.

anadolu selçuklu devleti kültür ve medeniyeti

devlet yönetimi

- sembollerde fark yok,
- unvanlarda **keykavus, keyhüsrev, keykubat, rükneddin** ekleniyor.
- farsça'dan etkilenilmiştir.
- dzkk'na reis-ül bahr deniyor,melik-ül sevahil denir. (sahillerin meliki)
- ikta dağıtımının dağıtımından sorumlu divana **divan-ı pervane** denir. başkanı da pervanecidir. en çok soru bu üçünden gelir.

büyük selçuklu'dan farkları bunlardır.

kara ile satılamaz

bilim insanları

- mevlana - kebir / mesnevi
- ***hacı bektaş-ı veli / makalat**
- ***yunus emre / risaletin nushiye, divan**
- ***aşık paşa / garipname**
- muhyiddin arabi / şeyh ekber, vahdet-i vücut felsefesini savundu
- hacı paşa / aydınoğulları'nda yaşadı, anadlunun ibn-i sinası olarak ünlendi.
- ravendi / selçuklu tarihi eserini gıyaseddin keyhüsrev'e sundu.
- gülşehri / mantıkur tayr'ı TÜRKçe'ye çevirdi.
- hoca dehhani / divan edebiyatının kurucusu kabul edilir, selçuklu şahnamesi adlı eseri ile ünlendi.

ekonomik yaşam

- ekonomi "fütüvvet" anlayışına dayalı şeyh nasrettin'in kurduğu ahi teşkilâtıdır. benzeri avrupa'daki gilt ve hansa adındaki teşkilâtlar.

ahilerin özellikleri:

- ahi evran, kuruluş felsefesini amacını ve çalışmalarını letaif-i hikmet'te anlatıyor.
- merkezi: kırşehir, konya ve kayseri,
- gayrimüslimler giremez.
- kaliteli mal üretmek zorundadırlar.
- malı değerinden aşağı veya yukarıya satamazlar. nah sistemi deniyor buna.
- kazancın bir bölümü orta sandık'ta toplanır, esnafa buradan kredi verilir.
- mesleki ve dini eğitim verilir. - zaviye - bakkal odası gibi düşün.
- esnaflar gerektiğinde cihata katılır.
- **fatma bacı:** kadınları eğitmek amacı ile aşına, işine ve eşine dikkat et sloganı ile **bacıyan-ı rum** teşkilatını kuruyor. **ilk kadın teşkilatıdır.**

eser sorularında edirne, bursa, trabzon, istanbul'da bulunan bir eserin hangi döneme ait olduğu sorulursa kesinlikle osmanlı'ya aittir.

bir eserin içinde, yeşil, sultan, haseki, çelebi ve paşa ismi varsa %99 osmanlı'ya aittir.

alaaddin, çifte kelimeleri geçiyorsa anadolu selçuklu

- ddsmaç - bu devletlerdeki eserleri ezberlemek zorundasın. bunları bilirsen yukarıdaki ayırt etme işlemlerini yaparsın.

anadolu selçuklu→ 2.TÜRK devletleri →osmanlı

- yukarıdaki şekilde sıralı hakim oldular.
- iki istisna var: sultan hanı anadolu selçukluya, erzurum'daki yakutiye medresesi ilhanlılara aittir.

ilk defa asd döneminde yapılan eserler:

para ile satılmaz

- ***ilk kervansaray: alay han - soru gelirse kesinlikle bu gelir.**
- **ilk cami: alaaddin camii**
- **ilk medrese: koca hasan medresesi**
- **ilk hastane: gevher nesibe darüşşifası**

bilim ve sanat

bu ünite genel kültürünü arttır diye, gy gk'den giriyorsan çok da mühim değil ancak genel kültür'de gelen sorular için önemli.

- ***heredot - tarih - tarihin babası**
- ***arşimet - suyun kaldırma kuvveti**
- ***hipokrat - kutsal hastalıklar - insanı dört maddeden oluştuğunu savunur, önce kendini koru felsefesini benimsedi.**
- ***batlamyus - almagest - coğrafyacı, gezgin**
- ***amasyalı strabon - coğrafyacı, gezgin**
- abdülhamit ibn-i TÜRK - cebir, matematik - kitap el muamelet, kitap el hesab
- ömer hayyam - matematikçi, astronom - celali takvimini hazırladı. TÜRK üçgeni, hayyam üçgenini buldu.
- fergani - astronominin esasları
- sabit ibni kurra - sinüs ve kosinüs kavramlarını geometriye uyarladı.
- nasuriddin tusi - şerhi işarat - meraga rasathanesi, astronom
- buralardan çok soru gelmez. ezberlemeye çalışma, oku ve geç
- **+ibn-ül heysem - fotoğraf makinasının mucidi, tüm zamanların en büyük optikçisidir.**
- **+ibn-i sina - el kanun-u fit tıb - avisena olarak bilinir, tıbbın hükümdarı. büyük üstad diye anılır. felsefeci, müzisyen, tıp ve astronomi, fizikle uğraştı.**
- **+gazali - el kıstasül mustakim - mantığı dine uyguladı. batıniliğe karşı mücadele etti. bağdat nizamiye medresesi rektörü.**
- **+cabir ibn-i hayyan - kitab ol kimya - kimyacı, asit keşfinde bulundu, atomun parçalanabileceğini ilk öne sürdü, imbiği buldu. alaşımlardan yapay altın elde etti, hassas terazi kullandı.**
- **+cezeri - robotik bilimi kurucusu, cizreli, fil su saati ile ünlendi, mekanik tasarımcı, da vinci'nin esin kaynağıdır.**
- harezmi - 0 ve x bilinmeyenini ilk kullanan, cebrin kurucusudur.
- farabi - 2. öğretmen kabul edilir, muallimi sani, müzisyen... felsefeci, sosyolog.
- çağmini - astronomların babası lakabıyla tanınır
- biruni - astronom, coğrafyacı, musiki ile uğraştı, newtondan önce yerçekiminin varlığını söyledi, tıpçı, sarayımın en değerli hazinesi olarak değerlendirildi. (gazneli mahmut) hindistan hakkında kitabı var.
- battani - ziç-i sabi - (ziç, seyahatname gibi bir isim, tür ismidir. ziç astronomik hesap katalogu demek.) astronomi ile uğraştı, yılı 365 gün 5 saat 46 dakika 24 saniye olarak buldu.

*işaretliler genel kültürde, + işaretliler tarih'te sorulabilir.

- kopernik - evrenin ve yerin küresel olduğunu ispatlamaya çalışmıştır.
- bartelmi dias - ümit burnunu keşfetti.
- vasco de gama - doğrudan hindistan'a ulaşan ilk kişi.
- kristof kolomb - kuzey amerika'ya ulaşan ilk avrupalı.
- macellan - dünyayı dolaşan ilk kişi, filipinlerde öldürüldü, del kano onun yerine turu tamamladı.

para ile satılamaz

- leonardo da vinci - mekanikçi, fizikçi, ressam, sanatçı, mona lisa ve son akşam yemeği tabloları ile ünlendi. 2. bayezid kabul etseydi haliç'e köprü yapacaktı.
- pascal - hesap makinesinin mucidi
- galileo - 2014'te kpss sorusu olarak geldi, tekrar gelme ihtimali düşük. dünyanın yuvarlak olduğunu ispatlamaya çalıştı. teleskobu astronomide kullanan ilk kişidir, modern fiziğin, bilimin babası olarak nitelendirilebilir.
- newton - yerçekimini ispatladı.
- denis papin - düdüklü tencereyi icat etti, buharı bir enerji varlığı olarak ilk kullanan kişidir.
- volta - ilk pili icat etti.
- gauss - aritmetik araştırmaları adında eseri var. telgrafı icat etti.
- takıyüddin mehmet - astronom, osmanlıdaki ilk rasathaneyi kurdu. osmanlıda otomatik makineler üzerine ilk eseri yazdı.
- ali kuşçu - matematikçi, son 2 yılı osmanlıda geçti. istanbulun enlem ve boylamını hesapladı. fethiye adlı eserini otlukbeli savaşı'na ithafen fatih sultan mehmet'e sundu.
- matrakçı nasuh - minyatür ile uğraştı, matematikçi ve astronom, cemalül küttab ve kemalül hisap adlı geometri çalışmaları vardır.
- sinan paşa - harname, harname kellesinin gitmesine neden oluyor, hicviyedir.
- lagari hasan çelebi - sırtına roket bağlayıp, uçmuştur.
- sabuncuoğlu şerafettin - plastik cerrahisinin babasıdır. ameliyatlarının minyatür kitabı vardır. deneysel farmakolojinin önderidir.
- akşemsettin - fsm'nin hocasıdır. mikrop sözcüğünü ilk kullanan.
- altunizade - altuncuzade olarak da bilinir, üroloji çalışmaları yaptı.
- naima - ilk resmi vakanüvis, tarih yazıcısı. naima'dan önce şehnameci adı verilir.
- ahmet cevdet paşa - en büyük vakanüvis, mecelle'nin kurul başkanı, tarih-i cevdet adlı eserini abdülmecit'e sundu.
- piri reis - denizci, hint deniz seferlerine katıldı, yolu kaybetti, portekizliler ona yolu tarif ettiği için portekizliler ile işbirliği yaptığı için idam edildi.
- seydi ali reis - gittiği her bölgeyi çizdi. hindistan'a gitti, mirat-ül memalik'i yazdı.
- evliya çelebi - gezgin, seyyah
- katip çelebi - bibliyograf fezleke, cihannüma ve keşfüz zünun kitapları ona ait.
- molla fenari - ıı. murat dönemi ilk şeyhülislam, dini içerikli eserleri var.
- hoca sadettin - padişahı sefere çıkaracak kadar gaz veren şeyhülislam
- ebu suud efendi, fıkıhçı alim ve şeyhülislam
- erzurumlu ibrahim hakkı - marifetnamenin yazarı, müneccimbaşı
- aşıkpaşazade - tarihçi, kuruluş dönemine ait bilgi verir.
- kemalpaşazade - tarihçi, şeyhülislam
- celaleddin hızır - doktor, yıldırım bayezid zamanında bursadaki darüşşifanın hekimi
- ahi çelebi - böbrek hastalıkları ile uğraşmış, fsm döneminde yaşadı.
- ayaşlı şifai - kadın doğum uzmanı, 5000'den fazla sancısız doğum yaptırmış, kadın bileklerine bir bitki sürüyor, bitkinin ne olduğu bilinmiyor.
- hulusi behçet - damar iltihaplanması, behçet hastalığı tedavisini buldu.
- kerim erim - einstein ile görüşen ilk TÜRK bilim adamı.
- gazi yaşargil - 9000'den fazla beyin ameliyatı yaptı, yüzyılın adamı seçildi.
- cahit arf - matematikçi, arf teoremini buldu.
- ali fuat başgil - iş hukuku ile ilgili çalışmaları var, hukukçu
- oktay sinanoğlu - dünyanın en genç profesörü, 28 yaşında profesör oldu. kimyacıdır, yale üniversitesi'nde tam profesör oldu.

paralı satılamaz

- mazhar osman - yeşilay cemiyetini kuranlardan, hilal-i ahmer.
- feza gürsey , kuantum fiziği ile ilgilenen çalışmalarını odtü'de yapan bilim insanı

osmanlı'da kültür ve medeniyet

devleti oluşturan etmenler

- halk, teşkilat, ülke, hakimiyet
- oluşmasında:
    - orta asya TÜRK gelenekleri,
    - islamın getirdiği esaslar,
    - fethedilen bölgedeki kültürel unsurlar etkili olmuştur.

ilhanlılar'ı kendine örnek almıştır.

hedefler:

- devlet-i ebed müddet, sonsuza kadar yaşayacak.
- nizam-ı alem: düzeni biz kuralım, bizim üstümüzde düzen yok.
- kanun-i kadim: kalıcı nizam, kanun.

36 hükümdar var, sembol, unvan, san(ün) 77-78 tane sembol var. hepsi var. ezber yapma. **sadece ok yok. çünkü halkın ve hükümdarın kullandığı ok aynı oktur. mührü: ok ve yay - ıyı**

- unvanlar: bey, beğ, gazi, sultan, han, hüdavendigâr, padişah, rum, emir
- sanlar: sahibül ucat (uçların hükümdarı), mezbanı afak (ufukların bekçisi), gazi oğlu gazi, pehlivan-ı zaman

sultan unvanını ilk kez orhan bey kullandı.

hükümdarın görevleri:

- ordu başında sefere çıkar
- divan-ı humayun'a başkanlık eder
- herhangi bir konuda emir verir
- herhangi bir konu hakkında kanun çıkarır
- herhangi bir şeyi yasaklar
- herhangi bir kişiyi himayesi altına alır
- herhangi bir devşirmeyi cezalandırma hakkında sahiptir
- herhangi bir kişinin malına el koyar
- herhangi bir konuda görüş bildirir
- herhangi bir kişiyi, göreve atar, aylık bağlar.
    - müsadere usülü: mala zenginleşmeyi ele koymak için el koyma usülü özel mülkiyet, ıı.mahmut'tan sonra arttı, usül kaldırıldığı için.

kut anlayışı devam ediyor, allahın yeryüzündeki gölgesi, veraset de şu şekilde:

- osman bey döneminde devlet **hükümdar ve ailesinin ortak malı**
- murat döneminde devlet **hükümdar ve oğullarının ortak malı**
- fatih sultan döneminde devlet **hükümdarın malı**
- ahmet ekber ve erşed sistemi.

para ile sağlamaz

- şehzadeler atanınca, **çelebi sultan unvanı alır.**
- 12 yaşında atama yapılır.
- iii. mehmet zamanında sancağa çıkma kalktı, saray içinde şimşirlik yaptılar. kafes sistemi budur.
- sancaklar: kütahya, konya, trabzon, kefe, **manisa dar-ül mülk**, çankırı, çorum, **amasya tahgah-ı kadim**, antalya, balıkesir, muğla (menteşe), bolu , kastamonu

başkentler: söğüt, karacahisar, bilecik, bursa, iznik, yenişehir, edirne, istanbul

istanbul'un isimleri: constantinapolis, aslanbol, islambol, asithane, payitaht, dersaadet

saraylar:

- bey sarayı
- edirne sarayı
- galata sarayı
- ibrahim paşa sarayı
- topkapı sarayı - **fsm zamanında yapıldı, en uzun süre kullanıldı, mimarı belli değil**.
- birun, enderun ve harem şeklinde 3 kısma ayrılır.
    - dış kısım - **birun**: devlet buradan yönetilir, divan toplantıları babüs sade kapısında yapılır, elçi kabul edilir, protokol düzenlenir.
    - iç kısım - **enderun**: okuldur, i. murat zamanında edirnede ancak bazı kaynaklarda şu yazıyor: ii. murat kurdu, aöf kaynağı i. murat diyor, meb kaynakları kaldırmış ifadeyi. soru gelmez. gelirse de ya i. murat, ya ii. murat. devşirme usülü ile öğrenci alır, amaç devlet memuru yetiştirmek.
    - harem - **harem**: yasak, dokunulmaz demek. okuldur. devşirilen kız çocuklarını eğitir. sorumlusu harem ağasıdır. erkek çocuk doğuran kadına haseki unvanı verilir, ilk haseki sultan orhan beyin eşi nilüfer hatundur.
- ishak paşa sarayı - batı etkisinin görüldüğü ilk saray
- dolmabahçe sarayı - avrupa etkisi
- beylerbeyi sarayı –
- yıldız sarayı
- çırağan sarayı

divanı hümayun: bakanlar kurulu, her türlü mesele görüşülür. son söz padişahındır. danışma organıdır.

- fatih'e kadar padişahlar, fatih sonrası sadrazamlar başkanlık etti.
- alınan kararlar hüküm, kaydedildiği defter mühimme
- tahvil, rüus, beylikçi ve amedi kalemleri yazıya geçirir.
- orhan bey kurdu. ii. mahmut kaldırdı.

divan çeşitleri:

- ayak divanı: sadece hükümdarın oturduğu diğerlerinin ayakta durduğu olağanüstü divandır.
- galebe: elçi ve yabancılar için toplanır
- ikindi: vezir-i azam önderliğinde devlet işlerinin görüşüldüğü divan
- sefer: sefer sırasında toplanır
- padişah: fatih'e kadar görev yaptılar. divanın doğal üyesidir, son kararı o verir.
- sadrazam (veziri azam): padişahın mührünü taşıyor, mutlak vekil. padişah sefere çıkmıyorsa **serdar-ı ekrem** unvanı ile çıkar. sadrazam da yoksa **sadaret kaymakamı/kethüdası** bakar.

para ile satılamaz

sadrazam emirlerine buyruldu denir.

- vezir (kubbealtı): ilk vezir: alaattin paşa*
- defterdar
  rumeli protokolü, anadolu'dan üstündür.
  maliye bakanıdır, hesap tutar, bütçe yapar, alacakları tahsil eder. ı. murat kurmuştur.
  sayıları 2 tane, rumeli ve anadolu.
- **kazaskerlik**: milli eğitim bakanlığı ve adalet bakanlığı, hakim savcı, müderris ataması yapar.
  doğuştan müslüman olma şartı var. 2 tane, rumeli > anadolu
- nişancı:
  tahrir defterlerini tutar
  tımar topraklarını dağıtır
  örfi hukukun divan'daki temsilcisi.
  tapu ve kadastro işlemleri ile ilgilenir.
- reis-ül küttap
  katip başlarıdır. ilk: mehmet rami
  divan toplantılarının gündemini belirler. dış yazışmalardan sorumlu.
- kaptan-ı derya:
  ilk: karamürsel
  divana üye olan ilk: barbaros hayrettin
  divanın doğal üyesi değil.
- yeniçeri ağası: doğal üyesi değil rütbesi vezirse katılır.
- şeyhülislam: doğal üyesi verdiği kararlar ifta, yayınladıkları fetva.
  ilk: molla fenari
  protokolde sadrazam ile eşittir.

taşra teşkilatı:

1840'a kadar vil. nizamnamesi

- yer: eyalet > sancak > kaza > köy
- güvenlik: subaşı > subaşı > subaşı > subaşı
- adalet: kadı > kadı > kadı > naib
- yönetici: beylerbeyi > sancak beyi > kadı > kethüda

1871 vil. nizamnamesi

liva > kaza > nahiye > köy

mutasarrıf > kaza müdürü > nahiye müdürü > muhtar

---

eyaletler

4'e ayrılmış:

salyaneli ve salyanesiz ayrımını ilk yapan fatih sultan mehmet'tir.
salyane:yıllık demektir. tımar sisteminin uygulandığı eyaletlere
saliyanesiz, yevm gün, yevmiye günlük, sal yıl, saliyane yıllık.
oradan hatırla.

para ile satılamaz

- **saliyaneli, - istanbul'a uzak – yıllıklı :** devlet memuruna direkt maaş yılda 1 kez verilir. geçinmesi için toprak verilmez.bu topraklarda tımar sistemi uygulanmaz. merkeze uzak eyaletlerdir.
- **saliyanesiz, - istanbul'a yakın – yıllıksız :** devlet memuruna direkt maaş verilmez, geçinmesi için toprak verilir. bu topraklarda tımar sistemi uygulanır. toprağı verimli olan eyaletlerde uygulanır.
- **yurtluk-ocaklık,**
- **imtiyazlı**: ayrıcalıklı, bazıları vergi verir asker vermez, bazıları asker verir vergi vermez, bir tanesi ise ne asker ne vergi verir. beş tane: erdel, eflak, boğdan bu üçünün kendi yöneticisini seçme hakkı var , kırım - yöneticileri giray, han , mekke şerifliği/hicaz - yöneticisi: emir
- osmanlı'da salyaneli eyaletlerde ihaleye **iltizam** denir. kazanana **mültezim**, ömür boyu veriliyorsa **malikane**, giriş bedeline **muaccele**, sistem kaldırıldıktan sonra osmanlı'nın bölgeye atadığı vergi memurlarına **muhassıl** denir.

hukuk

- islamın esasları,
- fethedilen bölgedeki uygulamalar ve
- TÜRK gelenekleri oluşturan etmenlerdir.
    - klasik dönem: şeri, cemaat, konsolosluk
    - tanzimat dönemi: nizamiye (karma), ticaret
- kadıların görevleri: bursa, edirne ve istanbul kadılarına taht kadısı, diğerlerine mevleviyet kadısı denilir. ilk kadı dursun fakih'tir.
    - noterdir.
    - bir bölgede en fazla 2 yıl kalır.
    - kaza yöneticisidir, nikâh kıyar.
    - kadılar evliliklerin neden çift yapıldığını ve evliliklerden doğan çocukların mirasçılık durumlarını **tereke defterine** kaydederler.
    - kadılar mahkemede o bölgenin ileri gelen ve sevilen kişileri tarafından oluşturulan **şuhüd'ül hal'e** başvurur.
    - kadılar önce medresede, sonra medresei kuzat/kudat ve 1870'de ise mekteb-i hukuku bitirerek kadı olur.

kanun

divan üyeleri > nişancı > padişaha arz – **mühimme** defterine işleme, ferman sırası ile uygulanır.

sosyal hayat

- millet sistemi: osmanlı'nın halkı din ve mezhebe göre ayırarak yönetmesine denir. ırka bakmaz.
- **hakkaniyet çemberi: adalet için kanun, kanunu korumak için ordu, orduyu yetiştirmek için servet, serveti elde etmek için (vergi) millet, toplayabilmek için de padişah (mülk)**
- vakıf teşkilatı: ilk kuran orhan beydir. mütevelli başkan demektir. vakıf ve avarız (anlık müdahale, örneğin camii minaresi yıkıldı, bunlar bakıyor) vakıfları diye ikiye ayrılır.
- darülacize – yoksullar evi, darülbedayi – tiyatro, darülelhan – konservatuvar, darül fünun – istanbul üniversitesi, darüleytam – yetimler yurdu, darüşşafaka – eğitim okul ve yurt, darülmesai – askeri eşya dikim yeri, donanma cemiyeti – piyango kuygulaması, hilali ahdar – yeşilay, hilal-i ahmer – kızılay, himayei etfal – çocuk esirgeme kurumu, hamidiye etfal – çocuk hastanesi, vakıf gureba – garip hastanesi

para ile satılamaz

yönetim grubu:

sey – kılıç, sey-fullah – allahın kılıcı demektir. oradan aklına gelsin; elinde kalem tutan, kalemiye, silah tutan seyfiye. ikisi de değilse ilmiye.

- seyfiye sınıfı: askeriye / padişah, sadrazam, vezir, beylerbeyi, sancak beyi, bütün yönetici ve askerler…
- kalemiye sınıfı: nişancı, defterdar, defter emini, reis-ül küttab, katipler…
- ilmiye sınıfı: şeyhülislam, kazasker, kadı, naib, din adamları, molla imam müezzin vaiz gibi din hukuk ve eğitimci tayfa. nakib-ül eşraf

ordu:

- ilk orduyu **yaya ve müsellemler** adı ile orhan bey kurdu.
- fetihlere bu ordunun yetişememesi üzerine ı. murat edirne'de **kapıkulu ocağını** kurdu.
- merkez ordusudur
- **3 ayda bir maaş alırlar – ulufe**
- her taht değişikliğinde cülus bahşişi alırlar.
- ihtiyaçlarını pençik ve devşirme metotları ile karşılamıştır.
- evlenme yasak, askerlik dışında başka bir işle uğraşmaları yasaktır.
- en etkili ocağı yeniçeridir.
- yeniçerilerin sefere çıkmadan önce okudukları besteye **gülbank** denir.
- kurulduklarında ocak devlet içindir anlayışı ile hareket etmişlerdir.
- kara ordusu ve deniz kuvvetleri olarak ikiye ayrılır.

donanma:

- osmanlı devleti**, karamürsel'i alarak denize ulaştı**. ilk **kaptan-ı derya karamürsel paşa** oldu. orhan bey döneminde karesioğulları ilhak edilerek rumeli'ye geçildi. komutanına kaptan-ı derya askerine levent denir.
- sinop, gelibolu, samsun, izmit, kırım, trabzon, antalya, edincik, iznik tersaneler kurulmuştur.
- **yetişen ünlü denizciler: çaka bey hariç tek soru buradan gelir, yanıltmak için çaka bey der ama çaka bey osmanlıda yok.**
- ece halil, evrenos gazi, hacı ilbeyi → üçü de karesioğullarından geldi
- piri reis, seydi ali reis, turgut ali reis, barbaros hayrettin paşa, piyale paşa, kemal reis

kara kuvvetleri:

- *yardımcı kuvvetler*: osmanlıya bağlı devlet beylik ve özel yönetimli idarelerden alınan askerler
- *eyalet askerleri:-adı üstünde beylerden, sancaklardan gelen askerler-*
- *diğer kuvvetler:*
    - akıncılar: sınırları korur, istihbarat toplar
    - **azaplar**: bekar erkek, işi ölmek
    - yörükler: göçebe TÜRKmenler, güzergah gösterir, dağ geçitlerini korurlar
    - **deliler**: cesaretinden dolayı bu isim verildi, bayraklarında yazı olan tek sancak bunlarda. kaderde ne varsa o olur yazmışlar.
    - beşliler: sefer sırasında beş eve girip beş evden birinden alınan askerler
    - sakalar: su taşıyanlar

para ile satılamaz

    - yaya ve müsellemler: ilk ordu
    - tatarlar: postacı ya da ulaklar
    - derbendü: geçitleri tutar
    - köprücüler: köprü geçit yaparlar, savaş esnasında yapar
    - **cerahor**: kamp kuruyor, istihkâm birliği işte.
    - **martulos**: hristiyan akıncılar
    - **voynuk**: rumelide atların bakımı ile uğraşan hristiyan grup
- tımarlı sipahiler:
    - 17. yy'a kadar yetişen askere denir.
    - xvıı. yy'da asker ihtiyacını karşılamak için sekban veya saruca adında ücretli asker aldı.
    - ıı. mahmut kaldırıyor, kaldırılınca köy ve kasaba güvenliği için redif birlikleri kuruldu. ilk jandarma
    - kapıkulu: piyade
    - sipahiler: çadırları,
    - silahtarlar: silahları korurlar.
    - sağ ulufeci: sancağı
    - sol ulufeci: sancağı korurlar.
    - sağ ve sol garipler de hazineyi korurlar.
    - acemi oğlanlar (en az 3 en fazla 8 sene ağır eğitim): göğüs göğüse iyiysem, ölmeye can atıyorsam → yeniçeriye alıyorlar, silah bakımı ve onarımından anlıyorsam → cebeciye, mühendislik yeteneğim varsa → topçu ocağına, öküz gibi kuvvetliysem ve hafif kafam çalışıyorsa → top arabacılarına, tünel kazıp fitil döşeyebiliyorsam → lağımcı ocağı, el bombası iyi atabiliyorsam/yapabiliyorsam → humbaracı ocağına, boyum 2 metre 130 kiloluk dev gibi bir herifsem yalı, sadrazam ya da önemli adamların kapılarına koruma olarak → bostancı ocağına (korkuluk gibi dikilince korkutuyorsun diye.)
    - diğer ocaklara geçiş: kapıya çıkma, **bedergâh** denir.

toprak yönetimi:

miri topraklar:

- **paşmaklık**: geliri padişahın annesi ve kızlarına ayrılan topraklar,
- **malikane**: başarılı devlet yöneticilerine verilir.miras olarak bırakılamaz.
- **yurtluk**: geliri sınır boylarını koruyanlara ayrılır.
- **ocaklık**: kale çalışanı ve tersanecilere ayrılır.
- **mukataa**: geliri doğrudan devlet hazinesine ayrılır.
- **dirlik: asker ve memurlara ayrılır.**
    - **has:geliri 100 bin akçeden fazladır, padişah ve divan üyelerine.**
    - **zeamet 20 bin akçe ve 100 bin arası , orta derece devlet memurlarına**
    - **tımar : 3000 akçe ve 20 bin akçeye kadar en aşağıdaki memurlara.**
- mülk:
    - öşri: müslümanlara
    - haraci: gayrimüslimlere
- vakıf: geliri dini ve sosyal kurumların giderleri için ayrılır.

eğitim:

- örgün eğitim

para ile satılamaz

sıbyan: 4-6 yaşındaki çocuklar mektebe giderler. ilk basamak. okulun ilk günü yapılan törenlere **amin alayı** denir.

medrese: **ilk medrese orhan bey tarafından iznik orhaniyesi ya da iznik medresesi davudu kayseri ilk müderris.**

fatih zamanında günümüzün islam enstitüsü ayarında **sahnı seman** medreseleri açıldı. öğrenci yetiştirmek amacı ile **tetimme** med. açıldı

- kanuni döneminde süleymaniye medreseleri açıldı.
- öğretim dili arapça
- 17. yya kadar akli ve nakli bilimler ortak okutuldu.
- 17. yüzyıl sonrası akli bilimlerden bazıları kaldırıldı ve süresi azaltıldı.
- medreselerin başındaki 20-30-50-60 gibi sayılar müderrisin aldığı maaşı gösterir.
- mezunları hakim savcı hekim nişancı kadı müderris olabilir.
- öğrenciye taşraya çıkma cezası verilir.
- doğduğu yere gidip halka ders anlatmasına da cerre çıkmak denir. stajyerlik.
- **medreselerin bozulma nedenleri:**
    - şeyhülislamların akli bilimleri gereksiz görmesi
    - **beşik ulemalığı sisteminin getirilmesi**
    - 19.yy a yeni eğitim kurumlarının açılması
- akademik kariyer basamakları: softa-ilk girince, danişmend-ikinci sınıf, muid-stajyer, mülazım-atama bekleyen,
- ihtisas medreseleri: darültıp - + 1 yıl hekimlik, darülhadis: hadis hocası, darül kurra kuran hocası, darülhendese mühendis, mektebi kuzat kadı
    - saray
- enderun: okuldur, erkek çocukları eğitim görür. devşirme kökenli ama zamanla TÜRKleri de aldılar.devlet memuru yetiştirmek amaçlı.
- harem: okul, kız çocukları eğitim görür, devşirme kökenli, zamanla TÜRK ailelerin kızzları da girmiştir.
- şehzadegân mektebi: 7 yaşına gelen şehzadeler 12 yaşına kadar dönemin alimlerinden ders alırlar. ilk derse bed-i besmele denir.
- yaygın eğitim
- zamanı belli değil. cami, mescit vb. halkın dini eğitimi için
- askeri eğitim
    - acemi oğlanlar
    - donanma
    - yeniçeri ocağı
- mesleki eğitim

bilim adamları:

- kadızade rumi: matematikçi ve astronom.
- **davud-u kayseri: iznik medresesi-ilk osmanlı müderrisi**
- **molla fenari: ilk şeyhülislam**
- **altuncuzade: üroloji çalışmaları yürüttü**
- **akşemsettin: mikrop ismini ilk kullanan, mikrobiyolojinin babasıdır, fatih'in hocasıdır**
- **ali kuşçu: ayasofya'da 2 sene müderrislik yapmıştır, istanbulun enlem ve boylamını hesapladı, fatih camisine güneş saati yaptı, ayın haritasını çıkardı, ekliptik – ekvator arası mesafeyi 1 dakika 40 sn farkla ölçtü.**

para ile satılamaz

- mirim çelebi: ali kuşçunun torunu matematikçi ve astronom. uluğ bey'in zic'ini eleştirdi.
- ahi çelebi: böbrek hastalıkları
- **sabuncuoğlu şerafettin: TÜRK plastik cerrahisinin babası, farmakoloji uzmanı**
- molla lütfi ve sinan paşa: fatihin hocaları, matematikçi
- **piri reis:** ilk defa dünya haritasını çizdi ilk haritayı y.sultan selime sundu. kitabı bahriye adlı eseri ile bilinir
- seydi ali reis: piri reisin idamından sonra hint deniz seferlerine çıkan denizcidir. mirat-ül memalik ve kitabül muhit'i yazdı.
- takiyüttin: ilk rasathane,
- evliya çelebi: seyahatname, seyyah
- katip çelebi: bibliyograf, hacı kalfa, hacı halife olarak bilinir. keşfizzünun ve cihannümayı yazdı. devletin durumu hakkında risaleler yazdı.
- hezarfen ahmet çelebi: insanlık tarihinin ilk başarılı uçuşu
- lagari hasan çelebi: ilk roketle uçan kişidir.
- koçi bey: devletin durumu hk. risaleler yazdı.
- naima: ilk vakanüvis, tarih yazıcısı
- erzurumlu ibrahim hakkı: matematik ve burç bilimi ile uğraştı, marifetname yazdı.
- humbaracı ahmet paşa: ateşli silah uzmanı, gerçek adı comte de bonneval, macar asıllı fransız subayı. batıdan gelen ilk teknik uzman humbara ocağını ıslah etmiş.
- ayaşlı şifai: doğum uzmanı, cerrah ve ebe
- **marko paşa: hekim, git derdini marko paşaya anlat deyiminin çıkmasını sağlamıştır, sabırla hastalarını dinlediği için**
- mustafa behçet efendi: tıbbiye-i şahane başhekimi, behçet hastalığı ile ilgili çalışmalar yaptı.
- ahmet cevdet paşa: vakanüvistir.

ekonomi

- iaşecilik: uygun fiyata ülkede malın bulundurulması
- gelenekçilik: malın arz talep dengesince üretilmesi
- **fiskalizm**: gelirleri üste, giderleri alta çekmeye çalışan anlayış
- **narh sistemi**: eksik rekabet şartlarından ötürü devletin fiyatlara müdahale etmesi
- **merkantilizm**: zenginliğin ölçülmesinin bulundurulan maden miktarı ile ölçülmesi, osmanlı ekonomisine zarar verdi.
- **gedik**: işyeri açma ruhsatı
- tağşiş: bahşiş üstüne koymak, tağşiş paraları kırpma işlemi
- kızıl akçe: gümüş miktarının azaltılıp bakırın arttırılması ile renk değiştiren akçeye verilen isim
- **kapan emini**: kapandaki malın dağıtımından sorumlu görev
- hirfet: esnaf teşkilatı, küçük esnaf için
- bezirgân: büyük esnaf
- muhtesip: zabıta
- derbent teşilatı: geçitlerin oralarda vergiyi alan görevliler, yol, köprü güvenliği sağlar bakım onarım yapar
- menzil teşkilatı:belirli mesafeler arasına konulan kervanların güvenliğini ve ihtiyaçlarını devlete bildirir.
- **mekkari taifesi**: at katır deve ile kervanların kargo teşkilatı. özel ulaşım şirketi.

para ile satılamaz

lonca teşkilatı:

ahiliğin devamıdır. gayrimüslimler de girer, cihada gitmezler, şeyh ya da pir denir başındakilere. esnafı denetleyene muhtesip, esnafı koruyan yiğitbaşı, esnaf ile devletin ve esnaf ile halkın arasındaki ilişkiyi kethüdalar düzenler.

paralar

üsküp, urfa, selanik ve edirne'de darphaneler var. 19.yya kadar madeni para kullanıldı.

- osman bey – bakır – akçe
- orhan bey – gümüş – sikke
- fatih sultan mehmet – altın – sikke-i hasene/sikke
- abdulmecit – madeni/kağıt – kaime

gelir kaynakları:

- madenler ve tuzlalar
- orman gelirleri
- savaş tazminatları
- ganimetler
- bağlı beylik ve derneklerin haraçları

vergiler

- şeri vergiler:
  - öşür: nakit olarak, müslümanlardan 1/10 olarak alınır.
  - haraç:gayrimüslimlerden alınır, 1/5 olarak alınır.
  - cizye: kafa, can vergisi.gayrimüslimlerden alınır.
- örfi vergiler:
  - **avarız**: olağanüstü durumlarda alınır
  - **bac**: pazarcılardan
  - ağnam: küçükbaş hayvanlar için
  - mücerred: bekar çiftçi erkeklerden
  - **arusane**: bekar kızların evlenmeleri durumunda
  - ağıl: hayvan barınağı için
  - ispenç: toprak, gayrimüslimlerden
  - badı heva: kaynağı belli değil, bedava vergi
  - **çifthane**: devlete ait olan toprağı sürdüğünde
  - **çiftbozan**: tarlayı ekmezsen, ilk sene çiftbozan, ikinci sene çiftbozan, üçüncü sene ekmezsen araziyi alırlar elinden.
  - seferiye, cihadiye: sefere cihada çıkarken alınan para
  - imdadiye, hazariye: barış zamanı savaşa hazırlık için alınan para
  - **bennak**: evli erkeklerden alınır
  - ihtisab: panayır vergisi
  - izni sefine: gemi geçiş vergisi
  - canavar vergisi: domuz yetiştirenlerden alınan

ekonominin bozulma nedenleri:

Parasız satılamaz

- saray masraflarının artışı
- savaşların uzun sürmesi, ganimet gelirlerinin düşmesi
- coğrafi keşifler
- kapitülasyonlar
- sanayi inkılabı sonucu makineleşme
- yapılan ekonomik anlaşmalar
- sık padişah değişikliği
- tımar sisteminin bozulması, iltizam sisteminin yaygınlaşması

bankalar:

- bank-ı dersaadet: galatalı bankerler tarafından açıldı. ilk açılan banka
- bank-ı osmani(şahane): ingiliz bankası, para basmaya yetkili
- memleket sandıkları: çiftçiye kredi vermek için, ziraat bankasının temeli
- ziraat bankası: 1888 de mithat paşa'nın gayretleri ile açıldı.
- itibar-i milli osmani: ittihatçıların bankasıdır, iş bankasına katıldı.

mimari ve sanat

- osmanlı'nın ilk camisi: orhan bey döneminde, iznik hacı özbek camii
- mimar sinan: ermeni devşirmesi, kayseriden alınmıştır, ilk defa mohaç meydan muharebesinde tarih sahnesine çıkmıştır. ilk eseri haleptedir.
- çıraklık- şehzade camii, kalfalık-süleymaniye camii, ustalık-selimiye (unesco koruma altına aldı)
- mostar köprüsü sinan'ın öğrencisi mimar hayrettin'e ait.
- ilk 6 minareli camii sedefkâr mehmet ağanın yaptığı sultan ahmet camii'dir blue mosque olarak bilinir, içindeki çinilerden ötürü.
- ilk batı tarzı camii: nur-u osmaniye camii
- bizzat padişahların yaptırdığı veya padişah isimleri ile başlayan camilere: selatin camileri denir. - fatih cami, süleymaniye, selimiye)

sanat:

- hat: arapçayı güzel yazma sanatı. sözcük anlamı, kesik, satır veya çizgi demek. uğraşana hattat denir.
    - ahmet karahisari, hafız osmani, amasyalı şeyh hamdullah (kıbletün hattatin), kazasker mustafa izzet, yeserizade mustafa izzet, ıı. mustafa

TÜRK tarihi ilk hattat derse amasyalı yakut!!!!

- minyatür:
    - resmin yerini aldı. perspektif yok, çizilenlerin büyüklüğü küçüklüğü sosyal statüye bağlı, uğraşana nakkaş veya musavvir denir
    - matrakçı nasuh, levni, gül koklayan fatih minyatürü ile minyatürü portreye geçiren nakkaş sinan bey ünlüdür.
- tezhip: sözcük manası altınlamak yaldızlamak, uğraşan müzehhip, kara mehmet en büyüğü
- resim: resmini yaptıran ilk padişah: fsm, yapan bellini, resmini devlet dairelerine astıran ıı. mahmut, osmanlı devleti ressam yetiştirebilmek için paris'te mekteb-i osmani'yi açtı.
    - ilk resim sergisi şeker ahmet paşa, süleyman seyyid ve osman hamdi bey resimde ünlendi.

Para ile satılmaz

  - osmanlıdaki ilk kadın ressam mihri müşfik
- müzik:
  - kuruluş döneminde mehterhane vardı, önemli bestekarlar yetiştirildi; ıtri: müzik ilminin şeyhi, nevakar makamını buldu. hacı arif bey, tanburi cemil bey, ismail dede efendi, zekai ünlendi.
  - ıı. mahmut zamanında mızıka-i hümayun açıldı. ııı. selim suzi dilara makamını bulmuştur.
  - ilk batı tarzı müzik dersi alan: piyano – abdulmecit.
- kalemişi: camilerin kubbe ve tavanlarını renklendirenler
- çinicilik: istanbul iznik diyarbakır ve kütahya önemli çini merkezi
- halıcılık: bünyan, gördes, kula, hereke, uşak ve ısparta ünlü halı merkezleri
- maden işlemeciliği: eşyalar altın ile kaplanır, tombak denir.
- heykel: heykelini yaptıran tek osmanlı padişahı sultan abdülaziz
- opera: ııı. selim zamanında başladı, milli osmanlı operet kumpanyası kuruldu.
- ebru: bulut, bulutlanma demektir, uğraşan ebruzen.
- ahşap işlemeceliği: rahle yapımı, mihrap ve vaaz kürsüleri
- ciltcilik: mücellit denir uğraşana. ilk örnekleri fatih'tedir.
- telkari ve malakari: gümüş işleme sanatı ve duvar kabartma sanatı.

yazı dili ve edebiyatı

- divan edebiyatı: baki, fuzuli
- tasavvuf edebiyatı: tekke edebiyatı diye de geçer. pir sultan abdal, hacı bayram, akşemseddin, kaygusuz abdal, eşrefoğlu rumi, ümmi kemal
- halk edebiyatı: köroğlu, öksüz
- osmanlı'nın resmi dili TÜRKçedir.

spor

- orhan bey döneminde ilk defa güreş tekkeleri açılıyor.
- ı.murat zamanında edirnede kırkpınar yağlı güreşleri başladı.
- v.murat ve sultan abdülaziz güreşle uğraştılar.
- adalı halil ve koca yusuf(korkunç TÜRK) ünlü güreşçilerimizdendir.
- osmanlı devletinde okçuluk ile uğraşana kemankeş denir.
- hünerli at binicilerine cündi adı verilir.
- ilk kez ders müfredatına giren beden dersi jimnastiktir.
- ilk beden eğitimi öğretmeni mehmet faik üstünidman'dır.
- osmanlı milli olimpiyat komitesini kuran selim sırrı tarcandır.
- ilk defa katıldığımız ilk ve son olimpiyatlar 1912-stokholm olimpiyatlarıdır.
- 1903-beşiktaş, 1905- 6s, 1907 şanlı fenerbahçe, 1910- imalat-ı harbiye

osmanlı devleti kuruluş dönemi – 1299 – 1453

kısa süre içinde büyümesinin nedenleri:

- merkeziyetçi devlet yapısı
- devlet padişahlarının yetenekli ve vizyon sahibi olması
- tımar ve iskân politikası
- istimalet (kalpleri fethetme) politikası

para ile satılamaz

- görünüşte dostça geçinme (**müdara**) – alttan alttan geçirmece
- bizans'ın siyasi karışıklıklar içinde olması
- yüzyıl savaşlarının başlaması (ingiltere fransa, 1337-1453)
- gaza ve cihat faaliyetlerinin yoğunlaşması
- güçlü bir orduya sahip olması
- anadolu beylikleri ile iyi geçinmesi sempati kazanılması
- avrupa'da feodalitenin hakim olması
- avrupa'nın hem siyasi hem dini bölünmüşlüğü

osmanlı'ya destek veren gruplar:

- ahiler, esnaf grubu
- gaziyanı rum, anadolu gazileri
- fakiyanı rum, bilim insanları
- abdalanı rum, dervişler ozanlar,
- alperenler,
- bacıyanı rum, anadolu kadınları

osman bey

- lakabı: fahrüddin
- 1298 – karacahisar'ı aldı. başkent yaptı.
- 1300 – yurthisar, yenişehir ve inegöl alındı.
- 1302 – bizans tekfurları ile koyunhisar – bafeon yapıldı.
- 1308 – karahisar alındı
- diğer gelişmeler:
    a. ilk defa vergi alındı (bac)
    b. ilk defa para bastırıldı. (bakır-akçe)
    c. ilk kadı atandı – dursun fakih
    d. ilk defa tımar sistemi uygulandı

orhan bey

- lakabı: ihtiyarüddin
- 1326 – bursayı aldı. başkent yaptı
- 1329 - bizansla maltepe – palekanon yapıldı
- 1330 – iznik fethedildi, başkent yapıldı.
- 1333 – gemlik alındı
- 1337 – izmit alındı.
- 1345 – karesioğulları alındı.
- 1353 – çimpe kalesi hediye olarak alınıyor. – rumelideki ilk toprak parçası
- 1354 – gelibolu fethedildi. gelibolu fatihi: süleyman paşa
- 1357 – tekirdağ, çorlu, malkara alındı.
- ibni batuta seyahatnamesinde orhan beyden TÜRKmen hükümdarlarının en ulusu olarak bahseder.

para ile satılamaz

- diğer gelişmeler:
    a. gümüş para basıldı.
    b. ilk saray yapıldı, bursa'da bey sarayı
    c. ilk camii yapıldı, iznik'te hacı özbek camii
    d. ilk divan teşkilatı kuruldu.
    e. ilk vezir ataması, atanan: alaattin paşa
    f. ilk kez iskân yapıldı. bursa'dan → tekirdağ'a
    g. ilk kez rumeliye geçildi. çimpe kalesi
    h. ilk kez aşevi (imarethane) açıldı, bursa'da.
    i. ilk kez bedesten açıldı, bursa'da.
    j. ilk devşirme haseki sultan, nilüfer hatun oldu.
    k. ilk defa ordu kuruldu, yaya ve müsellem
    l. ilk tersane açıldı, karamürsel'de.
    m. ilk defa medrese açıldı, iznik'te
    n. ilk müderris atandı, davudu kayseri
    o. ilk defa kul sistemi uygulandı.
    p. ilk defa güreş tekkesi açıldı.
    q. ilk kez bir hükümdar sultan unvanı kullandı.

ı.murat

- 1362 ankara tamamen alındı.
- 1363 sazlıdere savaşıyla edirne alındı ve başkent yapıldı.
- 1364 sırpsındığı savaşı yapıldı – ilk osmanlı-haçlı savaşı.
- 1371 çirmen savaşı yapıldı
- 1387 osmanlı öncü kuvvetleri bosnalılar ve sırplar tarafından ploşnik'te bozguna uğratıldı.
- 1389'da haçlıları bir kez daha ı. kosova savaşı ile mağlup ettik. TÜRK bayrağının şeklinin ortaya çıktığı savaş. **ilk defa ses topu kullanıldı**. topçu ocağı var.
- osmanlının büyük bir haçlı ordusuna karşı kazandığı ilk zafer ı. kosovadır. sırp kralı lazar öldü, ı.murat miloş adındaki piç tarafından şehit edildi. osmanlı tarihinde savaş meydanında şehit olan ilk ve son padişahtır. ilk defa anadolu beylikleri osmanlıya asker göndermiştir.
- tarihçi gibbons "hükümdarlığı sırasında hristiyanlara papalıktan daha iyi muamele etmiştir" demiştir.
- diğer gelişmeler:
    1. ilk defa manastır merkezli rumeli beylerbeyi kuruldu, lala şahin paşa başına geçirildi.
    2. ilk defa kapıkulu ocağı kuruldu, edirnede.
    3. yeniçeri ocağı, acemi ocağı, topçu ocağı kurulmuştur.
    4. ilk kez veraset sisteminde değişiklik yaparak ülke hükümdar ve oğullarına aittir anlayışı getirdi.
    5. karamanlı bilgin mevlana rüstem'in önerisi ile her 5 esir askerden 1inin askere alındığı pençik sistemi hayata geçirildi.
    6. ilk defa maliye teşkilatı kuruldu.
    7. ilk defa defterdar, kazasker ve sadrazam ataması yapıldı: ilk sadrazam çandarlı kara halil paşa

para ile satılamaz

yıldırım bayezid

yıldırım unvanını karamanoğulları ile yapılan frenkyazısı savaşında elde etmiştir.

- 1396 – haçlılar ile niğbolu savaşı yapılıp kazanıldı. savaş sonunda memluklerde hayatını sürdüren abbasi halifesi y.bayezid'e sultan-ı iklim-i rum unvanı verildi.
- 1391-1401 4 defa istanbulu kuşattı. kuşatmalar için anadolu hisarını (güzelcehisar) yapıldı. istanbulu kuşatan ilk osmanlı padişahı

kuşatmaların başarısızlık sebepleri:

- karamanoğullarının iki kez isyanı
- 1396 niğbolu savaşının çıkması
- 1401 timur'un sivası işgal etmesi
- bizansla yapılan antlaşmaya göre: bizans vergi verecek, istanbulda TÜRK mahallesi kurulacak, o mahalleye de kadı atanacak.
- anadolu TÜRK siyasi birliğinin sağlanması amacıyla saruhan, aydın, menteşe, candar, hamit, germiyan, dulkadiroğullarından bazı yerler alındı.
- geniş ölçüde TÜRK siyasi birliğini ilk kez sağlayan padişahtır.
- yıldırım, kütahya merkezli anadolu beylerbeyliğini kuracaktır. – ilk beylerbeyi: kara timurtaş paşa
- timur'a esir düşenler:
    a. yıldırım bayezid
    b. maria
    c. devletşah sultan

musa/mustafa

1402-1413 arası musa isa süleyman mehmet, yıldırımın oğulları, taht kavgası yüzünden, fasıla-i saltanat, fetret devri ortaya çıkıyor.

ankara savaşının nedenleri

- timurdan kaçan beylerin yıldırıma sığınması
- akkoyunluların timuru gaza getirmesi
- timur ile yıldırım bayezid arasındaki mektuplaşmalar -tuhaf-
- timur ve yıldırımın TÜRK dünyasının lideri olmak istemesi

sonuçları:

- istanbulun alınması 50 yıl gecikti.
- **anadolu TÜRK siyasi birliği bozuldu. (*******)**
- 1402-1413 arası taht kavgaları sonucu fetret devrine girildi.
- akkoyunlular doğuda güçlenerek osmanlının siyasi rakibi oldular.
- y.bayezid, eşleri ve oğlu mustafa timur'a düştü.
- anadolu tahrip edildi, özellikle sivas.
- anadoluda ilk hastaneyi, bursada ilk darüşşifa yaptırdı.
- ilk cülus dağıtan padişahtır.
- bürokrasiyi tam olarak oturtan devlet adamıdır.

para ile satılamaz

kösedağ – ankara savaşının ortak nedenleri:

siyasi birliğin bozulması ortak sonucudur.

çelebi mehmet

- osmanlının ikinci kurucusu denir, fetret devrini bitirmiştir.
- anadolu TÜRK siyasi birliğini tekrar sağlamak için aydın menteşe ve saruhanoğullarına son verdi.
- venedik ile ilk deniz savaşı yapıldı – çalı bey savaşı denir.
- osmanlı deniz gücünün venedik ile yarışamadığı görüldü.
- mustafa çelebi (düzmece mustafa) isyanı ile uğraşıldı.
- mustafa çelebi, hem mehmet çelebi hem de ıı.murat zamanında isyan etti. ıı. murat yakalatıp idam ettirmiştir.
- osmanlı tarihinin dini nitelikli ilk isyanı, şeyh bedrettin isyanıdır.

ıı. murat

- anadolu TÜRK siyasi birliğini tekrar geniş ölçüde sağladı.
- macarlar ile yapılan savaş sırasında karamanoğulları'nın isyan etmesi sonucu iki ateş arasında kalan ıı. murat kuruluş döneminin en kötü antlaşması olan edirne-segedin'i imzaladı.
- **osmanlı macarlarla 10 yıl savaşmayacak, aldıklarını da geri verecek. karamanoğullarının isyanını bastıran ıı. murat, tahtı 12 yaşındaki ıı. mehmet'e bıraktı.**
- 1444-haçlılar ile varna savaşı yapılıp kazanıldı.
- ilk yeniçeri isyanı olan buçuktepe çıktı, ıı. mehmet tahttan indirildi.
- 1448'te ıı. kosova savaşı kazanıldı.
- **bu savaş ile balkanlar kesin TÜRK yurdu haline geldi, miryakefalon'a benzer.**
- lakapları: **koca murat, hayır babası**

kuruluş dönemi osmanlı haçlı savaşları

- **1364 – s ırpsındığı**
- **1389 - ı. kosova**
- **1396 – niğbolu**
  - **a**
- **1444 v arna**
- **1448 ıı. kosova**
- **sınav 2 olarak bil, öyle şifrele.**

osmanlı – yükselme dönemi

fatih sultan mehmet:

- 7 dil bilmektedir.
- avni mahlası ile şiirler yazmıştır. amirutzes'e harita çizdirip, yer adlarını arapçaya çevirmiştir.

istanbul'un fethinin nedenleri:

para ile satılamaz

- osmanlı devletinin toprak bütünlüğünü bozması
- bizans'ın osmanlı şehzadelerini koruması, devlete karşı kışkırtması
- bizans'ın haçlı ittifakına sebep olması
- peygamber muhammed'in hadisi -böyle bir hadis yoktur, abbasi uydurmasıdır ama var olarak biliniyor o yüzden hadismiş gibi yapın çaktırmadan, yüzyıllar önce TÜRKler attila döneminde istanbul'u aldı, kültür kurulmuş bir şehir olmadığı için yerleşmedi. büyük TÜRK başbuğu fatih hazretleri, attila'nın emanetini almıştır. ileride ulu başbuğ mustafa kemal ATATÜRK de fatih'in emanetini kurtaracaktır-
- ipek yolu ve karadeniz ticaret yolu ile boğazlar'a hakim olmak istemesi
- bizans'ın yüksek dereceli devlet ve din adamı olan grivas notaras istanbulda latin külahı görmektense osmanlı sarığı görmeyi tercih ederim.

yapılan hazırlıklar:

- venedik, eflak gibi prensliklerle antlaşma yapıldı.
- karamanoğulları ile saldırmazlık antlaşması yapıldı
- 400 parça donanma hazırlandı
- hareketli kuleler yapıldı.
- rumeli (boğazkesen) hisarı yapıldı.
- şahi adı verilen büyük toplar döktürüldü.

bizans'ın aldığı önlemler:

- surlar güçlendirildi.
- grejuva ateşi çoğaltıldı.
- halkı silahlandırdı
- haliç'e zincir çektiler.
- katolik ve ortodoks kiliseleri birleştirildi.
- papadan yardım istedi.

fethin sonuçları:

- genatyos rum patriği oldu.
- ouakim ermeni patriği oldu.
- fatih unvanı verildi.
- **anadolu kralı anlamına gelen rum kayseri unvanı aldı.**
- istanbul başkent yapıldı.
- feodalitenin zayıflaması ve merkeziyetçi devletlerin güçlenmesi
- ipek yolu ve boğazlar osmanlı'nın eline geçti. coğrafi keşiflere neden oldu.
- istanbul'dan kaçan bilginler italya'ya giderek, rönesans'ın başlamasına etki etti.
- osmanlı toprak bütünlüğü sağlandı.
- orta çağ kapandı, yeni çağ başladı.

diğer gelişmeler:

- balkanlar: sırbistan, arnavutluk, bosna-hersek, eflak ve boğdan, mora yarımadası

para ile satılamaz

- anadolu: konya karaman, sinop, samsun, trabzon-rum imparatorluğu, doğu anadolu bölgesi
- denizler: ege adaları, otranto limanı, taşoz-gökçeada, kırım, venedik
- **ilk imtiyaz: venedik, ilk kapitülasyon: fransızlar**
- istanbul'da ilk elçiliği venedik açtı: elçilere **balyos** demektir.

diğer:

- hicaz su yolları, karamanoğulları ve dulkadiroğulları yüzünden memlukler ile ilişkiler geriliyor.
- fatih'e bu yaptığı seferlerden dolayı, iki karanın ve iki denizin hükümdarı anlamına gelen hakan-ül bahreyn ve sultan-ül berreyn unvanı verildi.
- örfi hukuk kuralları kanunname-i ali osmani ile yazılı hale getirildi.
- divana nişancı atandı.
- sadrazamlar divana başkanlık etti.
- ilk defa iltizam sistemi uygulandı.
- müsadere usülü ilk defa uygulandı.
- ilk altın para basıldı.
- ayasofya kilisesinin ismi fetih cami yapıldı.
- cülus bahşişi vermek yasalaştı.
- topkapı sarayı yapıldı.
- sahnı seman ve tetimme medreseleri açılmıştır.

II. bayezid

- fatihin iki oğlundan cem sultan, halk tarafından seviliyor. ağabeyi ile savaşıyor, yeniliyor. sonra kaçıyor, memluklere → rodos adasına → fransa → italya'da ölüyor.
- **bir iç mesele iken dış mesele haline gelen olay** cem sultan olayı.
- yükselme döneminde osmanlıya bir duraklama dönemi yaşatan osmanlı padişahı II. bayeziddir.
- 1511 – safevilerdeki şah ismail'in yönlendirmesi ile ortaya çıkan şahkulu isyanı
- leonardo da vinci, bayezid'e haliç'i boğaziçine bağlayan bir köprü yapma isteğini mektupla bildirdi. kabul edilmedi.
- kemal reis komutasındaki gemiler ispanyada zulme uğrayan müslüman ve musevileri istanbula getirmiştir.

yavuz sultan selim 1512-1520

- **8 yıla 80 yıllık iş sığdırmış padişah olarak nitelendirilir.**
- bozoklu celal – tokat'ta ilk defa ekonomik nitelikli celali isyanları başlatılıyor.
- idris bitlisi'nin heşt behişt(sekiz cennet) adında eserini okuyarak doğunun yapısını öğrendi.

yavuz'un doğu siyasetinin sonuçları:

- memlukler yıkıldı.
- halifelik osmanlıya geçti. teokratik devlet anlayışı güçlendi.
- kutsal yerler ele geçirildi.
- kutsal emanetler istanbul'a getirildi.
- baharat yolu osmanlı devletinin eline geçti.
- venedik'in kıbrıs için memluklere ödediği vergi, osmanlıya vermesi kararlaştırıldı.

para ile satılamaz

kanuni sultan süleyman

en uzun süre tahtta kalan padişahtır, lakabı muhibbi, ilk günlerinde memlükleri tekrar diriltmek için çıkan ahmet paşa ve canberdi gazali isyanları ile şii propagandası yapan baba zinnun ve kalenderoğlu isyanlarını bastırdı.

- 1521-belgrat'ı aldı. orta avrupa fethi için üs elde edildi.
- 1522- rodos adası saint jean şövalyelerinden alındı.
- 1526- mohaç meydan muharebesi (2 saat sürdü), budini aldık.
- 1529 – ilk defa viyana kuşatıldı.
- 1532 – alman seferine çıkıldı, şarlken ordu çıkaramadı.
- 1533 – avusturya ile ibrahim paşa(istanbul) antlaşması imzalandı, böylece orta avrupa siyasi üstünlüğü osmanlı'ya geçti. kral = sadrazam
- 1535'de fransa'ya kapitülasyon verildi. her iki kralın sağlığında geçerli.
- 1538'de barbaros hayrettin paşa ile andre doria arasında preveze deniz savaşı yapıldı 28 eylül. donanma günü olarak kutluyoruz.
- 1538-1553 hint deniz seferleri, piri reis, seydi ali reis katıldı. yemen, sudan, etiyopya alındı.

başarısızlık sebepleri:

- okyanusa dayanıklı gemimiz yok
- hint okyanusunun denizcilerimiz tarafından bilinmemesi
- gücerat sultanlığı'nın yardım etmemesi
- seferlere gereken önemin verilmemesi

❖ 1541'de macaristan tamamen alındı.
❖ 1551 trablusgarp alındı, turgut ali reis beylerbeyliğine getirildi.
❖ 1555 ilk defa iran ile amasya antlaşması yapıldı, bağdat alındı, basra körfezine kadar gelindi.
❖ 1560 cerbe deniz savaşı ile haçlılar mağlup edildi, -piyale paşa-
❖ 1565'te turgut ali reis malta kuşatmasında şehit oldu.
❖ 1566'da sakız adası alındı ve kanuni son seferi olan zigetvar'a çıktı.

ıı. selim dönemi (sokullu mehmet paşa dönemi)

- osmanlı tarihinde ordunun başında sefere çıkma geleneğini terk edip, istanbulda vefat eden ilk osmanlı padişahıdır.
- işlerini sadrazam sokullu'ya devretmiştir.
- 1571'de kıbrıs alındı. bunun üzerine haçlılar inebahtı'da osmanlı donanmasını yaktı.
- 1576 fas osmanlı egemenliğine girdi.

sokollu projeleri:

don ve volga ırmaklarını birleştirme projesi: rusyanın güneye inmesini engellemek, kırımı korumak, orta asya TÜRKleri ile bağlantı kurmak, iranı kuzeyden kontrol etmek, ipek yolunu canlandırmak

mimar sinanın vefatı, kırım hanlarının isteksizliği, rus saldırıları sebebi ile yapılamadı, 1956'da rusya birleştirdi.

Para ile satılamaz

süveyş kanalı'nı açma projesi

- kızıldeniz ile akdenizi birleştirmek
- osmanlının asıl donanmasını bu kanaldan geçirerek hindistan'a gitmek

marmara karadeniz birleştirme projesi

xvii. yüzyılda osmanlı devleti 1579-1699 – duraklama dönemi

tereddi ve tagayyur – bozulma ve yozlaşma

durakma dönemine girilmesinin nedenleri:

- merkezi otoritenin bozulması
- küçük yaşta şehzadelerin padişah olması (6 yaşında ıv. murat çıktı en genç o)
- saray kadınlarının devlet yönetimine karışması
- rüşvet ve iltimasın artması
- savaşların uzun sürmesi, masrafların artışı ve ganimetlerin azalması
- tımar sisteminin bozulması ⟶ askeri hayat, üretim ekonomi ve sosyal hayatı etkiler.
- saray masraflarının artması
- orduya, devşirme kanununa aykırı olarak asker alınması ⟶ iii. murat hokkabazları aldı.
- devlet ocak içindir anlayışı
- kapitülasyonların artması, doğal sınırlara ulaşılması
- medreselerden pozitif bilimlerin çıkarılması, beşik ulemalığı sisteminin getirilmesi
- coğrafi keşiflerle ipek ve baharat yolunun etkisini kaybetmesi
- avrupada merkeziyetçi devletlerin kurulması, bilimsel teknolojik açıdan ilerlemesi

osmanlı-venedik ilişkileri

- 1645 – venediğe ait girit adası kuşatıldı.
- 1669 – 25 sene sonra fethedildi.
- 1689 – bahçesaray antlaşması – osmanlı rusya
- osmanlı – iran ilişkileri
- 1590 – ferhat paşa antlaşması – doğuda en geniş sınırlara ulaşıldı
- 1612 – nasuh paşa
- 1618 – serav antlaşması
- 1635 – 1638 – iran seferleri ıv. murat tarafından iki ırak seferi yaptı (ırakeyn) – bağdat fatihi unvanı verildi.
- 1639 – kasr-ı şirin antlaşması ile iran TÜRKiye sınırı belirlendi.
- 1621 – hotin seferi yapıldı, yeniçeri isteksizliği yüzünden alınamadı. hotin anlaşması yapıldı.
- 1672 – bucaş antlaşması imzalandı, podolyo arazisi osmanlıya bırakıldı. batıda en geniş sınırlara ulaşıldı.

osmanlı avusturya ilişkisi

para ile satılmaz

- 1696 – haçova meydan muharebesi kazanıldı, eğri, estergon, kanije kaleleri alındı. iii. mehmet'e eğri fatihi unvanı verildi. tiryaki hasan paşa → kanije fatihi unvanı aldı. iii. mehmet ordu başında sefere çıkma geleneğini yeniden başlattı.
- 1606 – zitvatorok antlaşması ile avusturya kralı osmanlı padişahına tekrar denk sayıldı, orta asyanın siyasi üstünlüğü elimizden çıktı.
- 1664 – vasvar antlaşması imzalandı bu yüzyılda avusturyaya karşı son kazançlı antlaşmadır. uyvar kalesi alınmıştır – uyvar önünde TÜRK gibi güçlü deyimi çıkmıştır.
- 1683 – ii. kez viyanayı merzifonlu kara mustafa önderliğiinde kuşattık, lehistan'ın avusturyaya yardıma gelmesi ile osmanlı kuşatmayı kaldırıp belgrat'a çekildi. merzifonlu idam edildi.
- 1683-99 – venedik, avusturya, lehistan, malta, rusya ile -kutsal ittifak- savaşı kaybettik.
- 1699 – karlofça antlaşması ile avusturya, venedik, lehistan osmanlı devleti batıda ilk kez geniş manada toprak kaybetti.
- 1700 rusya ile karlofçanın devamı sayılan istanbul antlaşması imzalandı. azak kalesi rusyaya verildi, ruslar karadenize inmek için ilk fırsatı elde etti.

xvii. yüzyıl isyanları

istanbul isyanları

nedenleri

- devşirme kanununa aykırı olarak ocağa asker alınması
- yeniçerilerin çıkarları doğrultusunda sarayla işbirliği yapması
- ocak devlet içindir anlayışının değişmesi
- ulufe, cülus bahşişlerinin eksik, düşük veya geç ödenmesi
- ii. osman öldürülmüştür, iv. murat ayak divanına çağrıldı ve 1656'da iv. mehmet zamanında 30'a yakın devlet adamının öldürüldüğü vaka-i vakvakiye olayı (çınar olayı) yaşanmıştır.

sonuçları:

- istanbulda can ve mal güvenliği kalmadı
- merkezi otorite zayıfladı

taşra teşkilatı

celali ayaklanmaları

ilk isyanı bozoklu celal tokat'ta yavuz döneminde başlattı.

nedenleri:

- tımar sisteminin bozulması
- köylünün vergiyi ödeyememesi
- savaşlarda alınan yenilgiler
- kuraklık, kıtlık
- devlet otoritesinin kaybolması
- haçova'dan kaçan askerlerin halkı kışkırtması

para ile satılamaz

- halkın alım gücünün düşmesi
- fiyatların artması
- tavil ahmet, kalenderoğlu, gürcü nebi, canbulatoğlu, karayazıcı, deli hasan

sonuçları:

- anadoluda can ve mal güvenliği kalmadı.
- üretim düştü, vergi gelirleri azaldı.
- büyük kaçgun sonucu şehirlere göç edildi.
- şehirlerde işsizlik, suç oranları arttı.
- eşkıyalar boşalan köylere yerleşti.
- eyalet isyanları
- buradaki yöneticilerin halka keyfi uygulamalar yapması
- devlet otoritesinin sarsılması

xvıı. yüzyıl ıslahatları

ıslahatların özellikleri:

- batı örnek alınmadı, fatih, kanuni dönemleri örnek alındı.
- padişah veya devlet adamlarının ömürleri ile sınırlı kaldı.
- saray, ulema ve asker ıslahatlara karşı çıktı.
- halk desteği alınmadı, tepeden inme anlayışla yapıldı.
- ıslahatçıların 17. yüzyıl şifresi tokmaktır.
- tarhuncu ahmet paşa, ıı. osman, kuyucu, ıv. murat, ahmet, köprülü

tarhuncu ahmet paşa

- devletin alacaklarını kişi ve kurumlardan tahsil etti.
- tarhuncu bütçesi adında modern ve denk bütçe hazırladı.
- israfı önledi, maliyeyi düzenledi.
- çıkar çevreleri istemediği için görevinden alındı.
- ıı. osman (genç osman, genç yaşta öldürüldü diye unvanı aldı)
- ilk ıslahat yapan osmanlı padişahıdır.
- maliyeyi düzeltti. israfi önledi.
- yeniçeriye ödenen fazla maaşları kesti.
- saray dışı evlilik yaptı.
- yeniçeri ocağını kaldırmayı düşündü.
- başkenti istanbul'dan anadolu'ya taşımayı düşündü.
- şeyhülislamın yetkilerini kısıtladı.
- kılık kıyafet devrimini düşündü.
- yedikule zindanlarında şehit edildi.
- kuyucu murat paşa: celali isyanlarını bastırıp kelleleri kuyuya attıran adam, o olmasaydı osmanlı 150 sene önce yıkılırdı ama devletin kaynaklarında yok.

ıv. murat

para ile satılmaz

- lakabı: bağdat fatihi, koçi bey ve katip çelebi kendisine risale sunmuştur.
- gece sokağa çıkma yasağı getirildi, alkol alımı ve tütün, kahve içilmesi yasaklandı.
- kahvehane ve meyhaneleri kapattı, bu yasakların temel sebebi istanbul yangınlarıdır.
- tımarlı sipahi sayımı yaptırdı. saray kadınlarını devlet yönetiminden uzaklaştırdı.
- şeyhülislam idam ettirdi, ilk kez.

ı.ahmet

- ekber ve erşed sistemini getirdi. en büyük ve en akıllı olan padişah olacak.
- **sancağa çıkma uygulamasını kaldıran ıii. mehmettir.**

köprülüler dönemi

köprülü mehmet paşa

- **şartlar öne sürerek sadrazam olan tek kişi.**
- maliyeyi düzeltti.
- askeriyeyi düzeltti.
- venedik'in çanakkale ablukasını kaldırdı, adaları tekrar himayemiz altına aldı.

köprülü fazıl ahmet paşa

- girit'i 24 seneden sonra aldı.

amcazade hüseyin

merzifonlu kara mustafa paşa

xviii. yüzyıl ıslahatları – gerileme dönemi

avrupa'nın genel durumu

amaca ulaşmak için avrupalı devletlerin her türlü tedbire başvurmasına **makyavelizm** denir.

fransa:

1756-63 7 yıl savaşlarında ingiltere ve prusyaya mağlup oldu. sömürgelerini ingiltereye kaybetti. ülkesinde ihtilâl yaşadı. fransa, osmanlıya ait mısıra saldırdı.

avusturya:

en çok rusya ile işbirliği yaptı. avusturya balkanlara egemen olup ege denizine ulaşmayı hedefledi.

rusya:

- çar ı. petronun amacı
- kırımı alıp karadenize inmek,
- karadenizden daha sıcak deniz olan akdeniz'e inme, boğazları alma
- orta asya ve kafkasyaya doğru yayılma
- balkanlarda slav birliğini sağlama – panslavizm

Ücrete satılamaz

- **dakya projesi:** rusya-avusturya arasında planlandı, eflak ve boğdanı alıp dakya adında ortak bir devlet kurmayı amaçladılar.
- **grek projesi:** rus prensi potemkin tarafından doğu sisteminin en büyük planı olarak adlandırıldı. istanbul merkezli bir rus devleti kurulacak amaç: bizansı tekrar canlandırmak

osmanlı iran:

rusya ile osmanlı 1724 istanbul ant. iranı paylaştı. nadir şah bu olaya tepki gösterdi. 1732 ahmet paşa antlaşması 1746 kerden antlaşması – ıı. kasrı şirin diye de geçer, imzalandı.

osmanlı – avusturya – rusya:

- 1711 – demirbaş şarl'ın paltova savaşı sonrasında osmanlı topraklarına girmesi ve onu takip eden rusların da topraklarımıza girmesi sonucu rusya ile prut antlaşması imzalandı.
- bu antlaşma ile osmanlı karlofça ve istanbul antlaşma ile kaybettiği toprakları geri alma umudu doğdu, azak kalesi osmanlıya geri verildi. 1715-18 arasında ise osmanlı avusturya arasında petervaradin savaşı yapıldı.
- 1718 – pasarofça antlaşması imzalandı, osmanlı devleti batının üstünlüğünü kabul etti, lale devrine girdi.
- 1718-1730 arasında savaş yok.
- 1736-1739 rusya-avusturya'ya karşı osmanlı galibiyeti. belgrad tekrar osmanlıya verildi.
- 1740 – belgrat antlaşmasına arabuluculuk yapan fransaya ı. mahmut tarafından kapitülasyonlar sürekli hale getirildi.
- 1768-74 osmanlı rusya savaştı, rusya 1770'de çeşme'de osmanlı donanmasını yaktı.
- 1774'te osmanlı rusya arasında küçük kaynarca antlaşması imzalandı.
    - maddeler:
    - kırım bağımsız oldu. ilk defa tamamı TÜRK ve müslüman olan bir bölge elimizden çıktı.
    - kırım halkı dini açıdan osmanlı padişahına bağlı kalacaktı.
    - rusya istanbul'da daimi elçi bulunduracak.
    - rusya balkan topraklarında istediği her yerde konsolosluk açabilecek.
    - rusya'ya savaş tazminatı ödenecek. – ilk kez savaş tazminatı ödedik.
    - ortodoksların dini lideri rusyadır maddesi 1775'de küçük kaynarca'ya eklendi.
- 1779 – şahin giray'ın kırım hanı olmasına aynalı kavak tenkihnamesi ile osmanlı onay verdi.
- 1787 – 92 – osmanlı kırım'ı geri alabilmek için rusya ve avusturya ile savaşmıştır.
- 1791 – fransız ihtilalinden etkilenen avusturya osmanlı ile ziştovi ant. yaparak çekildi.
- 1792 – yaş antlaşması ile kırım'ın rusyaya ait olduğu kabul edildi.
- 1798 – napolyon mısır'a saldırdı. osmanlı fransaya karşı ilk defa denge politikası izleyerek ingiltere ve rusya'dan yardım istedi. ilk defa ruslar bu olay sırasında boğazlardan geçti.
- 1802 – cezzar ahmet paşa nizam-ı cedit ordusuyla akka önlerinde napolyonu durdurdu.
- önce fransa ile el-ariş ateşkes ant. ve 1802'de paris antlaşması imzalandı.

18. yy. ıslahatları

genel özellikler:

- avrupa örnek alındı, daha başarılı, daha kalıcı oldu.

para ile satılamaz

- hukuk hariç her alanda yapıldı.
- saray, ulema ve asker ıslahatlara karşı çıktı..
- şifresi: 31313'tür.
- üçüncü ahmet, ahmet, ı. mahmut, 3. mustafa, ı. abdulhamit, 3. selim

III. AHMET ISLAHATLARI

1. 1703 edirne vakası ile tahta çıktı.
2. 1718 pasarofça ant. ve 1730 patrona halil isyanına kadar geçen sürede (lale devri) padişahlık yaptı.
3. lale devrinin sadrazamı nevşehirli damat ibrahim paşadır.
4. şairi nedimdir, minyatürcüsü levnidir.
5. askeri ıslahat yoktur.
6. lale devri kelimesini ilk kullanan kişi yahya kemal beyatlıdır. eser ismi olarak kullanan ise ahmet refik altınaydır.

LALE DEVRI ISLAHATLARI

1. ilk defa geçici elçilik açıldı. – paris, viyana, varşova, moskova – ilk elçi, 28 mehmet çelebi, pariste.
2. sait efendi turkuveri akımını başlattı. – TÜRK gibi yeme, TÜRK gibi oturma, giyinme
3. sosyal ve kültürel ıslahatlar bu dönemde yoğunlaştı.
4. ibrahim müteferrika ve sait efendi, 1727'de matbaayı getirdi. ilk basılan eser, vali mehmet efendiye ait van kulu lügatıdır. dini eserlerin basımı yasaklandı.
5. gerçek davut ağa katkısıyla tulumbacılar ocağı kuruldu -itfaiyeciler-
6. modern anlamda çiçek aşısı kullanıldı. – irandan getirildi.
7. bahçe mimarisi gelişti. 3. ahmet çeşmesi yapıldı.
8. istanbulda çini imalathanesi açıldı.
9. kumaş fabrikaları açıldı. batı modası ülkede yayıldı.
10. devlet adamlarının portreleri yapıldı.
11. tercüme heyetleri kuruldu, doğu klasikleri çevrildi.
12. yalovada kağıt imalathanesi açıldı.
13. versay sarayı örnek alınarak, sadabat sarayı – kağıthane'de, yapıldı.

I. MAHMUT

1. batı tarzı askeri ıslahat yapıldı. macar asıllı fransız subay, comte de bonneval humbaracı ahmet getiriliyor.
2. humbara ocağı batı tarzında ıslah edildi. – ilk kez
3. hendesehane -subay okulu, mühendis- açıldı.

III. MUSTAFA

1. mühendishane-i bahri hümayunu kurdu.
2. baron de tott – topçu ocağını kuruyor.
3. iç borçlanma kuralı getirildi – esham sistemi.

para ile satılmaz

ı. abdulhamit

1. cülus bahşişini kaldırdı, ulufe alım satımını kaldırdı.
2. istihkam okulu açıldı.
3. bilim adamlarının kendi kıyafet ve dilleriyle çalışmalarına izin verildi.

ııı. selim

1. yaptığı tüm ıslahatlar: nizam-ı cedid denir.
2. fransayı örnek aldı. kabakçı mustafa isyanıyla bu dönem sona erdi, radikal olarak ilk ıslahat yapan padişahtır.
3. meşveret meclisi tekrar aktif hale getirildi.
4. bilim insanlarından lahiya-rapor istendi.
5. mühendishane-i bahri hümayunu geliştirdi.
6. mühendishan-i berri hümayunu açtırdı. – itü'ye dönüştürüldü.
7. yeniçeriye talim yapma zorunluluğu getirildi.
8. nizam-ı cedid ordusu kuruldu.
9. irad-ı cedit adıyla yeni bir hazine kurdu.
10. ilk defa kalıcı elçilik londra'ya açıldı. yusuf agah efendi.
11. levent ve selimiye kışlaları yapıldı.
12. zahire nazırlığı kurularak karaborsanın önüne geçildi, yerli malı teşvik edildi.
13. devlet matbaası açıldı, matbaay-ı amire.
14. şeyhülislamın yetkisi kısıtlandı.
15. sarayın içindeki altın ve gümüşler eritildi, para basıldı.

dağılma dönemi xıx. yy.

1. 1804 kara yorgi önderliğinde sırp isyanı çıktı, bastırıldı.
2. 1806 osmanlı rus savaşı başladı.
3. **1807 fransa ve rusya osmanlıyı paylaşmayı öngören tilsit antlaşmasını imzaladı.**
4. **1809 osmanlı devleti ile ingiltere arasında kale-i sultaniye - çanakkale antlaşması imzalandı.**
5. 1812 osmanlı devleti rusya ile bükreş antlaşmasını imzaladı. sırplar osmanlıdan ilk imtiyaz elde eden millet oldu. -vergileri düzenleme, içişlerini düzenleme-
6. **1815 avusturya başbakanı kont meternik başkanlığında toplandı, ilk defa rus kralı birinci aleksandır şark sorununu gündeme getirdi. ayrıca dünyanın neresinde olursa olsun ulusçuluk isyanlarının bastırılacağı, fransa'nın ortadan kaldırdığı krallıkların yeniden kurulacağı kararı alındı. avrupa'da restorasyon dönemi başladı.**
7. 1815 rus general aleksandır ipsilanti tarafından filik-i eterya cemiyeti kuruldu.
8. 1820 eflak'ta ilk rum ayaklanması başladı, ancak başarılı olamadı.
9. 1821 mora'da rumlar ayaklandı. isyanı mısır valisi mehmet ali paşa kendisine girit ve mora valiliğinin verilmesi şartıyla bastırdı. ancak isyanlar devam etti.
10. **1827 avrupa devletleri ingiltere-fransa-rusya mora yakınlarındaki navarin'de osmanlı ve mısır donanmasını yaktı. avrupadaki restorasyon dönemi de sona erdi.**
11. 1827-28 osmanlı rus savaşı başladı, rusya kazandı.

para ile satılamaz

12. 1829 osmanlı ile rusya arasında edirne antlaşması imzalandı. buna göre sırplar özerk hale gelirken morada bir yunanistan devleti kuruldu.
13. 1830 fransa, cezayiri işgal etti.
14. 1831 mehmet ali paşa isyanı başladı. oğlu ibrahim -tosun paşa- kütahya'ya kadar geldi.
15. **1833 ıı.mahmut denize düşen yılana sarılır diyerek rusya'dan yardım istedi. ruslar istanbul'a gelince ingiltere-fransa olaya müdahale etti.**
16. **1833 kütahya antlaşması; osmanlı-mehmet ali paşa arasında imzalandı. suriye, cidde, girit valilikleri mehmet ali paşa'ya verildi, oğlu ibrahim'e de adana valiliği verildi. mehmet ali paşa da her sene vergi ve ihtiyaç halinde asker gönderecek.**
17. **1833 hünkâr iskelesi antlaşması yapıldı. osmanlı-rusya arasında yapılan bu antlaşmaya göre, 8 yıllık geçerli olacak, bu antlaşma ile rusya'ya karşı düzenlenecek veya yapılacak bir savaş esnasında osmanlı devleti boğazları rusyaya açık tutacak, diğer devletlere ise kapalı tutacak. bu antlaşma osmanlı'nın boğazlar üzerindeki egemenlik hakkını son kez kullandığı antlaşmadır. boğazlar ilk defa sorun haline geldi.**
18. 1838 balta limanı antlaşması imzalandı, osmanlı devleti mısır sorununda ingiltere desteğini alabilmek için kapitülasyonları ingiltere'ye genişletti. ekonomisi dışa bağımlı hale geldi.
19. 1840 londra konferansı düzenlendi, bu konferans mısır sorununu çözmek için toplandı. osmanlı bu konferansta etkili olmak için tanzimat fermanını ilan etti. burada yapılan görüşmelerde mısırın babadan oğula geçecek şekilde mehmet ali'ye verilmesi, mehmet ali'nin elinden suriye, adana ve girit valiliklerinin alınmasına, mehmet ali'nin de her yıl vergi vermesine karar verildi.
20. 1841 londra boğazlar konferansı ile boğazlar uluslararası bir sorun haline gelecektir. burada boğazların osmanlı'da kalması, barış zamanı tüm ticaret gemilerine açık, savaş zamanı ise tüm devletlerin savaş gemilerine kapalı tutulması kararları alındı. osmanlı devleti boğazlar üzerindeki egemenlik haklarını kaybetti.
21. 1859 kırım savaşı, rus elçisi mençikof'un isteklerinin reddedilmesi üzerine ruslar sinop'ta osmanlı donanmasını yaktı ve istanbul'a doğru ilerlemeye başladı. bunun üzerine fransa osmanlı'nın yanında savaşa girdi. ardından piyamente krallığı osmanlı'nın yanında savaşa girdi.
22. ilk defa osmanlı, ingiltere'den dış borç aldı.
23. ilk defa kırım-edirne-varna telgraf hattı kullanıldı.
24. modern hemşireliğin kurucusu florance nightingale bu savaşta hastaları tedavi etti. levent ve selimiye kışlalarında çalıştı. lakabı: the lady with the lamb, lambalı kadın. ölüm oranını %42'den %2'ye çekti, istatistikî yöntemlerle analiz yaptı.
25. 1856 kırım savaşı sonunda osmanlı avrupa devleti sayılırken, paris antlaşması ile osmanlı'nın toprak bütünlüğünü avrupalı devletlerin koruması kararlaştırıldı. ayrıca karadeniz tarafsız bir deniz haline getirildi. osmanlı bu konferansta etkili olabilmek için ıslahat fermanını ilan etti.
26. 1875 hersek'te başlayan isyan tüm balkanlara yayıldı. balkan bunalımı adı verildi.
27. 1876 balkan sorununu çözmek için istanbul – tersane konferansı düzenlendi, böylece bir sonuç alınamayınca osmanlı devleti'nin toprak bütünlüğünü koruyan ingiltere bu politikadan vazgeçti. bunun üzerine rusya osmanlı devleti'ne savaş ilan etti.
28. 1877 osmanlı rus savaşı (93 harbi)
29. 1878 – ayestefanos antlaşması osmanlı-rus arasında imzalandı, yürürlüğe girmedi. yeşilköy olarak da bilinir. çıkarlarına uymadığı için avrupalı devletler berlin konferansı'nı topladı.

Para ile satılamaz

30. 1878 – berlin antlaşması ile sırbistan, karadağ ve romanya bağımsız olacaktır. kars ardahan ve batum rusya'ya doğubeyazıt ise osmanlı'ya geri verilecek. ingiltere'nin antlaşmaya yardım edeceği sözüne inanılarak kıbrıs'ın geçici yönetimi verildi. girit'teki rumlara ve d.anadolu'da yaşayan ermenilere yönelik ıslahat yapılacak. ermeni sorunu ilk defa uluslararası hale geldi.
31. 1881 – fransa tunus'u işgal edecek.
32. 1882 – ingiltere mısır'ı işgal edecek.
33. 1897 – dömeke meydan muharebesi, yunanlılara karşı kazanıldı. * mustafa kemal ATATÜRK bu savaşa katılabilmek için okuldan kaçmak istedi.
34. erzurum – 93 harbi kahramanı, nene hatun ve plevne kahramanı gazi osman paşa bilinecek.

xıx. yy. ıslahatları

genel özellikleri:

- her alanda yapılmıştır.
- batı örnek alınmıştır.
- demokratikleşme faaliyetleri başladı.
- halk devlet yönetimine katılmıştır.
- mecid, aziz, hamit, <- şifresi mahmut.

ıı. mahmut ıslahatları:

sened-i ittifak:

- ıı. mahmut ile ayanlar arasında olmuştur.
- padişah kendi gücünden hariç ilk defa başka gücün varlığını tanımıştır.
- osmanlı tarihindeki ilk demokratikleşme hareketidir.
- tarihteki magna carta'ya benzetilir. – büyük şart.

idari alanda yapılan ıslahatlar:

1. ayanlıkları ortadan kaldırdı.
2. eyaletlere müşir, köylere muhtar atadı.
3. posta teşkilatı kuruldu.
4. müsadere usülü kaldırıldı – sadece memurun üzerinden - , özel mülkiyet gelişti.
5. ıslahatları düzenlemek için darı şurayı babıali, adalet işlerine bakmak için meclisi valayi ahkamı adliye kuruldu.
6. tımar sistemi kaldırıldı.
7. istanbul'a gelecekler için mürur tezkeresi geldi düzenlendi.
8. memurlara maaş bağlandı, hariciye-dahiliye olarak ikiye ayrıldı.
9. fes, ceket ve pantolon giyme zorunluluğu getirildi.
10. devlet dairelerine kendi resmini astırdı. divan-ı humayun kaldırıldı, heyeti vükela kuruldu. divan üyelikleri nazırlıklara dönüştürüldü.
11. sadrazam → başbakanlık, reis-ül küttablık → hariciye nazırlığı, sadaret kethüdalığı → dahiliye nazırlığı, şeyhülislamlık → bab-ı meşihat dairesi
12. ilk resmi gazete çıkarıldı → takvim-i vekayi

para ile satılamaz

13. askeri alanda yapılan ıslahatlar
14. sekban-ı cedit ile eşkinci ocağı kuruldu.
15. yeniçeri ocağı kaldırıldı – 1826. vakay-ı hayriye olarak bilinir.
16. asakar-i mansure-i muhammediye adında ordu kuruldu.
17. bu ordunun asker ihtiyacını karşılamak adına, mekteb-i fünun-u harbiye kuruldu.
18. köylerin ve kasabaların güvenliğinin sağlanması amacı ile redif birlikleri kuruldu.
19. askeri amaçlı nüfus sayımı yapıldı. kadınlar sayılmadı, evler, hayvanlar ve erkekler sayıldı.
20. askerlik şubeleri kuruldu. seraskerlik (gnkurmay bşk.) kuruldu.
21. ilk defa pasaport uygulamasına geçildi.

eğitim, kültür ve sağlık alanında yapılan ıslahatlar:

1. ilk defa yurtdışına öğrenci gönderildi.
2. mektebi ulum-u edebiyeler açıldı.
3. mekteb-i harbiye ve mekteb-i askeri tıbbiye açıldı.
4. karantina uygulamasına geçildi.
5. ilköğretim zorunlu hale getirildi, ücretsiz ve zorunlu. sadece istanbul'da.
6. yabancı dil bilen müslüman diplomat yetiştirme amaçlı tercüme odaları kuruldu.
7. donizetti paşa mehterhane'yi kaldırıp yerine mızıka-yı hümayun'u kurdu.

ekonomik alanda yapılan ıslahatlar:

1. feshane açıldı.
2. bez fabrikası açıldı.
3. ihracata önem verildi.
4. memurun giyeceği kıyafetlerin yerli malı olması zorunlu hale getirildi.

sultan abdulmecit dönemi

tanzimat fermanı (1839)

ilan edilme nedenleri:

1. londra konferansı kararlarında etkili olabilmek
2. yabancı devletlerin azınlıkları bahane ederek iç işlerimize karışmalarını engellemek
3. gayrimüslimlerin haklarını yükselterek devlete olan bağlılığı arttırmak
4. fransız iht. kaynaklı ulusçuluk akımının etkilerini azaltmak
5. hazırlayan: mustafa reşit paşa
6. fikir akımı: osmanlıcılık
7. önemi: kanun üstünlüğü benimsendi, anayasacılığa geçişin ilk aşaması

maddeleri:

- mahkemeler herkese açık yapılacak.
- vergiler herkesin gelirine göre alınacak.
- askerlik vatan hizmeti sayılacak.

para ile satılamaz

- herkesin can, mal ve ırz güvenliği korunacak.
- müsadere usülü tamamen kaldırıldı.
- din, dil, ırk ayrımı yapılmadan herkes kanun önünde eşit sayılacak.

ıslahat fermanı:

ilan edilme nedenleri:

1. paris barış konf.'da etkili olabilmek.
2. vergiler herkesin gelirine göre alınacak.
3. askerlik vatan hizmeti sayılacak.
4. herkesin can, mal ve ırz güvenliği korunacak.
5. fikir akımı: osmanlıcılık
6. önemi: tam müslüman / müslüman olmayan eşitliği sağlandı.

maddeleri:

- gayrimüslimleri küçük düşürücü sözler söylenmeyecek.
- gayrimüslimler banka, şirket ve okul açabilecek.
- devlet memuru olabilecek.
- il genel meclislerine üye olabilecek. - encümen
- kazandıkları ilk siyasal haktır.
- cizye kaldırıldı, gayrimüslimler askere gitmemek için 1 defalığına nakdi bir bedel ödeyerek askerlik hizmetlerinden muaf tutulacak.

ıslahatlar:

1. meclis-i ali tanzimat kuruldu.
2. arazi kanunnamesi çıkarıldı. modern belediyecilik başladı.
3. galatalı bankerler, bank-ı dersaadet'i kurdu. .
4. bank-ı osmanî adında ingiliz sermayeli ilk yabancı banka açıldı. para basmaya yetkilidir.
5. ilk kağıt para basıldı, kaime adında.
6. ilk defa dış borç alındı, kırım savaşı sırasında, ingiltere'den.
7. muhasıllık meclisleri kuruldu.
8. ilk demir yolu yapıldı.
9. şirket-i hayriye kuruldu – vapur işleri.
10. maarif'i umumiye kuruldu.
11. encümen-i daniş kuruldu, fen kitaplarını tercüme eden bilimsel kurul. (macar tarih yazarı hammer, ingiliz sözlük, redhouse çalışmalar yaptılar)
12. darülmuallimin açıldı.
13. mekteb-i mülkiye açıldı.
14. güllü agop osmanlı devletinde modern tiyatroyu başladı.
15. darülbedayi, darülelhan kuruldu.
16. jandarma teşkilatı ve polis teşkilatı bu dönemde kuruldu.
17. ilk özel TÜRKçe gazete şinasi tarafından tercüman-ı ahval olmuştur.
18. tasvir-i efkar ve ceride-i havadis gazeteleri çıkarıldı.

para ile satılamaz

19. vekay-i tıbbıye adında ilk dergi çıkarıldı.
20. telgraf hatları döşendi. edirne, varna, şumnu. kırım savaşı sırasında kullanıldı.

sultan abdülaziz dönemi ıslahatları:

- giritli rumlara halepa fermanını çıkararak özerklik verdi.
- ilk defa gezi amaçlı yurtdışına seyahat etti. -ingiltere, fransa, prusya, avusturya-

seyahatin amaçları şunlardır:

1. borç para bulabilmek.
2. osmanlı medeniyetinin ileride olduğunu göstermek
3. içimizdeki azınlıklara padişaha gösterilen saygınlığı göstermek
4. rusya'nın plânlarını avrupa devletlerine anlatmak
5. vilayet nizamnamesi açıklandı. – köy, nahiye, kaza, liva, vilayet, eyalet –
6. matbuat nizamnamesi çıkarıldı.
7. ziraat bankası'nın temeli sayılan memleket ve emniyet sandıkları kuruldu.
8. süveyş kanalı, fransızlar tarafından mısır'da açıldı.
9. beylerbeyi ve çırağan sarayları yapıldı.
10. ramazan kararnamesi ile devlet faizleri dahi ödeyemediğini ilan etti.
11. ıslah-ı sanayi komisyonu kurulmuştur.
12. maarif nizamnamesi ile eğitim düzenlenmesi yapılmıştır. – fransa örnek alındı,iptidai, rüştiye, idadi, fünun-
13. darülmuallimat adında kız öğretmen okulu açıldı.
14. robert koleji açıldı.
15. galatasaray sultanisi açıldı.
16. darüşşafaka açıldı.
17. ahmet cevdet paşa, mecelle'yi yazdı. medeni kanun gibi ancak islâma göre yazıldı.
18. ilk resim sergisi şeker ahmet paşa tarafından açıldı.
19. nizamiye mahkemeleri kuruldu.
20. şuray-ı devlet kuruldu, -danıştay, ve divan-ı ahkam -yargıtay- kuruldu.
21. modern hukuka geçişin ilk aşaması sayılan ceride-i mahakim gazetesi yayınlandı.
22. teodor kasap önderliğinde ilk TÜRKçe mizah gazetesi diyojen çıkarıldı.
23. dünyanın en büyük üçüncü deniz filosu oluşturulmuştur.
24. ilk defa bir gazete milâdi takvim kullandı, sabah gazetesi.
25. osmanlı devleti'nin ilk üniversitesi açıldı.

abdülhamit dönemi

1. camiden çok okul yaptırdığı için, maarifperver olarak adlandırılır.
2. devletin dış politikası: panislamizm, islamcılık
3. orta afrika'da islamiyeti yaydı.
4. rejim: monarşi: - kral var, halk egemenliği yok, anayasa yok
5. cumhuriyet: kral yok, halk egemenliği var, anayasa var
6. meşrutiyet: kral var, halk egemenliği var, anayasa var

para ile satılamaz

ıı. abdülhamit, halk→ ayan (padişah atar, ömür boyu görevde kalır ve 40 yaş üstü, ilk başkanı server paşa) ve mebusan meclisleri (halk seçer, 4 senede 1 seçim yapılır, emlak sahibi olma şartı, ilk başkanı ahmet vefik paşa) , anayasa: kanun-i esasi 1876: TÜRK tarihinin ilk yazılı anayasasıdır.

kanun-i esasi maddeleri:

- devlet, osmanoğulları sülalesinden gelen en büyük ve en akıllı erkek üye tarafından yönetilir.
- resmi dini islâmdır.
- resmi dili TÜRKçe'dir.
- yasama yetkisi, mebusan ve ayan meclisine aittir. yürütme yetkisi heyet-i vükelaya aittir.
- hükümet yaptığı işlerden padişaha hesap verir.
- ayan ve mebusan kanun teklifi hazırlar, hükümet padişaha sunar.
- padişahın sınırsız veto etme hakkına sahip.
- meclisi açma kapama yetkisi padişaha aittir.
- meşruti monarşi dönemi diye de geçer, son söz padişahta olduğu için.
- ıı. abdülhamit meclisleri kapatıp, istibdat – baskı dönemini başlatır.

ıı. abdülhamit ıslahatları

- yönetim merkezi yıldız sarayı'na taşındı.
- dış politikada islamcılık benimsendi.
- osman hamdi bey sanayi nefise mektebi'ni kurdu.
- ilk arkeoloji müzesini asar-ı antika adıyla osman hamdi bey kurdu.
- müzaihümayun kuruldu başına osman hamdi bey getirildi.
- kız çocukları için kız meslek lisesi – idadiler açılmıştır.
- hafiye teşkilatı kuruldu. jurnal adı verilen istihbaratçılar yetiştirildi.
- telgraf mektebi kuruldu, öğrenim için avrupa'ya öğrenciler gönderildi.
- doğudaki ermeni isyanlarını bastırabilmesi amacı ile hamidiye alayları kuruldu.
- 1863'te kurulan memleket sandıkları, 1888'de mithat paşa'nın gayretleri ile ziraat bankasına dönüştürüldü.
- tercüman-ı hakikat adı verilen bir gazete çıkarıldı.
- alman kral 2. wilhelm'in önerisi ile 3b projesi hayata geçirilmeye çalışıldı. 3b: berlin, bosof (boğazlar) , bağdat
- haydarpaşa tren garı inşa edildi.
- engelliler için okullar açıldı.
- muharrem kararnamesi ile osmanlı devleti resmen iflas ettiğini açıkladı. bunun üzerine alacaklı devletler, düyun-u umumiye idaresi'ni (genel borçlar idaresi) kurdular, devlet içinde devlet olarak adlandırılır. başkanlığını ingiltere-fransa yaptı.
- 1908'de ittihat ve terakki baskısı ile meşrutiyet 2. kez 2. abdülhamit tarafından ilan edildi.
- meşrutiyet karşıtları monarşiyi geri getirebilmek amacı ile 31 mart ayaklanmasını başlattılar. osmanlı devleti tarihinde rejimi değiştirmeye yönelik çıkan ilk ve son isyandır.
- osmanlı devleti tarihinde meclis kararı ile görevinden alınan ilk padişah ıı. abdülhamit'tir. yerine 5. mehmet reşat getirildi, abdülhamit selanik'e sürgüne gönderildi.

ıı. meşrutiyet'in ilanı veya 31 mart vakası sırasında;

- girit yunanistan'a bağlandı.

Para ile Satılamaz

- avusturya-mac. imp. bosna-hersek'i ilhak etti.
- bulgaristan bağımsızlık ilân etti.

osmanlı'da kurulan siyasi partiler

1. ittihat ve terakki
2. ahrar fırkası
3. hürriyet ve itilaf
4. osmanlı sosyalist fırkası
5. osmanlı demokrat fırkası
6. fedekâranı millet partisi

osmanlı'da basın yayın faaliyetleri

- **1795 - bulletin des novvalles – çıkarılan ilk gazetedir.**
- 1838 – vakay-i mısrıyye – mısır'ın resmi vilayet gazetesidir.
- **1831 – takvim-i vekayyi – osmanlı'nın ilk resmi gazetesidir.**
- 1831 – le moniteur ottman – devletin fransızca olarak ilk resmi gazetesidir.
- 1840 – ceride-i havadis – yarı resmi, william churchill tarafından çıkarılmıştır.
- **1860 – tercüman-ı ahval – osmanlı'nın ilk özel gazetesidir. agah efendi ve şinasi yer almıştır.**
- 1862 – tasvir-i efkâr – şinasi – namık kemal / kadınların okutulması, istanbul'un sorunları
- 1867 – muhbir – ali suavi çıkardı, giritli müslümanlara yardım kampanyasını başlattı.
- 1871 – ibret – namık kemal'in gazetesidir / vatan yahut silistre oyunundan sonra kapatıldı.
- 1878 – tercüman-ı hakikat – ahmet mithat efendi tarafından çıkarıldı, insanlara gazete okuma alışkanlığı kazandırmaya çalıştı.
- 1878 – tercüman-ı şark – şemsettin sami çıkardı
- 1908 – tanin – hüseyin cahit efendi tarafından çıkarıldı, ittihatçıların gazetesi, hatta ATATÜRK trablusgarp'a gittiğinde "tanin gazetesi muhabiri şeref bey" ismini kullanarak gitti.
- 1908 – volkan – 31 mart isyanını destekleyen gazete.

dergiler

- **1850 – vekay-ı tıbbiye - osmanlı'da ilk dergi, tıp dergisi**
- 1860 – mecmua-i fünnu ve 1862 mirat
- **1870 – diyojen – teodor kasap tarafından çıkarılan ilk mizah dergisi**
- kadın dergileri, gazeteleri (çok önemli 2020 için.)
- 1868 – terakki – ilk defa kadın sorunları ve haklarından bahseden gazetedir.
- **1869 – terakki muhadderat – kadınların yükselişi anlamına gelir.**
- **1886 – şükufezar – yazar kadrosu komple kadın, çiçek bahçesi anlamında**
- 1887 – mürüvvet – osmanlıdaki kadınları dünya kadınlarından haberdar eden gazetedir.
- 1889 – parça bohçası – ev düzeni ile ilgili, temizlik pasta börek,
- 1895 – hanımlara mahsus gazete – kadın haklarının savunucusudur.
- **1908 – demet – halide edip adıvar'ın başyazarlık yaptığı gazetedir.**
- 1908 – mehasin - ilk renkli yayın yapan kadın gazetesi.
- **1908 – kadın – fatma aliye (ilk TÜRK kadın yazar) burada çalışmaktadır. emine semiye de burada yazar.**
- 1913 – kadınların dünyası – kadın hakları ve çalışma hayatı. ismet hakkı burada yazar idi.
- 1914 – seyyale – kadın gazetesi…

Para ile satılamaz

osmanlı devleti'ni dağılmaktan kurtarma fikirleri

osmanlıcılık:

din, dil, ırk farkı gözetmeksizin herkesi osmanlı vatandaşı sayma anlamına gelir, ıı. mahmut başlattı. namık kemal, ziya paşa ve şinasi önemli savunucularıdır. ilk defa 1877 osmanlı-rus savaşı'nda uygulanamayacağı anlaşılmıştır. osmanlıcılık balkan savaşları sırasında arnavutluk'un elimizden çıkması ile önemini yitirirken, ı. dünya savaşı sonunda tamamen bitmiştir.

islamcılık (ümmetçilik ya da panislamizm)

ıı. abdülhamit'in dış politikasıdır. ilk defa balkan savaşları sırasında arnavutluk'un elimizden çıkması ile ilk darbeyi alacaktır. ayrıca birinci dünya savaşı sırasında arap piçlerinin ingilizler ile işbirliği yapması sonucu önemini kaybedecektir. 3 mart 1924'te halifeliğin ortadan kaldırılması ile bitti.

TÜRKçülük – panTÜRKizm

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren rusya'nın panslavizm politikasına karşı rusya'daki müslümanların birleşerek oluşturduğu fikir akımıdır. yusuf akçura, ismail gaspıralı, zeki velidi togan, halide edip, ziya gökalp, fuat köprülü, ahmet ağaoğlu önemli temsilcileridir. ıı. meşrutiyet'ten sonra önem kazandı. yusuf akçura istanbul'da TÜRKçülük derneği'ni kurdu. yayın organı TÜRK yurdu dergisidir. TÜRKiye cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesidir. osmanlı sınırları içerisinde yaşayan TÜRKlere millet olma bilinci aşılanmaya çalışıldı. osmanlı dışındaki TÜRKlerle birleşmeye ise turancılık denir.

batıcılık

lale devri'nden beri uygulanan fikir akımıdır. tevfik fikret ve celal nuri önemli temsilcisidir. "ya batılılaşırız, ya mahvoluruz" sloganı ile hareket ettiler.

federalizm (ademimerkeziyetçilik)

prens sebahattin tarafından hayata geçirilmeye çalışıldı. eyalet sistemini savundu, merkezi yetkilerin azaltılıp, yerel yönetimlerin güçlendirilmesine çalışıldı.

inkılap tarihi

trablusgarp savaşı (1913-22)

günümüzdeki libya burası.

nedenleri

- italya'nın siyasi birliği geç tamamlayıp, sömürgecilik ve pazar arayışına girmesi
- bölgeye italya'nın osmanlı'ya göre daha yakın olması
- trablusgarp'ın zengin hammadde yataklarına sahip olması
- avrupa devletlerinin işgale onay vermesi 1909-recconigi antlaşması rusya-italya
- halil paşa, fethi okyar, ulu başbuğ gazi mustafa kemal ATATÜRK (gazeteci şerif bey), enver paşa (kuyumcu hamdi adıyla) gönüllü olarak trablusgarp'a gittiler. kıyı şeridini geri aldılar.
- 1912-oushy (uşi) antlaşması (italya-osmanlı)
- isviçre'de imzalandı.
- trablusgarp ve bingazi italya'ya bırakılacak.

- osmanlı devleti'nin kuzey afrika'da toprağı kalmadı.
- trablusgarp halkı dini ve kültürel açıdan halifeye bağlı kalacak.
- osmanlı bölgeyle bağını kopartmak istemedi, halifeyi temsilen naibüs sultan adında bir görevli atandı.
- 12 ada balkan savaşları'nın sonuna kadar italya'ya bırakılacak. (geçici)

not: mustafa kemal ATATÜRK'ün ilk savaşıdır. kendisinden çok daha fazla askeri gücü olan bir devleti mağlup etmesi ileride kurtuluş savaşı'nın kazanılacağının müjdesi olmuştur. mustafa kemal ATATÜRK binbaşılığa yükseltildi. canına kurban olduğum, huzur içinde yatsın.

- mustafa kemal ATATÜRK anadolu'da bu savaşın ardındand ilk defa tanınmaya başlamıştır.
- ilk cezayir'i kaybettik, son trablusgarp'ı kaybettik – kuzey afrika'da.

ı. ve ıı. balkan savaşı

- bulgaristan
- yunanistan
- sırbistan
- karadağ – savaşı başlatan piçler bunlar. bunu bil.

bu dört ülkeye karşı osmanlı devleti tek.

temel sebebi: osmanlı devleti'ni balkanlar'dan atmak.

- 1913 – londra antlaşması – osmanlı balkan devletleri arasında.
- osmanlı – bulgar sınırı midye-enez hattı olacak.
- osmanlı bu hattın batısından çekilecek.
- savaş sırasında şükrü paşa ve kazım karabekir bulgar ordularına esir düşmüştür.

kaybedilen yerler:

- doğu trakya
- batı trakya
- makedona
- ege adaları
- selanik
- arnavutluk – osmanlı'dan ayrılan son balkan ülkesi, islamcılık başarısız oldu. osmanlıcılık tamamen önemini yitirdi.

kaybetme nedenleri:

- 4 cephede birden savaşılması
- 75 bine yakın askerin yaş haddi ve savunma giderlerinin azaltılması amaçlı terhis edilmesi, ordunun gençleştirilmesi
- subayların kendi aralarında birbirlerini fişlemeleri, ordu içerisine siyaset-particilik girmesi, itilafçı, ittihatçı ve halaskarcı

para ile satılamaz

savaşın sonuçları:

- en kârlı devlet bulgaristan'dır. ikinci balkan savaşı'na sebep olmuştur.
- osmanlı'nın balkanlarda toprağı kalmadı. kıçımıza tekmeyi bastılar ☹
- arnavutluk'un kaybedilmesi ve anadolu'ya yapılan yoğun TÜRK göçü sayesinde TÜRKçülük fikir akımı güçlendi.
- batı trakya azınlık sorunu günümüze kadar gelmiştir.
- yenilgiden hükümeti sorumlu tutan ittihat ve terakki, meclisi basarak yönetime el koymuştur. (bab-ı ali baskını, kamil paşa devrilip, mahmut şevket paşa geldi.)
- enver, cemal ve talat paşa güdümündeki bu döneme 1913-1918 üç paşalar dönemi denir.

ıı. balkan savaşı

- romanya – ı.'de yok.
- yunanistan
- sırbistan
- karadağ
- komple bulgaristan'a saldırdılar. savaşı başlatan bulgaristan.
- temel nedeni: bulgaristan'ın ı. balkan'da çok kârlı olması.

not: bu savaştaki tek kazancımız doğu trakya olmuştur. doğu-batı ayrımı meriç nehrine göre yapılır. enver paşa edirne fatihi unvanı aldı.

- 1913 – bükreş antlaşması (balkan ülkeleri – bulgaristan)
- bulgaristan en zararlı çıktı. zararı telafi etmek için ı. dünya savaşı'na katılacaktır.
- osmanlı-bulgaristan → istanbul antlaşması, sınır ve azınlık problemleri
- osmanlı-yunanistan → atina antlaşması, girit'i verdik, sınır ve azınlık problemleri
- osmanlı – sırbistan → istanbul antlaşması, sınır olmadan antlaşma yaptığımız devlet, azınlık ve taşınmaz mallar problemleri

ı. dünya savaşı 1914-1918

nedenleri:

- italya ve almanya'nın siyasi birliğini geç tamamlayarak hammadde ve sömürge arayışına girmesi
- fransız ihtilali'nden yayılan ulusçuluk akımı
- devletler arası bloklaşma ve silahlanma yarışı
- fransa ve almanya arasındaki alsas-loren sorunu
- rusya'nın tipik sıcak denizlere inme ve panslavizm politikası
- avusturya-macaristan imp ile rusya arasında balkanlar'a hakimiyet mücadelesi
- avusturya-macaristan veliahtı ferdinand'ın saraybosna gezisi sırasında, gabriel princip adındaki sırp piçi tarafından öldürülmesi
- itilaf (anlaşma) devletleri : ingiltere, fransa, çarlık rusyası, italya, japonya (ilk savaştan çekilen devlet), yunanistan (savaşa son katılan), abd (savaşın seyrini değiştirdi, süresini kısalttı.)
- ittifak (bağdaşma) devletleri: almanya, italya (taraf değiştirdi) , avusturya-macaristan, osmanlı devleti (savaşın süresini uzattı) ve bulgaristan (sonradan girenler bu ikisi)

paralelsağlama

almanya'nın yanında savaşa girme nedenleri:

- kaybedilen toprakları geri almak
- savaşı almanların kazanacağına inanılması
- ittihat ve terakki'nin alman hayranlığı
- almanya ile yapılan antlaşma
- almanya'nın TÜRK ve müslüman bir sömürgeye sahip olmaması
- siyasi yalnızlıktan kurtulmak (adamlar yalnızlık yüzünden savaşa girmiş, biz depresyona giriyoruz anca.)

almanya'nın osmanlı'yı yanında isteme nedenleri:

- jeopolitik güçten faydalanma
- dini güçten faydalanma
- demografik gücünden faydalanma
- yeni cepheler açılmasını sağlayarak kendi savaş yükünü hafifletmek

osmanlı devleti'nin savaşa girmesinin sonuçları:

- yeni cepheler açıldı, savaşın süresi uzadı, almanya'nın savaş yükü hafifledi.
- 5.mehmet reşat cihat ilan etti.
- kapitülasyonlar tek taraflı olarak kaldırıldı.
- boğazlar kapatıldı.
- taarruz cepheleri: kafkasya, kanal
- savunma: çanakkale, ırak, suriye-filistin, hicaz-yemen
- yardım cepheleri: galiçya, makedonya, romanya

ı. dünya savaşı'nda cepheler

kafkasya cephesi

- 1915 – hasan izzet paşa buranın komutanı
- 1915 – enver paşa buraya atanıyor.
- 1915 – ruslar saldırdı, püskürtüldü.
- 1915 – sarıkamış harekatı başlatıldı. 90 bin asker şehit düştü.
- 1915 – ruslar ilerledi, ermeni piçleri yardım etti. trabzom, erzurum, gümüşhane, bayburt, bitlis, erzincan, van'ı aldılar.
- 1915 – van'da ermeni piçleri katliam yaptı ve van merkezli ermeni devleti'nin kurulduğunu açıkladılar.
- 1915 – 24 nisan'da ermenilerin tüm dernek faaliyetleri yasaklandı.
- 1915 – tehcir kanunu çıkarıldı, yedi yüz bin ermeni göç ettirildi.
- 1916 – ulu başbuğ gazi mustafa kemal tuğgeneral rütbesi ile muş ve bitlis'i geri aldı.
- 1917 – bolşevik ihtilali sonucunda rusya savaştan çekilme kararı aldı.
- 1918 – brest-litovsk antlaşması ile çekildi. elviye-i selase rusya tarafından bize geri verildi. başarısız olmamız rağmen toprak kazandık.

not: osmanlı devleti başarısız olmasına rağmen toprak kazandı.

para ile satılamaz

açılma nedenleri:

- elviye-yi selaseyi ruslardan geri almak
- bakü petrollerine ulaşmak
- turancılık fikrini gerçekleştirmek

kanal cephesi

2 defa cemal paşa tarafından taarruz yaptık.

açılma nedenleri:

- ingiltere'nin sömürge yolları bağlantısını kesmek
- kaybedilen mısır'ı geri almak
- ikinci sarıkamış cephesi olarak anılır.

çanakkale cephesi

- gerçek komutanı: limon von sanders
- ulu başbuğ mustafa kemal ATATÜRK anafartalar grup komutanı olarak atandı, "conkbayırı"nda ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum emrini burada vermiştir.
- 2 ocak 1916 çanakkale kara savaşları
- 18 mart 1915 çanakkale deniz savaşları
    - centilmenler savaşı
    - aydınlar savaşı
    - dardanelya savaşı olarak da bilinir. 4 ismi var toplamda.
- yüce TÜRK başbuğu gazi mustafa kemal ATATÜRK "savaş sonunda: hamd olsun! istanbul'u kurtardık" diyerek kaybetseydik buradan sonraki hedefin istanbul olacağını belirtmiştir.

açılma nedenleri:

- çarlık rusya'ya yardım götürmek
- rusya'nın buğdayından faydalanmak
- çanakkale'yi alarak osmanlı'nın asya ve avrupa askeri bağlantısını kesmek
- osmanlı'nın olası hindistan bölgesine saldırısını engelleme
- kararsız kalan balkan ülkelerini kendi yanlarına çekme
- istanbul'u alarak osmanlı devleti'ni savaş dışı bırakmak
- savaşı kısaltmak

sonuçları:

- çarlık rusya'ya yardım götürülemediği için rusya ekonomik krizi derinleşti
- bulgaristan osmanlı yanında savaşa girdi. -osmanlı almanya kara bağlantısı sağlandı-
- savaşın süresi uzadı.
- 500 bine yakın insan hayatını kaybetti.
- mustafa kemal albay rütbesine yükseltildi.
- mustafa kemal anadolu'da tanınan bir komutan haline geldi, ileride milli mücadele lider olmasında etkili oldu.

ırak cephesi

para ile satılamaz

açılma nedenleri:

- itilaf devletleri'nin çarlık rusya'ya karadan yardım göndermek istemesi
- musul ve abadan petrollerinin ele geçirilmek istenmesi
- TÜRKlerin olası iran üzerinden hindistan'a ulaşmasının engellenmek istenmesi
- 1915 – ingilizler ilerledi, ammare'yi aldı.
- 1915 – süleyman askeri bey intihar etti.
- 1915 – sakallı nurettin paşa
- 1915 – halil paşa g.towsheand arasında kut'ül amare savaşı yapıldı, 20 bin ingiliz askeri esir alındı, general esir alındı. halil paşa'ya kut'ül amare kahramanı unvanı verildi.
- 1917 – bağdat ingilizlerin eline geçti.

hicaz-yemen cephesi

- ingiliz ajanlar: arabistanlı lawrence
- mekke emiri: şerefsiz puşt şerif hüseyin
- gizli antlaşma: mac mahon (şerif hüseyin ve mac mahon arasında)
- fahrettin paşa medine'ye gidiyor, giriyor. 6 ay savunuyor, çıkmak zorunda kalıyor, çöl kaplanı, TÜRK kaplanı, çöl ortasında plevne kahramanı, medine müdafii unvanı veriliyor.
- eser: medine müdafaası, yazarı fahrettin paşa değil!
- 1921 yılında tbmm, ingiltere'yi sidi beşir kampında yaşanan olaylar için toplanıp, kınamıştır.

ı. dünya savaşı'nda gizli anlaşmalar

istanbul (boğazlar) antlaşması

- çarlık rusya'ya boğazlar bölgesi ve çevresi verilmiştir.

londra antlaşması

- muğla, antalya ve konya italya'ya verildi, italya taraf değiştirdi.

saint jean de marienne

- izmir ve çevresi italya'ya verildi.

petrograd protokolü

çarlık rusya'ya doğu anadolu bölgesi verildi.

mac mahon

mekke emiri şerif hüseyin ile ingiliz valisi mac mahon arasında imzalandı. arapların ingilizler yanında yer alacağı ve ingiltere'nin de araplara devlet vaat ettiği görülüyor.

skyes-picot

- ingiltere ve fransa'nın ortadoğu'yu paylaştıkları gizli antlaşmadır.
- gizli antlaşmaları dünyaya duyuran devlet, sovyet rusya'dır.

para ile satılamaz

wilson ilkeleri

- gizli antlaşmalar yapılmayacak.
- boğazlar ve geçitler uluslararası ticarete açık olacak.
- yenen devletler yenilenlerden toprak ve savaş tazminatı almayacak.
- ilk defa manda ve himayecilik anlayışı ortaya çıktı.
- belçika'ya tam bağımsızlık verilecek.
- polonya devleti kurulacak.
- büyük küçük devlet demeden aralarındaki anlaşmazlıkları giderebilmek ve barışı korumak amaçlı milletler cemiyeti kurulacaktır.
- osmanlı ülkesinde yaşayan TÜRKlerin çoğunlukta olduğu yerler TÜRKlere, azınlıkların nüfusça çoğunlukta olduğu yerler ise azınlıklara bırakılacaktır.

I. dünya savaşı'nın sonuçları

- savaştan en kârlı ingiltere, fransa ve japonya çıkarken, en zararlı almanya çıkmıştır.
- milletler cemiyeti kuruldu (cemiyet-i akvam)
- imparatorluklar parçalandı -alman, rus, osmanlı, avusturya-macaristan-
- yeni devletler kuruldu, TÜRKiye, sscb, polonya, azerbaycan, ermenistan, gürcistan, estonya, letonya, ukrayna, finlandiya, çekoslovakya, yugoslavya
- yeni rejimler çıktı almanya → nazizm, sscb → komünizm, italya → faşizm
- ilk savaş tankı, denizaltı kullanıldı.
- 10 milyona yakın insan hayatını kaybetti, sivil savunma örgütleri kuruldu.

I. dünya savaşı'ndan sonra yapılan ateşkes antlaşmaları

- almanya ile rethondes
- bulgaristan ile selanik
- avusturya macaristan ile villa gusti
- osmanlı ile **mondros**

mondros ateşkes antlaşması – 30 ekim 1918

- limni adası'nın mondros limanında agamemnon zırhlısı'nda imzalandı.
- osmanlı devleti adına **rauf orbay**, itilaf devletleri adına **amiral caltrophe** görevli idi.

not: osmanlı devleti fiilen sona ermiştir.

maddeleri:

- itilaf devletleri güvenliklerini tehdit eden herhangi bir sancağı işgal edebilecek. (7. madde)
  - yorum: osmanlı/anadolu işgale açık hale getirildi.
- altı vilayette (vilayet-i sitte) bitlis, erzurum, sivas, van elazığ, diyarbakır (şifrelemesi besved) bir karışıklık çıkarsa itilaf devletleri buraları işgal edecek. (six armenian vilayets yazılmış.) (24.madde)
  - yorum: büyük ermenistan'ı kurmayı amaçladılar.
- boğazlar itilaf devletleri denetimi altına girecek.
- toros tünelleri itilaf devletleri tarafından işgal edilecek.
- haberleşme ve ulaşım araçları itilaf devletlerinin denetimine girecek.
- osmanlı askerî birlikleri dağıtılacak, mühimmat itilaf devletleri'ne teslim edilecek.

para ile satılamaz

mondros ateşkes antlaşması'ndan sonra başlayan işgaller

- **işgal edilen toprak musul, ingiltere tarafından işgal edildi.**
- anadolu'da ilk işgal edilen yer **hatay/dörtyol, fransa** tarafından işgal edildi.
- **ilk direniş hatay/dörtyol'da** başladı, **kara mehmet çavuş** ilk kurşunu atan adamdır. adam gibi adamdır, ışıklar içinde uyusun.
- doğu trakya'yı, yunanistan işgal etti.
- izmir ve çevresini, yunanistan işgal etti.
- antalya'yı, italya işgal etti.
- zonguldak'ı, kömür için fransızlar işgal etti.
- doğu anadolu'yu önce ingiltere, sonra fransa işgal etti.
- trabzon ve çevresi, ingiltere tarafından işgal edildi.
- 81 ilden 65'i işgal edildi.

paris barış konferansı – 18 ocak 1919

- yenen devletler ile yenilen devletler arasında yapılacak barış görüşmelerinin şartlarının belirlendiği konferanstır.
- başkanlığını abd yaptı.
- **konferansta daha önce gizli antlaşmalar ile italya'ya verilen izmir ve çevresi, ingiltere'nin de desteği ile yunanistan'a verildi. itilaf devletleri arasında ilk kez görüş ayrılığı yaşandı.**
- cemiyet-i akvam kuruldu. (milletler cemiyeti)

barış antlaşmaları

- almanya, versay
- bulgaristan, nöyyi,
- avusturya, triyanon,
- macaristan, sen jermen

izmir'in işgâli (15 mayıs 1919)

- **osman nevruz bey – takma adı: hasan tahsin'dir**, batı anadolu'da ilk kurşunu atan adamdır, adam gibi adamdır. yunan binbaşısını bok çuvalı gibi yere sermiştir.
- "zito venizelos" demesi karşılığında yaşamasına izin verileceğini söyleyen yunan piçleri, **albay süleyman fethi bey'i** 22 süngü darbesi ile şehit etmiştir.
- izmir'in işgâlinden sonra ilk protesto havza'da yapıldı.
- işgâller karşısında haklılığımızı belirten ilk uluslarası rapor **amiral bristol raporu'dur**.
- ayrıca doğu anadolu bölgesinde TÜRKlerin ermeni'lerden fazla olduğunu belirten **general harbourd raporu** yayınlandı.

cemiyetler

ayırt edebilme tekniği: il, ilçe ve bölge adıyla başlıyorsa %90 yararlıdır.

- izmir müdafai hukuk ve osmaniye: izmir ve çevresini yunan piçlerinden kurtarmak, megali idea'yı engellemek
- reddi ilhak: izmir ve çevresini yunan piçlerinden kurtarmak, megali idea'yı engellemek
- trabzon muhafazai hukuk cemiyeti: erzurum kongresini toplayan iki cemiyetten biridir. yayınlarla işgalleri protesto etti. trabzon merkezli pontus rum kurulmasını engellemek temel amacıdır.

para ile satılamaz

- şark vilayetleri mhc (doğu anadolu) – erzurum kongresini toplayan iki cemiyetten biridir. le pays, hadisat ve albayrak gazetelerini çıkardı. doğu anadolu'da bir ermeni devletinin kurulmasını engellemek temel amacıdır.
- trakya paşaeli cemiyeti – cafer tayyar paşa gayreti ile kuruldu. trakya'yı yunan piçlerine vermemek temel amacıdır. osmanlı'nın tamamen yıkılması durumunda trakya cumhuriyeti adında bir devlet kurulacağından bahsetmiştir.
- **kilikyalılar cemiyeti – adana'nın eski ismi, kilikya'dır. istanbul'da kuruldu, güneyde bir ermeni devleti'nin kurulmasını engellemeyi amaçladı.**
- milli kongre – **dr. esat ışık raporunda ilk defa kuvayımilliye'den bahsetti**. işgalleri basın-yayın yolu ile protesto etti. misak-ı milli'nin kabulünde etkili oldu.
- anadolu kadınları müdafa-i hukuk cemiyeti – sivas'ta ulu TÜRK başbuğu mustafa kemal isteği ile melek reşit hanım tarafından kuruldu. cephe gerisi ve ikmal kısmında etkili oldular.
- **kars-islam şurası – ilk yararlı cemiyettir, yakup şevki paşa'nın gayretleri ile kuruldu. ingilizlerin karsı işgal edeceği söylentisi üzerine cenub-i garb-i kafkas hükümeti adında hükümet kurmuşlardır.**

azınlıkların kurduğu zararlı cemiyetler

- **etniki eterya**: megali ideayı sağlamak amacı ile rumlar tarafından kuruldu. (megali idea dediği büyük yunanistan) aleksandır ipsilati tarafından kuruldu.
- **mavri mira**: kara gün demektir. amacı megali idea. rum göçmenleri komisyonu, kardos cemiyeti, patrikhane, kiliseler, rum izcilik okulu bu cemiyete destek vermiştir.
- pontus rum: trabzon merkezli pontus rum devleti kurmak amacındadır.
- hınçak ve taşnak: hazar denizinden, antalya'ya kadar bir ermeni devleti kurmayı hedeflemiştir. (megali armenia) zaven efendi tarafından kurulmuştur.
- alyans israiliti: anadolu içindeki yahudilerin haklarını koruyarak, filistin merkezli yahudi devleti kurmayı amaçlamıştır. macabi diye de geçer.

TÜRKlerin kurduğu, zararlı cemiyetler:

- wilson ilkeleri: abd mandaterliğini kabul etmişlerdir.
- ingiliz muhipleri: ingiliz mandaterliğini kabul etmişlerdir. damat ferit...
- **teali islam**: kurtuluşu padişahtan gelecek emirlere uymakta gördü. konya ayaklanmasının çıkmasında etkili olmuştur.
- **sulh selameti osmaniye**: kurtuluşu padişahtan gelecek emirlere uymakta gördü. en çok sorulma ihtimali olan budur.
- hürriyet ve itilaf: yüce TÜRK lideri mustafa kemal'in ittihatçı olduğunu ve milli mücadele'nin gereksiz olduğunu savunmuştur bu geri zekâlılar.
- kürt teali cemiyeti: ingiliz destekli kurulmuştur, amaçları güneydoğu anadolu bölgesinde bir eşek cenneti kurmaktı.
- nigâhban cemiyeti: kökü balkan savaşları'na kadar dayanan asker kaçaklarının, korkakların cemiyetidir. kurtuluş savaşı'na karşı çıkmışlardır.

kurtuluş savaşı hazırlık dönemi

- ulu başbuğ mustafa kemal, istanbul'a döndüğünde yaveri cevat abbas'a geldikleri gibi giderler demiştir.

para ile satılamaz

halkın işgallere karşı kurtuluş reçeteleri:

- bölgesel kurtuluş,
- abd himayesi,
- ingiliz himayesi.
- mustafa kemal samsun'a 9. ordu müfettişliği (3.ordu) müfettişliği göreviyle gönderilecek, vardığında ise samsun raporunu yayınlayacaktır.

havza genelgesi (büyük lider mustafa kemal, tek başına yayınladı.)

- amaç: milli bilinci uyandırmak.
- izmir'in işgali her yerde protesto edilecek.
- protestolar yapılırken masum azınlığa zarar verilmeyecek.
- ordular dağıtılmayacak, silahlar teslim edilmeyecektir.
- mustafa kemal, istanbul'a ilk defa geri çağrıldı. – şeref yoksunu ingilizler tutuştu.

amasya genelgesi

- mustafa kemal arkadaşları ile birlikte milli mücadele'yi kişisel olmaktan çıkarmak ve yüce TÜRK milletinin desteğini alabilmek amacı ile çıkardı.
- ali fuat cebesoy, kazım krabekir, cemal paşa, refet bele, rauf orbay, cafer tayyar paşa
- dikkat et: ismet inönü yok, ali fethi okyar yok. o dönemlerde ismet paşa, mustafa kemal'in yanında değil.
- önemi: bu genelge ile milli mücadelenin amacı, yöntemi ve gerekçesi belli olurken, ileride ulus egemenliğine dayalı bir devletin kurulacağının ilk işaretleri verilmiştir.

maddeleri:

- vatanın bütünlüğü, milletin istiklâli tehlikededir.
    - yorum: milli mücadele'nin gerekçesi açıklanmıştır.
- istanbul hükümeti, üzerine düşen sorumluluğu itilaf devletlerinin baskısı neticesinde görevini yapamamaktadır, bu da milletimizi yok olmuş gibi göstermektedir.
    - yorum: milli mücadele'nin bir başka gerekçesi açıklanmıştır.
- milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
    - yorum: milli mücadele'nin yöntemini ve amacını belirtir.
- doğu illeri adına erzurumda bir kongre toplanacaktır. bizler de bu kongreye delege göndereceğiz.
- sivasta'da ulusal bir kongre toplanacak, bu kongreye her sancaktan yararlı cemiyetler ve belediyelerce seçilmiş üç kişi katılacak.
- her türlü denetim ve etkiden uzak, milli bir kurul oluşturulacaktır.
    - yorum: 4, 5 ve 6. maddeler milli mücadele'nin programını yansıtır.
- mustafa kemal erzurum'da bulunurken askerlik ve 9. ordu müfettişliği görevinden istifa etmiştir.
- mustafa kemal genelge'den sonra "artık istanbul anadolu'ya hakim değil, tabi olmak zorundadır." demiştir.

erzurum kongresi – 10 temmuz 1919

- **mustafa kemal'in sivil olarak katıldığı ilk çalışmadır.**
- mustafa kemal başkan seçilmiştir.

para ile satılamaz

- mustafa kemal ve rauf orbay'ın delege seçilebilmesi amacı ile cevat dursunoğlu ve kazım yurdalan delegelikten istifa etmiştir.
- toplanış amacı bakımından bölgesel ancak aldığı kararlar açısından ulusaldır.
- 63 delege katılmıştır.
- kongreyi şark vilayetleri, trabzon muhafazai hukuk cemiyeti ve kars islam şurası tertiplemiştir.
- kongre sonunda başkanlığını mustafa kemal'in yapacağı, 9 kişilik, yasama ve yürütme yetkilerine sahip ı. tbmm açılana kadar görev yapacak olan temsil heyeti kurulmuştur.

kongre kararları:

- ulusal sınırlar içerisinde vatan bir bütündür, bölünemez.
    - yorum: ilk defa ulusal sınırlardan bahsedildi, misak-ı milli'de de aynen kabul edildi.
- manda ve himaye kabul edilemez.
    - yorum: ilk defa mandacılık reddedildi, tam bağımsızlık hedeflendi. dış politikaya yönelik bir karardır.
- kuvayi milliye'yi etkin, milli iradeyi hakim kılmak esastır.
    - yorum: ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenlikten bahseder.
- ulusal sınırlarda gözü olmayan herhangi bir devletten dış yardım alınabilir.
    - yorum: kurtuluş savaşı sırasında bize en çok desteği resmî anlamda rusya vermiştir. ancak gönderilen paralar basmacı hareketindeki özbek, azerbaycan TÜRK'ü, kazak TÜRKleri, kırgız TÜRKleri, TÜRKmenler tarafından gönderilmiştir. gönderen bu boylar ama para ilk önce lenin'e gidiyor. lenin piçi çalıyor paranın bir kısmını, sonra bize gönderiyor. o yüzden **resmi olarak** en çok rusya.
- hindistan-pakistan-afganistan'ın gönderdiği paralar da savaş sonunda ulaştı, bu paralar da savaşta kullanılamadı ama iş bankasının kuruluşunda kullanıldı.
- ulusal güçler padişah ve saltanat makamını düştüğü bu durumdan kurtaracaktır.
    - yorum: çelişkili olan madde budur. saltanat yanlıları fazla olduğu için milli mücadele'ye çekilmek istenmiştir.
- hristiyanlara sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilmeyecektir.
- kapalı halde bulunan osmanlı mebusan meclisi derhal açılacak, ülke genelinde seçimler yapılacak ve hükümet bu yolla denetlenecektir.
    - yorum: damat ferit paşa hükümetinin yaptığı faaliyetlerin denetlenmesi istenmiştir.
- millî bir hükümet kurulacaktır.
    - yorum: ilk defa osmanlı hükümeti'nden ayrı hükümet kurulması kararı alınmıştır.
- ara kongreler: ardahan, oltu, lüleburgaz, kars, afyon (m.kemal de katılmıştır), pozantı (son kongredir, m.kemal de katılmıştır), balıkesir, alaşehir (batı cephesi kuruldu), nazilli, izmir
- **galip hoca takma adı ile reşadi sani unvanlı celâl bayar** da bu dönemde kongreler düzenlemiştir.

sivas kongresi

- katılım düşüklüğünün sebepleri: muhittin paşa ve ali galip, batıdan ve doğudan gelenleri engellediği için sadece 38 delege ile katılım sağlandı.
- hakkari 1 delege, çorum, çankırı, yozgat, bolu, kastamonu, sinop, samsun, tokat, gümüşhane, sivas, kayseri, ankara üçer delege. bir de mustafa kemal, toplamda 38 delege.
- ali galip soysuzu, kongreyi dağıtmaya teşebbüs etti.
- ankara valisi muhittin paşa, kongreye gidecekleri engelledi.
- fransızların sivas'ı işgal edeceği söylentisi
- kongreye bazı delegelerin katılmak istememesi

Bana ile satılamaz

kongrede tartışılan konular:

- başkanlık yarışı
  - rauf orbay: 18 oy, mustafa kemal: 20 oy almıştır.
- siyasi tartışmalar
  - ittihatçı olup olmama meselesi
- manda ve himaye
  - delegeler manda ve himaye istiyor.
- saltanata bağlılık yemini

maddeler:

- erzurum kongresi'nin kararları genişletilerek kabul edilmiştir.
- bir daha gündeme gelmemek üzere manda ve himaye **kesin** olarak reddedilmiştir.
- batı cephesi komutanlığı'na ali fuat cebesoy atanmıştır.

çok önemli: temsil heyeti ilk defa hükümet gibi hareket ederek yürütme yetkisini kullanmıştır.

- halkın gelişmelerden haberi olması için bir gazete çıkarılacaktır: milli mücadelenin ilk gazetesi "iradei milliye"
  - nutuk'ta geçer, her yerde yazmaz, son maddedir: milli mücadeleyi baltalayan damat ferit paşa hükümeti düşürülerek, milli mücadele yanlısı bir hükümet kurulacaktır.
- mustafa kemal kongreden sonra istanbul hükümeti ve padişah ile tüm haberleşmeyi kesti, bunun üzerine padişah vahdettin, olaylara sebep olduğu gerekçesi ile damat ferit paşa'yı görevden aldı. yerine ali rıza paşa göreve geldi. böylece; temsil heyeti, istanbul hükümeti'ne karşı ilk zaferini kazandı.

amasya görüşmeleri-protokolü

- temsil heyeti ile osmanlı hükümeti arasında olmuştur.
- mustafa kemal ve osmanlı hükümeti adına salih paşa katılmıştır.
- milli mücadele hareketi ve temsil heyeti'nin resmî varlığı siyasi olarak ali rıza paşa tarafından tanınmıştır.
- görüşmelerde alınan ilk 4 madde ali rıza paşa tarafından kabul edilmedi.
- son madde ise değiştirilerek kabul edildi.
- madde 5: ülke genelinde seçimler yapılarak osmanlı mebusan meclisi açılacak, bu meclis sadece istanbul'da açılacak.

mustafa kemal'in ankara'yı merkez yapmasının nedenleri:

- güvenli olması, işgale uğramamış olması
- düzenli bir kolordunun bulunması
- ankara halkının milli mücadele yanlısı olması
- batı cephesine yakın olması
- ulaşım ve haberleşme imkanına sahip olması
- osmanlı mebusan meclisi'nin çalışmalarını yakından takip etme isteği

mustafa kemal'in istanbul'a gidecek olan milletvekillerinden istekleri

para ile satılamaz

- kendisinin meclis başkanı seçilmesi – amacı meclisi taşımak
- müdafai hukuk grubu kurulması, ancak bunun yerine felah-ı vatan kurulmuştur
- neden osmanlı mebusan meclisine ingilizler müdahale etmedi? → temel sebebi, aleyhlerine bir karar alınamayacağını düşünmeleridir.

misak-ı milli (milli ant, milli yemin)

son osmanlı mebusan meclisinin son aldığı karardır.

- ulusal sınırlar, bağımsızlık
- araplar
- batı trakya
- elviye-yi selase (kars, ardahan, batum) için halk oylaması
- boğazlar
- dış borçlar
- azınlık hakları
- kapitülasyonlar
- misakı milli'de **ulusal egemenliğe** yönelik bir madde yoktur, padişahın meclisinde cumhuriyet ilân edeceğim diyemezsin.
- buradaki konu başlıklı lozan barış görüşmelerinin de temel konularını oluşturacaktır, lozan'ın temeli.
- mebusan meclisinin açıldıktan sonra **ilk başkanı reşat hikmet bey'dir**. son başkanı ise celalettin arif bey'dir.
- 16 mart 1920'de istanbul itilaf devletleri tarafından resmi olarak işgal edilmiştir. itilaf devletleri şehzadebaşı karakolu'nda uykuda olan 15 askerimizi şehit etti ve mebusan meclisi'ni bastı. kaçabilen milletvekilleri ankara'ya gelirken, kaçamayanlar ise malta'ya sürgüne gönderildi. – 40'a yakın milletvekili-
- mustafa kemal'e istanbul'un işgalini haber veren telgrafçı manastırlı hamdi bey'dir, soyadı kanunundan sonra martonaltı soyadı verildi.
- mustafa kemal, ingilizlerin yayınladığı duyuruya karşılık kendisi de "artık mücadelem padişahı bu hakaretten kurtarmaya yöneliktir" demiştir.

mustafa kemal'in istanbul'un işgaline karşı almış olduğu önlemler

- malta'ya götürülen 40 TÜRK'ün karşılığına anadolu'da görev yapan itilaf devleti yapan subaylar tutuklandı. -**40 TÜRK'e karşılık 40 subay**-
- geyve ve ulukışla demiryolları tahrip edildi.
- anadolu'ya gönderilen vergi memurlarını geri göndermiştir.
- istanbul hükümeti ile tüm haberleşme kesilmiştir.
- mustafa kemal osmanlı mebusan meclisi'ne erzurum'dan milletvekili seçilmiştir..
- istanbul'un işgali'nin tek olumlu yanı ı. tbmm'nin açılışını hızlandırmasıdır.

ı. tbmm dönemi 1920 – 23

düşünülen isimler: kurultay, meclis-i kebir, millet meclisi, meclis-i müessesiyan (kurucu meclis)

genel özellikler

- kurucudur. ordu, anayasa ve devlet kurmuştur.

para ile satılamaz

- olağanüstü yetkilere sahiptir. yasama, yargı, yürütme tek elde toplanmıştır. güçler birliği ilkesi ile hareket etti.
- ihtilalci bir meclistir. halk mevcut rejime başkaldırmıştır.
- demokratik bir meclistir. üyelerinin hepsi seçim yoluyla geldi.
- ulusçu bir meclistir, içinde çer çöp, TÜRK olmayan azınlık milletvekillerinin olmadığını görüyoruz.
- **tüm savaşlar bu meclis zamanında yapılmıştır. o yüzden inkılapçı bir meclis değildir.**
- **saltanatı kaldırması tek istisnadır.**
- meclis hükümeti sistemini uygulamıştır. meclis içinden seçilen bir kişi meclis başkanı oluyor, bu kişi ayrıca hükümetin de başkanıdır. bakanlar tek tek oylama ile seçilir.

içinde yer alan gruplar

- müdafai hukuk
- istiklal
- form
- yeşil onlu: hain çerkez ethem'in grubu, yeni dünya ve seyyare dergileri
- tesanüd
- halk zümresi
- ittihatçılar
- yukarıdaki gruplar öabt konusu olarak görünse bile sorulduğu oldu, o yüzden aklında bulunsun.
- mecliste 1. ve 2. gruplar var, birinci grup mustafa kemal yanlıları, 2. grup muhalifleri.

24 nisan önergesi

- tbmm üzerinde hiçbir güç yoktur.
- meclis süreklidir.
- padişah kurtulduğu zaman meclisin vereceği karara göre hareket edecek.
- padişahın göndereceği bir vekil burayı yönetemeyecektir.
- hükümet kurmak zorunludur.

icra vekilleri heyeti (bakanlar kurulu, hükümet)

- **meclis başkanı: mustafa kemal**
- **maarif bakanı: dr. rıza nur**
- **sağlık bakanı: adnan adıvar**
- **milli savunma: fevzi çakmak**
- **genelkurmay: ismet inönü**
- **dışişleri: bekir sami bey**
- **içişleri: cami baykut bey**
- **ilk kurulan bakanlık: sağlık**
- **ı. tbmm en çok bütçeyi hangisine para ayırdı?: milli savunma bakanlığı**

çıkardığı önemli kanunlar:

- ilk kanun: ağnam vergisinin arttırılması hakkında kanun
- firariler kanunu
- hıyaneti vataniye
- istiklal mahkemelerinin kurulması hakkında kanun
- başkomutanlık kanunu
- nisab-ı müzakere -meclis iç tüzüğü-

para ile satılamaz

teşkilatı esasiye (1921 anayasası)

- istiklal marşının kabulü hakkında kanun
- düzenli ordunun kurulması hakkındaki kanun
- meni israfat -israftan men, tasarruf-
- meni müskirat -alkol, uhu, tiner, bali, tütün, sarhoşluk veren her şeyin yasaklanması, temel mantık şudur, muharrem kararnamesi ile duyun-u umumiye kurularak, gelirlerin hepsi itilaf devletlerine aktarılıyor, marketten rakı alsan bir miktarı itilaf devletlerine gidecek, o yüzden hepsi yasaklandı.-

ı. tbmm'ye karşı çıkan isyanlar

istanbul hükümeti tarafından doğrudan çıkarılan ayaklanmalar

ingiltere desteklemiş bu ayaklanmaları.

nedenleri:

- tbmm'yi yok etmek.
- kuvayımilliye birliklerinin boğazlar'a kadar yaklaşması ve ingiltere'nin bundan rahatsız olması
- dürnizade abdullah efendi'nin milli mücadele karşıtı fetvası -iki isyan var: ahmet anzavur, kuvayı inzibatiye-

eskiden kuvayımilliyeci olup da sonradan ayaklananlar

nedenleri:

- tbmm'yi yok etmek
- düzenli orduya katılmamak -2 tane var: çerkez ethem, demircizade mehmet efe-

azınlık ayaklanmaları

nedenleri:

- tbmmyi yok etmek,
- anadolu içinde kendi devletlerini kurmak -2 tane var: ermeni ve rumlar(1920-23)-

istanbul hükümeti ve itilaf devletlerinin ortaklaşa çıkardığı ayaklanmalar -topunuz gelin lan.-

nedenleri:

- tbmm'yi yok etmek
- nüfuzlu ailelerin tbmm otoritesine girmek istememesi
- halkın dini duygularının istismar edilmesi
- bolu isyanı
- düzce isyanı
- adapazarı isyanı
- milli aşireti
- koçgiri isyanı
- bozkır isyanı
- delibaş mehmet
- yıldızeli-yenihan
- **çopur musa (afyon)**

para ile satılamaz

- şeyh eşraf
- şeyh recep
- cemil çeto
- ali batı
    - ösym bu isyanların nerede çıktığını, çıkış noktalarını soramaz. çünkü o tarihte il olan şimdi ilçe, o dönem ilçe olan şimdi il değişik yani.
    - ama 1 tane var bilmek zorundasın. afyon: çopur musa
    - soru şöyle gelir: hangisi ı. tbmm'ye karşı çıkan isyanlardan değildir şeklinde gelir. şeyh sait'i verir, muhtemelen. şeyh sait değildir.
    - kategori olarak bil, doğrudan 2 tane var, ortaklaşa, kuvayımilliye'den vatan hainliğine olan 2 tane var , azınlıklar 2 tane var

tbmm'nin isyanlara karşı aldığı önlemler

- ankara müftüsü rıfat börekçi'nin fetvası
- firariler kanunu
- istiklâl mahkemeleri kuruldu
- hıyaneti vataniye kanunu çıkarıldı, gıyabında ilk idam kararı damat ferit paşa için çıkarıldı
- istanbul ile tüm iletişim kesildi.

sevr barış antlaşması – 10 ağustos 1920

- taslağı, italya'nın san remo kentinde belirlendi, **konferansın adı san remo, çıkar bu soru.**
- konferansa gönderilen tevfik paşa antlaşması imzalamadı. vahdettin saltanat şurasını topladı, damat ferit, bağdatlı hadi, reşat halis, rıza tevfik antlaşması imzalamak için sevres kasabasına gittiler ve imzaladılar.
- bu olay sonrasında **bursa ve uşak işgal edildi**, ı. tbmm yas ilan etti.
- bu antlaşma osmanlı mebusan meclisi'nin onayından geçmediği için hukuken geçersiz, ayrıca milli mücadelenin başarıya ulaşmasından ötürü uygulanamamıştır.
- bu antlaşma osmanlı devleti'ni fiilen bitirmiştir, imzaladığı son antlaşmadır. ileride bu antlaşma yerine lozan barış antlaşması imzalanacaktır.

maddeler:

- doğu trakya, izmir ve çevresi yunanistan'a
- anadolu'nun güneybatısı ve konya italya'ya,
- anadolu'nun güneyi, güneydoğusu, zonguldak ve suriye fransa'ya
- vilayet-i sitte'de bir ermenistan devleti kurulacak,
- trabzon merkezli pontus rum devleti kurulacak,
- ırak, filistin ingiltere'ye bırakılacak,
- istanbul osmanlı'nın başkenti kalacak, ancak osmanlı azınlık haklarını koruyamazsa istanbul da elinden alınacak.
- boğazlar bir komisyon tarafından yönetilecek, bu komisyonun ayrı bir bayrağı ve bütçesi olacak, komisyonda TÜRK üye olmayacak.
- osmanlı devleti kapitülasyon vermeye devam edecek, -neyi alacaksa daha-
- osmanlı ordularının toplam sayısı 50700'ü geçmeyecek, ağır silah olmayacak, savaş gemisi olmayacak, uçak ve tank olmayacak.
- kürtler isterse kürdistan devleti kurulacak -babayı alırlar-

para ile satılamaz

kurtuluş savaşı muharebeler dönemi

doğu cephesi

- ermenilere karşı savaşıldı.
- ermenilerin kars'ı işgal etmesi üzerine cephe açıldı. cephede osmanlı'dan kalan xv.. kolordu -düzenli ordu- yer aldı. bu kolordunun komutanı kazım karabekir'dir.
- kazım karabekir, orduyu ikiye bölüp, gürcüler ve ermeniler üzerine gidiyor, kars'ı geri alıyor ve gümrü'ye kadar ilerliyor. kafalarına vura vura, eze eze... sonra ermeniler barış isterüz foşik töce vurma diye gelince;
- gümrü barış antlaşması -ermenistan/TÜRKiye-

maddeleri:

- çıldır gölü ve aras nehri aramızda sınır olacak.
- ermeniler sevr'deki isteklerinden vazgeçecekler.
- ermeniler misak-ı milli'yi tanıyacaklar.
- suça karışmamış ermeniler anadolu'ya geri dönüş yapabilecek.
- gümrü barış antlaşmasının önemi
- ilk defa bir antlaşmada TÜRKiye kelimesi kullanıldı.
- tbmm'nin kazandığı ilk askeri başarı ve ilk siyasi zaferdir.
- sevr'in uygulanamayacağı ilk defa ortaya çıkmıştır.
- TÜRKiye'yi tanıyan ilk devlet ermenistan olmuştur.
- misak-ı milli'yi gerçekleştirmek amacı ile ilk adım atıldı.

batum antlaşması

- gürcülerin işgal ettiği batum geri alındı.
- kazım karabekir, bu başarılarından ötürü "**şark fatihi**" unvanını almıştır.

doğu sınırını şekillendiren antlaşmalar:

gümrü, batum, moskova, kars(doğu sınırı kesinleşti)

güney cephesi

- fransız ve ermenilerle mücadele edildi. ordu yok. kuvayımilliye savaşmıştır.
- pozantı kongresi yapılmıştır. düzenli ordu olmadığı için kişiler kahramanlaşmıştır.
- maraş – süt satarak geçinen, ali isminde, gönüllü imamlık yapan şanlı kahraman; uzunoluk hamamından çıkan iki kadının peçesini açmaya çalışan fransızlara müdahale eden çakmakçı sait'i şehit eden fransız askerini öldüren, fitili ateşleyen adam. huzur içinde yatsın.
- maraş – rıdvan hoca, namaza başlamadan önce kaledeki fransız bayrağını göstererek o bayrak altında namaz kılınmaz, indirin gelin diyerek cemaatin bayrağı indirmesinin ateşini yakıyor. huzur içinde yatsın.
- antep – teğmen sait, çok hızlı, gözcü ve sürekli pusu attığı için halk ona şahin bey demiştir. ikmal yolunu kapatarak buradan ben sağken kimse geçemez demiştir. 6 saat çatışma sonunda cephanesi bitiyor, göğsünü açıyor kendini vurmalarına izin veriyor. efsaneleşmiş bir şahıstır. semboldür. huzur içinde yatsın.

para ile satılamaz

- antep – şehit kamil, 13 yaşında, annesine saldırmak isteyen fransız askerlerine saldırdığı için şehit ediliyor. huzur içinde yatsın.
- antep – karayılan
- adana – yüzbaşı tufan
- urfa – ali saip
- unvanlar: 1921 – antep, gaziantep oluyor, 1973 – maraş, kahramanmaraş, 1984 urfa, şanlıurfa oluyor.
- kodlamak istersen amu – gkş, 21 73 84.

istiklâl madalyası alan yöre ve şehirlerimiz

ilk alan: inebolu, ikmal / yardım ama ilk istiklal madalyası alan şehri sorarsa: maraş

antep, **urfa (2016)**

sakarya meydan muharebesi sonrasında fransa ile yapılan ankara antlaşması ile cephe kapandı.

batı cephesi

- balıkesir alaşehir kongreleri ile kuruldu.
- sivas kongresi ile ali fuat cebesoy atandı.
- sadece yunan piçlerine karşı savaşıldı.
- batı anadolu'nun direniş merkezi balıkesir oldu.
- önce kuvayımilliye, daha sonra ise tbmm'nin kurduğu düzenli ordu savaşacaktır.
- ali fuat cebesoy ve çerkez ethem'e bağlı kuvayıseyyare birliklerinin gediz muharebesi'nde mustafa kemal'den habersiz yunan piçlerine saldırıp, başarısız olması üzerine kuvayımilliye kaldırıldı, yerine düzenli ordu kuruldu. ali fuat cebesoy görevinden alındı, moskova'ya büyükelçi olarak atandı.
- ordu iki cepheye ayrıldı, kuzey'de ismet inönü, güney'de refet bele.
- 5 savaşımız var, i. inönü, ii.inönü, kütahya-eskişehir (yenildik), sakarya meydan muharebesi (durdurduk), başkomutanlık meydan muharebesi, ilk 4'ü savunma, sonuncusu taarruz.

ı. inönü savaşı (eskişehir inonü'de)

- **metristepe inönü'de önemli.**
- ismet inönü ve izzettin paşa savaşta var olanlar

nedenleri:

- çerkez ethem'in isyanı
- yunanlıların ingilizlerin desteğini kaybetmek istememesi
- düzenli ordunun güçlenmesini engellemek
- eskişehir ve ankara'yı alarak milli mücadeleyi sona erdirmek

sonuçları:

- ismet inönü generalliğe terfi etti.
- düzenli ordunun ilk zaferidir.
- halkın tbmm'ye güveni arttı.
- askere alım işlemleri arttı, asker sayısı arttı.
- 1921 anayasası ilan edildi. teşkilatı esasiye.

para ile satılamaz

1921 anayasasının özellikleri

- TÜRKiye devleti'nin ilk anayasasıdır.
- kanun-i esasi'nin çelişmeyen maddeleri ile uygulandı.
- egemenlik halka verildi.
- anayasa laik değildir.
- en kısa süreli anayasamızdır.
- tek yumuşak anayasadır.
- 7 temel ilkesi vardır.
- ilk yapılan değişiklik, devletin rejimi cumhuriyettir maddesinin eklenmesidir.
- afganistan ile dostluk ve işbirliği antlaşması imzalandı.
- bizi tanıyan ilk müslüman ülke, **ankara'da ilk büyükelçilik açan ülke.**
- amanullah ise TÜRKiye cumhuriyeti'ne resmi olarak gelen ilk devlet adamıdır.
- sovyet rusya ile moskova antlaşması imzalandı.
- londra konferansı düzenlendi.
- istiklal marşı kabul edildi.

yarışmayı hangi kurum düzenlendi?	maarif vekaleti
yarışmaya katılan komutan?	kazım karabekrir
kim okudu?	hamdullah suphi tanrıöver
ilk kim besteledi?	ali rıfat çağatay
son kim besteledi?	osman zeki üngör
hangi gazetelerde yayınlandı?	açıksöz / hakimiyeti milliye
kime ithaf edildi?	kahraman ordumuza
aldığı parayı nereye bağışladı?	darülmesai
hangi anayasada yer aldı	1982 anayasası

para ile satılamaz

moskova antlaşması (TÜRKiye-sscb)

- hem sscb hem de TÜRKiye birbirlerine rejimlerini ihraç etmeyecek
- birinin tanımadığı bir antlaşmayı diğeri de tanımayacak
- dış politikada birlikte hareket edildiğini gösterir.
- çarlık rusya ve osmanlı devleti arasında yapılan tüm antlaşmalar geçersiz sayılacak.
- yeni iki devletin kurulduğu anlaşılmaktadır.
- batum, gürcistan'a bırakılacaktır. misak-ı milli'den **ilk defa taviz** verilmiştir.
- bizi tanıyan ilk devlet: **ermenistan**, ilk müslüman devlet: **afganistan**, ilk avrupa devleti: **rusya**

londra barış konferansı

- toplanma sebebi: i. inönü savaşı'nın TÜRKler tarafından kazanılması,
- yunan ordusuna zaman kazandırmak
- sevr'i TÜRK tarafına kabul ettirmek
- tbmm'yi konferansa italya davet etmiştir. konferansa hem osmanlı, hem tbmm birlikte katılmıştır, amaçları çiftbaşlılık çıkarıp sevr'i kabul ettirmektir.
- osmanlı adına tevfik paşa, tbmm adına bekir sami bey'dir.
- tevfik paşa, söz sırası kendine geldiğine bu milletin hakiki temsilcisi tbmm baş delegesidir diyerek bekir sami bey'e sözü bıraktı.

tbmm'nin konferansa katılma sebepleri:

- misak-ı milliyi tüm dünyaya duyurmak
- TÜRKler barışa yanaşmıyor propagandasının önüne geçmek.
- tbmm'yi resmi olarak itilaf devletleri'ne kabul ettirmek
- **konferans sonunda ikili antlaşmalar yapan bekir sami bey görevinden alındı ve yerine yusuf kemal tengirşenk geldi.**

ii. inönü savaşı

ismet inönü kazandı, metristepe'de yapıldı.

nedenleri:

- saldıran yunan, londra konferansı'ndan sonuç alamadı diye saldırdı
- ingilizlerin desteğini kaybetmek istememeleri
- eskişehir ve ankara'yı alarak milli mücadeleyi sona erdirmek
    - inönü savaşı'nın öcünü almak
- mustafa kemal ismet inönü'ye gönderdiği telgrafta "siz orada sadece düşmanı değil, bu milletin makus talihini de yendiniz." demiştir. çünkü TÜRK orduları bu tarihe kadar üst üste kazanamıyordu.

sonuçları:

- şifreleme: fifi
- fransa zonguldak'tan çekildi.
- ingiltere malta'da bulunan 40 TÜRK'ü serbest bıraktı.
- fransa tbmm'ye ateşkes teklif etti.
- italya anadolu'dan çekilmeye başladı.

eskişehir-kütahya muharebeleri

sonuçları:

- eskişehir, kütahya, afyon, bilecik kaybedildi.
- **ordu sakarya ırmağı'nın doğusuna çekildi, ordunun zaiyat vermesini engellemek amaçlandı.**
- meclis'in ankara'dan kayseri'ye taşınması gündeme geldi.
- bu savaştan sonra, **mustafa kemal'e 3 aylığına yasama, yürütme yetkilerini de kapsayan yetkileri veren başkomutanlık kanunu çıkarıldı.** mustafa kemal **askerlik mesleğine geri döndü.**

para ile satılamaz

- mustafa kemal ordunun ihtiyaçlarının giderilebilmesi amacı ile **tekalif-i miliye emirlerini** yayınlamıştır.
- **devlet, halkından mallarını sonradan geri ödenmek üzere aldı. asil ve yüce TÜRK milleti, savaş sonrası bu komisyonlardan mallarını almamıştır, asalet budur.**
- istiklâl mahkemeleri görevlendirildi.
- tekalif-i milliye emirlerinden gelen yardımlar, sakarya'da -çok azı- ve büyük taarruz'da kullanılacaktır.
- **eskişehir kütahya muharebeleri devam ederken ankara'da, maarif kongresi'ni düzenledi.** -adamdaki vizyona bak, ortalık kan gölü, o öğretmenleri toplamış, geleceğe dair konuşuyor.-

sakarya meydan muharebesi

- bu savaş sakarya'da olmadı, polatlı'da oldu. sakarya ırmağından ötürü ismini oradan alır.
- **subaylar savaşı** olarak bilinir. mustafa kemal bu savaşa **melhame-i kübra** der. çanakkale'de bunu söylemeyen mustafa kemal, **büyük kıyım** anlamında bu sözü sakarya meydan muharebesi'nde söylemesinin sebebi:
    - çanakkale'de tepeler dolayısı ile fazla ölüm görmemiştir, sakarya meydan muharebesi'nde duatepe'den tüm insan kıyımını görmüştür.
- mustafa kemal bu savaşta "**hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır, o satıh tüm vatandır. vatanın her karışı vatandaş kanıyla sulanmadıkça bu vatan terk olunamaz**" demiştir. bu mücadele topyekün savaşa örnektir.
- en önemli özelliği**: TÜRKlerin 1683'ten, ıı. viyana'dan beri geri çekilişi sona ermiştir.**

sonuçları:

- mustafa kemal'e **gazilik** unvanı ile **mareşallik** rütbesi verilmiştir.
- ingiltere ile esir mübadelesi antlaşması imzalandı.
- ukrayna ile dostluk antlaşması imzalandı.
- sovyet rusya'ya bağlı, azerbaycan, ermenistan ve gürcistan ile kars antlaşması imzalandı.
- fransa ile ankara antlaşması imzalandı. – 2. kez misakı milli'den taviz verildi.

1921 ankara antlaşması fransa-TÜRKiye

- fransa işgal ettiği bölgelerden çekilecek.
    - yorumu: **güney cephesi kapandı.**
- hatay fransız mandasındaki suriye'ye bırakılacaktır. – **2. taviz**
- suriye'de süleyman şah'ın mezarı olan caber kalesi ve çevresi TÜRK mülkü sayılacaktır.
- italya anadolu'dan tamamen çekildi. – **anadoludan çekilen ilk devlet.**
- italya ve fransa'nın bıraktığı silahlar büyük taarruz'da kullanılacaktır.

büyük taarruz öncesi yapılan hazırlıklar

- ankara'da 6 aylığına subay okulu açıldı.
- avrupa'da temaslarda bulunması için **yusuf kemal tengirşenk** görevlendirildi.
- tekalif-i milliye emirleri'nden ve italya,fransa'nın bırakmış olduğu silahlar cephelere ulaştırıldı.
- harekât merkezi akşehir'e taşındı.
- mustafa kemal'e başkomutanlık yetkileri sınırsız olarak verildi.

para ile satılamaz

- orduya taaruz eğitimi verildi. – 45 dk. koşu (hikâyesi var, mustafa kemal o yörede çobanları, izcileri, yörükleri toplayıp soruyor, şehirler arası en kısa mesafeleri buluyor, 45 dakikalık koşu mesafesi olduğu için askere 45 dakika koşu eğitimi veriliyor.)
- **büyük taarruz, başkomutanlık meydan muharebesi, rum sındığı (sındık kıran, yok oluş demek demek), yurtkurtaran, dumlupınar meydan muharebesi olarak da bilinir.**
- mustafa kemal dumlupınar meydan muharebesi'nden sonra kaçan yunan askerlerini yakalamak için **ordular ilk hedefiniz akdeniz'dir, ileri** emrini vermiştir.

başkomutanlık meydan muharebesi'nin sonuçları:

- yunanlılar batı anadolu'dan temizlendi.
- yunan general **trikopis** esir alındı.
- fevzi çakmak'a bu başarısından ötürü **mareşallik** rütbesi verildi.
- kurtuluş savaşı'nın muharebeler dönemi sona erdi.
- anadolu yunanlılar ve ermeni piçleri tarafından tahrip edildi. manisa ve izmir başlıca olmak üzere her yeri yakıp yıktılar.
- ingiliz başbakan **lloyd george** istifa etmiştir.
- bu savaş sonrası **ingilizler ateşkes çağrısı yaptı, biz yunana vurduk ses ingiliz'den geldi.**

mudanya ateşkes antlaşması

- TÜRKiye adına ismet inönü gönderildi. yunanistan katılmadı.
- doğu trakya hemen yunanlılar tarafından boşaltılacak.
- **trakya yüksek komiseri refet bele olarak atanıyor. bu soru kesinlikle sorulacak, ne zaman sorulur bilmiyoruz.**
- **istanbul ve boğazlar barış antlaşması'ndan sonra TÜRKiye'ye devredilecek. -boğazlar, istanbul, doğu trakya savaşsız kurtarıldı.-**
- mudanya'daki başarısından dolayı ismet inönü ileride lozan barış konferansı'na başdelege olarak gönderilecek.

saltanat'ın kaldırılması – 1 kasım 1922

kaldırılmasının nedeni:

- anadolu'da iki devletin olması ve bunun da uluslarası çıkarlara aykırı olması, **çiftbaşlılık**
- osmanlı devleti'ni resmi olarak sonlandırmak
- **lozan'a her iki tarafın da birlikte çağrılması**
- ulus egemenliğinin önünde bir engel teşkil etmesi

sonuçları:

- ulus egemenliği önündeki en büyük engel ortadan kalktı
- lozan'a tbmm tek gitti.
- osmanlı devleti resmi olarak sona erdi.
- devlet başkanlığı ve rejim sorunu ortaya çıktı.
- **laiklik yolunda atılan ilk adım olmuştur.**
- **ı. tbmm'nin yaptığı tek inkılap hareketidir.**
- saltanatın kaldırılması kanunu teklifini veren: **dr. rıza nur ve arkadaşlarıdır.**

lozan barış antlaşması 24 temmuz 1923

para ile satılamaz

- katılanlar: **ismet inönü, hasan saka, dr. rıza nur**
- **mustafa kemal gidecek olan heyete ermeniler'e toprak verilmemesi ve kapitülasyonların kaldırılmasını istemiştir.**
- lozan görüşmelerine gözlemci olarak katılan devlet **abd'dir**.

görüşülen konular

- **sınırlar**
  batı: yunanistan – mudanya, bulgaristan – istanbul
  doğu: kars antlaşması esas alındı.
  güney: ankara antlaşması esas alındı.
- **ırak**:
  lozan'da gündeme gelmesine rağmen çözülemeyen tek konudur. lozan'dan sonraya bırakılmıştır.
- **kapitülasyonlar**
  tamamen kaldırıldı. düyunu umumiye idaresi'nin TÜRKiye'deki görevi sona erdi.
- **azınlık hakları**
  hepsi TÜRK vatandaşı sayıldı.
- istanbul'un boşaltılması: 45 gün içinde boşaltılmasına karar verildi, **en uzun süre işgalde kalan kentimiz.**
- **patrikhane**
  istanbul'da kalmasına karar verildi, ayrıca iki taraf arasında görüşülen ve yazıya dökülen ilk meseledir.
- **adalar**
  gökçeada ve bozcaada TÜRKiye'ye, meis, 12 ada ve rodos italya'ya, kıbrıs ingiltere'ye, diğer adalar yunanistan'a bırakıldı, adalara silahsızlanma şartı getirildi.
- **boğazlar**
  bir komisyon tarafından yönetilmesine devam edilecek, komisyon başkanı TÜRK olacak.
  bulgaristan ve rusya da bu görüşmelere katıldı.
- **savaş tazminatı**
  karaağaç ve bosnaköy savaş tazminatı olarak alındı.
- **yabancı okullar**
  TÜRKiye'nin çıkaracağı kanunlara uyulması şartı getirildi.
- **dış borçlar-her zaman soru olarak gelir.**
  osmanlı'dan kalan borçların %65'ini ödeme kararı aldık, bu borcu lira ve frank üzerinden ödemek istedik. frankta karar kılındı, 1930'da ilk taksit başlayacaktı. sovyet rusya emsal teşkil edeceği için karşı çıktı. 1950'ye kadar ödedik.
- **nüfus mübadelesi**: batı trakya'da oturan TÜRKler ile istanbul'da oturan rumlar yerleşik sayılacak, diğer TÜRK ve rumlar yer değiştirecek.
- **lozan görüşmeleri ı. tbmm döneminde başladı ama lozan'ı ıı. tbmm onayladı.**

yüce TÜRK gazi mustafa kemal ATATÜRK'ün hayatı

öğrenim hayatı:

- mahalle mektebi
- şemsi efendi iptidaisi
- selanik askeri rüştiye – kemal adını burada aldı
- manastır askeri idadisi

para ile satılamaz

- harp okulu
- harp akademisi

askerlik hayatı

- **1905- ilk görev yeri şam'a atandı.**
- **1909 – tarih sahnesine 31 mart ayaklanması sırasında, hareket ordusu içinde kurmay yüzbaşı olarak çıktı.**
- **1912 – trablusgarp savaşı, binbaşı oldu, tanin gazetesi muhabiri şeref bey olarak gitti.**
- 1913 – kuvayi mürettebe komutanlığı – balkan savaşları
- 1913 – sofya askeri ateşemiliterliği yarbay – ı. dünya savaşı öncesi son görevi, sorulur bu.
- **1915 – çanakkale savaşı albay**
- 1916 – kafkasya cephesi tuğgeneral
- 1917 – suriye – filistin yıldırım orduları grup komutanı
- 1919 – mustafa kemal erzurum'da istifa etti.
- eskişehir-kütahya sonrası, askerliğe geri dönecek. sakarya'dan, büyük taarruz'dan sonra ilk devlet başkanı olacak.

ATATÜRK'ün manevi evlatları

- nebile
- rukiye
- zeynep
- **abdurrahim tunçak – çok benzer, acaba gerçek çocuğu mu diye çok konuşuldu**
- **ülkü adatepe – trafik kazasında vefat etti**
- **sığırtmaç mustafa**
- **afet inan**
- zehra
- **sabiha gökçen**

hayatını etkileyen dört şehir

- **selanik**
- **sofya**
- **manastır**
- **istanbul**

düşünce yapısını etkileyen yazar ve düşünürler

- **mehmet emin yurdakul – cenge giderken**
- **"bu dizelerde ulusal benliğimin gururunu tattıran ilk anlatımı buldum." demiştir.**
- **namık kemal**
- **TÜRK milletinin yüzyıllardır beklediği sestir, demiştir.**
- **tevfik fikret – sis, ferda ve rücu şiirleri**
- **hangi TÜRK şairler böyle inkılapçı şiirler yazabilmiştir, demiştir.**
- ziya gökalp
- j.j. rosseu
- montesquie
- descartes

para ile satılamaz

- voltaire

yazdığı ve tercüme ettiği eseler

- vatandaş için medeni bilgiler – 2015 kpss'de sordular.
- geometri
- cumalı ordugahı
- taktik ve tatbikat gezisi
- zabit ve kumandan ile hasbihal
- bölüğün muharebe talimi
- nutuk
    - **hangisi nutuk'ta anlatılmaz, geçmesi beklenemez diye sorulur: tarih aralığını bilirsen çözersin. 1919-27 yılları arasında, menemen olayı yok, latin alfabesi yok, serbest cumhuriyet fırkası'nın kuruluşu yok. soyadı kanunu yok. 1919-1927 arasını anlatır. chp'nin 2. kongresinde okundu, geliri thk'ye bırakıldı. osmanlı ve arap harfleri ile yazıldı. samsun'a çıktım diye başlar, gençliğe hitabe ile sona erer. yahya kaptan'ın adı çok geçer.**

mustafa kemal'in vefatı

- 1937 yalova gezisi'nde ilk defa rahatsızlandı, kendisine hastalığının ilk teşhisini **nihat reşat belger** iken, kesin tanıyı doktor **ömer irdelp** koyacaktır.
- mustafa kemal vefat ettiğinde başbakan: **celal bayar**
- mustafa kemal vefat ettiğinde tbmm başkanı, **abdülhalik renda – 1 günlük cumhurbaşkanlığı yaptı.**
- vefat ettiğinde son okuduğu eser: **belleten dergisi**
- 1953'e kadar etnografya müzesinde kalmıştır. 1953'te anıtkabir'e nakledilecektir.

ATATÜRK dönemi iç politika

ii. tbmm'nin açılması

1923-27 arası görev yaptı, lozan'ı onayladı, en yaygın inkılaplar bu dönemde yapıldı.

chp'nin açılması

- kuruluş tarihi 1923, hala devam ediyor.
- sivas kongresi'nde anadolu ve rumeli müdafai hukuk cemiyeti adında cemiyetlerin birleştirilmesi ilk kuruluşu kabul edilir.
- parti 9 umde kararları ile kuruldu. önce halk fırkası, sonra cumhuriyet halk fırkası ve en sonunda cumhuriyet halk partisi ismini alır. ebedi şefi mustafa kemal ATATÜRK'tür. milli şef ismet inönü'dür.
- ekonomide devletçiliğii savundu. tüm ilkeleri svundu. TÜRKiye cumhuriyeti'nin ilk partisidir. en uzun süre iktidarda kalan partidir. 1923-50.
- bu iktidarı 1950 seçimlerinde demokrat parti bu iktidara son vermiştir.

terrakiperver cumhuriyet fırkası'nın kurulması

- ilk muhalefet partisidir. şeyh sait isyanı'na destek verdiği ve laikliğe ters hareket ettiği gerekçesi ile kapatıldı.

para ile satılmaz

- kazım karabekir, ali fuat cebesoy, refet bele, adnan adıvar, rauf orbay tarafından kuruldu. parti genel başkanı kazım karabekir.
- ekonomide liberalizmi ve dini konularda hassas olacağını parti programında belirtmiştir.
- ilk şubesi urfa'dır.
- 1925 yılında çıkan şeyh sait isyanı'na destek verdiği için kapatıldı.
- nasturi ayaklanması- 1924
- hakkâri'de kısa süreli ayaklanmadır.
- ingiltere destek veriyor.
- şeyh sait isyanı – 1925
    - **bu piç, cumhuriyet rejimini değiştirmeye yönelik ilk isyanı çıkarttı**. diyarbakır'da başladı. 6 il kontrolden çıktı. **başbakan ali fethi okyar istifa edip, yerine ismet inönü geldi. isyan bastırıldı. ankara ve diyarbakır'da istiklal mahkemeleri kuruldu. yargılamalar sonucunda bu soysuzlar hak ettiğini idamla buldu..**
- ardından **takrir-i sükun kanunu** çıkarıldı. isyana destek veren tcf kapatıldı. TÜRKiye'nin musul üzerindeki etkinliği azaldı bu olay yüzünden.

izmir suikastı

- eski ittihatçılar düzenlemek istedi, giritli şevki'nin ihbarı ile yakalandılar. mustafa kemal bu olay üzerine "**benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ancak TÜRKiye cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır."** demiştir.
- **istiklal mahkemeleri son kez bu davada görev yaptı.**

bozkurt-lotus olayı

1926 yılında fransa ile TÜRKiye arasında yaşanan gemi faciası. midilli yakınlarında gemimizin batırılması olayıdır. lahey adalet divanı'nda görüşüldü. TÜRKiye'yi mahmut esat bey temsil etti, davayı kazandık. davayı kazanınca mustafa kemal, bozkurt soyismini mahmut esat bey'e verdi.

serbest cumhuriyet fırkası

kurucusu ali fethi okyar'dır. makbule atadan da yer aldı. ekonomide liberalizmi savundu, tek dereceli seçim sistemini savundu. 90 günlük bir parti oldu. TÜRKiye'nin ikinci muhalefet partisi olan bu parti kadınlara siyasi haklar verilmesini savundu. ali fethi okyar kendi kurduğu partiyi kendisi kapattı.

menemen olayı 1930

cumhuriyet rejimini değiştirmeye yönelik ikinci isyan. derviş mehmet ve adamları yakalanıp divan-ı harp'te yargılandı. olaylara müdahale eden ast. mustafa fehmi kubilay şehit edildi.

bursa olayı

ezanın TÜRKçe'ye çevrilmesi olayıdır. mustafa kemal bu sorun için "bu bir din meselesi değil, dil meselesidir" demiştir. 1953'e kadar ezan TÜRKçe okutulmuştur.

rasgrad olayı

bulgaristan'da yaşandı. TÜRK mezarlıklarını tahrip edilmesi üzerine istanbul üniversitesi öğrencileri protesto etmiştir. ancak protesto olarak gidip mezarlıklara gül bırakmışlardır, asil adamlar.

para ile satılamaz

wagon-lits olayı

fransa ile yaşanan bir sorundur. şirkette TÜRKçe konuşan naci bey'in işten çıkarılması olayıdır. şirket istanbul üniversitesi öğrencileri tarafından protesto edildi. vatandaş TÜRKçe konuş kampanyası başlatıldı.

cumhuriyet dönemi kültür ve medeniyeti

devlet yönetimi

mustafa kemal'e genel ve kongrelerde takındığı tavırlar

- demokratik temsil
- demokratik meşruiyet
- hukuki kurallara saygılı olmaya özen göstermiştir

mustafa kemal'e göre vatandaşın tanımı

çağa uygun davranışlar gösteren, kalkınma yolunda birlikte ilerleyen, hür bakış açısına sahip olanlar

sosyal hayat

mustafa kemal'in nüfusu arttırmak için yaptığı çalışmalar

- batı trakya'daki TÜRKlere vize kolaylığı getirmesi
- doğum engelleyici ilaç ve araçların ülke girişinin yasaklanması
    - 4 çocuk yapandan yol vergisi alınmıyor, 6 yapana bedelsiz tarla veriliyor, 7 yapana madalya veriliyor.

kadınlar ve meslekler

- ilk kadın belediye başkanı: chp'den sadiye hanım
- muhtar: aydın çine ilçesi, gül esin
- köylü mebus kadın: satı kadın
- **mühendis: sabiha rıfat**
- **savaş pilotu: sabiha gökçen**
- **inşaat mühendisi: sabiha güreyman**
- tiyatrocu: afife jale
- rallici: azize hanım
- milli sporcu: leyla asım turgut – fb'li yüzücü
- kadın doğum uzmanı: pakite izzet tarzi
- avukat: beyhan hanım
- başbakan: tansu çiller
- 1921'de tıp eğitimini tamamlayarak doktorluk mesleğine başlayan kadın safiye ali'dir.

hukuk

- 1924 anayasası ilan edildi. 37 sene yürürlükte kaldı.
- başlarda laik değildi, 1928'de ilk defa anayasa değişikliği ile "devletin dini islâmdır" ibaresi çıkarıldı.

Para ile satılamaz

mimari

- mimar kemalettin: gazi üniversitesi rektörlük binası
- vedat tek: ıı. tbmm binası
- prof.dr. emin onat – doç.dr.orhan arda – anıtkabir
- ali talat bey: beşiktaş ve kuzguncuk iskeleleri

resim

- ibrahim çallı – zeybekler tablosu – mustafa kemal ATATÜRK tabloya müdahale etmiştir.
- ali çelebi – yaralı asker

heykel

- mustafa kemal'in ilk heykeli: istanbul sarayburnu
- henry krippel yaptı, ulus zafer anıtı, samsun ATATÜRK anıtı
- pietro canonnica, taksim cumhuriyet meydanı

ordu

hazar (barış) ve konuş (orduların tek bir merkeze toplanması) projeleri yapıldı

müzik

- darülbedayi – istanbul şehir tiyatroları
- darülelhan – konservatuvar
- TÜRK beşleri:
    - cemal reşit rey – 10. yıl marşı'nın bestekârı, batı müziğini TÜRKiye'ye getirdi, lüküs hayat operasını besteledi
    - adnan saygun – ilk operayı rıza şah pehlevî adına "özsoy operası", ilk devlet sanatçısı
    - necil kazım akses
    - ulvi cemal erkin
    - hasan ferit alnar

edebiyat

- kadro – yakup kadri karaosmanoğlu, şevket süreyya aydemir – TÜRK inkılabının ideolojisinin sistemleştirilerek anlatıldığı dergi
- ateşten gömlek – halide edip adıvar – milli mücadele'nin ilk romanı, (ateş gördüğün her şey halide edip adıvar'ın)
- TÜRK'ün ateş ile imtihanı – halide edip adıvar'ın orduda geçirdiği onbaşı, çavuş yıllarını anlattığı eserdir
- istiklâl harbimiz – milli mücadele yıllarını anlatan kazım karabekir'in eseridir.
- şarkılı ibret – kazım karabekir'in şehit çocuklarına oynattığı müzikal tiyatro eseri
- çankaya – falih rıfkı atay'ın 1961'de yayınlanan eseridir. cumhuriyet dönemini anlatır.
- zeytindalı – falih rıfkı atay ı. dünya savaşı'nda cephelerde yaşananları anlatır.
- medine müdafaası – yazarı birden fazla, fahrettin paşa'nın anlattıkları, yaşadıkları

ATATÜRK ilke ve inkılâpları

para ile satılamaz

- cumhuriyetçilik:
    - saltanatın kaldırılması
    - halifeliğin kaldırılması
    - cumhuriyetin ilanı
    - erkanı harbiye ve umum vekaletinin kaldırılması
    - subay vekil uygulamasının başlatılması
    - tbmm'nin açılması
    - 1921 ve 1924 anayasalarının kabulü
- laiklik:
    - tekke ve zaviyelerin kapatılması
    - medreselerin kaldırılması
    - tevhid-i tedrisat kanunu
    - medeni kanunun kabulü
    - saltanatın kaldırılması
    - halifeliğin kaldırılması
    - şeriyye ve evkaf vekaletinin kaldırılması
    - 1924 anayasasının 1928 yılında değiştiirilmesi ile devletin dini islam ibaresi çıkarıldı
    - milletvekili, cumhurbaşkanı yemininden vallahi kelimesinin çıkarılması
- halkçılık:
    - halkevlerinin açılması
    - lakapların kaldırılması
    - medeni kanunun kabulü
    - cumhuriyetin ilanı
    - tbmm'nin açılması
    - tevhidi tedrisat
    - ilköğretimin parasız ve mecburi olması
- milliyetçilik:
    - tevhidi tedrisat
    - TÜRK tarih k'nin açılması
    - tdk'nin açılması, TÜRKçe sözlüğün hazırlanması
    - halifeliğin kaldırılması
- inkılapçılık:
    - hicri takvim yerine miladi takvimin getirilmesi
    - metrik sistem
    - fes yerine şapka kanunu
    - sanayi nefise yerine, güzel sanatların açılması
    - TÜRK ocakları yerine halkevlerinin açılması
    - mecelle yerine medeni kanunun getirilmesi

- **3 mart 1924 – unutma**
- **halifeliğin kaldırılması**
- **tevhid-i tedrisat kanunu**
- **şeriye ve evkaf vekaletinin kaldırılması, diyanet işleri ve vakıflar genel müdürlüğü olarak ayrıldı**
- **saltanatın kaldırılması**
- cumhuriyetin ilanı

Parayla satılamaz

- **3 mart 1924 – 4 kanun**
- **tekke – 1925 – 5 harfli dikkat et.**
- **şapka – 1925**
- **miladi - 1926**
- **maarif - 1926**
- **medeni - 1926**
- **laalfabe - 1928**
- **ttk – 1931**
- **tdk – 1932 - !! ttk öncedir.**
- **soyadı kanunu (ata (3) TÜRK (4)) – 1934 .**

1923-32 rası TÜRK dış politikaları

- lozandan kalan veya uygulamadan kaynaklı sorunları çözmek

ırak sınırı (musul meselesi)

- lozanda gündeme gelmesine rağmen çözümü sonraya bırakılan tek konudur.
- 1924'te haliç konferansı bu sorunu çözmek için toplandı, konferansta TÜRKiye'yi ali fethi okyar temsil etti.
- konferans başarısız olunca konu milletler cemiyeti'ne götürüldü, cemiyet musul'u ingiliz mandasındaki ırak'a bıraktı.
- suriyeliler TÜRKiye cumhuriyet'ine karşı ingilizler tarafından silahlandırıldı,
- şeyh sait isyanı
- süleymaniye kentinin ingiltere tarafından vurulması
- 1926 yılında ingiltere ile TÜRKiye arasında ankara antlaşması imzalanmıştır, bu antlaşmaya göre musul, ingiliz yönetimindeki ırak'a bırakılacak, musul petrollerinin %10'u TÜRKiye'ye 25 sene boyunca verilecek.
- bu sorun misak-ı milli'ye uygun çözülmemiştir.

yabancı okullar

- 1924'te tevhid-i tedrisat kanunu'nun çıkarılması ile bu sorun ortaya çıktı, TÜRKiye kanuna uymayan okulları kapattı, başta fransa olmak üzere papalık, abd, ingiltere, belçika gibi TÜRKiye'de okulu olan tüm devletler tepki gösterdi.
- ancak TÜRKiye bu konunun uluslararası bir platformda çözülmesini istemedi.

patrikhâne

- 1926 yılında çıkarılan medeni kanun ile patrikhane'nin mahkeme kurma yetkisi elinden alındı, ancak TÜRKiye bu konuda da geri adım atmadı.

nüfus mübadelesi

- yunanistan'ın istanbul'da daha fazla rum bırakma isteği ve mübadele yapılacak kişilerin daha az olmasını hedeflediği için bu sorun bir kere daha gündeme geldi.
- 1930'da yapılan nüfus mübadelesi antlaşması ile -ahali antlaşması- batı trakya'da oturan TÜRKler ile istanbul'da oturan rumlar, yerleşme tarihlerine bakılmaksızın yer değiştirmeyecek, diğerleri yer değiştirecek.

Para ile satılamaz.

- lozan'da çözülmüştü hatırla, istanbul'da daha fazla rum kalsın isteyen yunanistan'ın başının altından çıktı bu.
- bu sorun milletler cemiyeti'ne götürülmüştür.
- nüfus mübadelesi sorunu'nun çözülmesi ile TÜRK-yunan dostluğu başladı, bu dostluk 1954'te kıbrıs sorunu'nun çıkmasına dek sürmüştür.

dış borçlar

- 1929 dünya ekonomik krizi'nin çıkması ile tekrar gündeme geldi, TÜRKiye hoover monotoryumu'ndan yararlanarak borcu erteletmek istedi, fransa ile tekrar masaya oturuldu. lira üzerinden ödeme yapılmasına karar verildi, bu borç 1933'den 1954'e kadar ödendi.
- adana-mersin demiryolları'nın millileştirilmesi sorunu
- fransa ile yaşandı, fransa ile yapılan bir antlaşma ile çözüldü.
- TÜRKiye demiryollarını satın aldı.

1932-39 arası TÜRK dış politikası

barışa katkıda bulunmak, sınırları korumak

milletler cemiyeti'ne giriş 1932

paris barış konferansı'nda kurulan bu cemiyet TÜRKiye yıllar girmek için uğraşmamıştır. sebebi de ırak sorununda milletler cemiyeti'nin ingiliz yanlısı bir politika izmelesi ve büyük devletlerin cemiyeti kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettirmesi

1932'de ispanya'nın daveti, yunanistan ve japonya'nın desteği ile TÜRKiye cemiyete üye olmuştur.

ilk defa bir kuruluş kendi kuruluş ilkelerinden taviz vererek bir ülkeyi birliğine kendisi davet etmiştir.

balkan antantı -paktı- giriş 1934

TÜRKiye, yunanistan ve yugoslavya, romanya; italya, almanya ve bulgaristan'ın yayılmacı politikasına karşılık bir araya gelerek balkan antantı'nı kurdular. italya'nın baskısı ile arnavutluk devleti katılmadı. TÜRKiye'nin bu pakta girmesi ile batı sınırlarını güvence altına almaya çalışıldığı anlaşılır. ıı. dünya savaşı ile önemini yitirmiştir.

pakt üyeleri, 1936'da düzenlenen montrö'de boğazların TÜRKiye'ye verilmesini talep etmiştir.

montrö boğazlar sözleşmesi 1936

TÜRKiye bu sorunu ilk defa londra silahsızlanma konferansı'nda dile getirdi. 1936'da almanya fransa'nın rehn bölgesini, italya da habeşistan bölgesini işgal etti.

rahatsız olan fransa ve ingiltere, askerlerini boğazlar'dan çekti. TÜRKiye boğazlar sorununa katılan devletlere bir nota çekerek sorunun çözülmesini talep etti. isviçre'nin montrö kentinde yapılan konferans sonucunda montrö boğazlar sözleşmesi -20 yıllığına- imzalandı, tevfik rüştü aras imzaladı. boğazlardaki komisyon kaldırıldı, TÜRK askerinin iki yakaya da konuşlanmasına izin verildi.

bu anlaşmayı en geç italya imzalamıştır.

akdeniz paktı 1936

para ile satılamaz

italya'nın yayılmacı politikasına karşı, TÜRKiye'nin de katıldığı bu pakt kuruldu. – 2015 kpss soru gelmiş.

sadabat paktı 1937

almanya ve italya'nın yayılmacı politikasına karşı TÜRKiye, iran, ırak ve afganistan devletleri iran'da bir araya gelerek paktı kurdular. TÜRKiye, bu pakta katılarak doğu sınırlarını güvence altına almaya çalışmıştır. ırak ile sınır problemi, TÜRKiye ile hatay sorunu yaşayan suriye devleti katılmamıştır. pakt ıı. dünya savaşı'nın çıkması üzerine önemini yitirdi. tamamen sona ermesi ile 1980-88 iran – ırak savaşı ile gerçekleşti.

hangisi sadabat paktı üyelerinden değildir diye sorar, suriye ve pakistan muhtemel cevaptır.

hatay sorunu, güney sınırı, sancak sorunu

1936'da fransa, suriye üzerinden mandasını kaldırdı ancak hatay'ı da suriye'ye bıraktı. bu durumu kabul etmedik, konuyu milletler cemiyeti'ne götürdük. cemiyet, araştırma yapması için sandler'ı görevlendirdi. sandler yayınladığı raporunda hatay'ın TÜRKiye'ye verilmesini talep etti. ancak bu kararı da fransa kabul etmedi.

1937'de TÜRK vali atandı, 1938'de bağımsız hatay cumhuriyeti kuruldu.

- ilk cumhurbaşkanı tayfur sökmen
- ilk başbakanı: abdurrahman melek
- meclis başkanı: abdülgani TÜRKmen
- 1939-hatay meclisi anavatana katıldı.
- mustafa kemal bu konu için "benim şahsi meselemdir." demiştir.
- mustafa kemal hatay için "40 yıllık TÜRK yurdu ecnebi eline bırakılamaz." demiştir.

mustafa kemal bu sorunla çokça ilgilenmediğini düşündüğü ismet inönü ve celal bayar'ı "kurun" adı verilen gazetede "asım us" takma adıyla eleştirmiştir.

çağdaş TÜRK ve dünya tarihi

20.yy başlarında dünya

monreo doktrini – yalnızlık, infirat diye de bilinir

sscb'nin kurulması

- 1904-05 – rus japon savaşı
- 1905 – duma (rus milli meclisi), zeki velidi togan da katıldı.
- 1905 – rusya müslümanları 1. kongresi yapıldı, müslüman birliği partisi kuruldu.
  1914 – rusya 1.dünya savaşına katıldı.
- 1917 – bolşevik ihtilali yaşandı, çar 2. nikola ayrıldı, geçici hükümet kuruldu.
- 1917 – vlademir ilyiç lenin geçici hükümeti devirdi. barış ekmek ve toprak sloganı ile.
- 1918 – brest-litovsk antlaşması ile rusya savaştan çekildi. iki ordu kuruldu, bolşevikler ve menşevikler. kızıl ordu ve beyaz ordu. 1918-21 arası, 13 milyon insan öldü.
- 1921 – novayaekonomiçeskayapolitika (nep)
- küçük işletmeler devletleştirilmedi.
- işletmeler nepman adı verilen kişilere verildi.
- bankacılık sistemi düzenlendi.

pdf'e satılamaz

- halka ücretsiz toprak dağıtıldı.
- devlet kurumları kapitalist işletme planlarından faydalandı.
- 1923 – sscb kuruldu, lenin öldü, stalin geldi.
- köylüden topraklar geri alındı, iç savaş çıktı, 4 milyon köylü öldü.
- ağır sanayiye önem verildi.
- orduya önem verildi.
- kolhoz adı verilen çiftlikler kuruldu, kollektifleştirme.
- kalkınma planı hazırlandı.
- muhalifler tasfiye edildi.

rusya'nın orta asya'yı istilası

- 1916-18 basmacı harekâtı korbaşı ergaş önderliğinde başladı. çar ve ruslar defolun, TÜRKistan TÜRKistanlıların parolasıyla başlandı.
- 1918 – mehmet emin resulzade azerbaycan halk cumhuriyeti'ni kurdu.
- 1921 – enver paşa hareketin başına geçti.
- 1922 – kendisi şehit edilince korbaşıların kendi aralarındaki liderlik kavgası, rusların daha iyi silahlı teçhizatının olması gibi sebeplerden dolayı hareket 1936'da sona erdi.
- ve 18. yy.da çarlık rusyasına karşı şeyh şamil ayaklandı, müslümanlar gazavat, ruslar müridizm adını vermiştir.

rusya bizi nasıl asimile etti?

- TÜRKistan adı yasaklandı, kitaplardan çıkarıldı. milli edebiyat okumak yasaklandı..
- asabiyet politikası uygulandı.
- imam ve müezzinler sürüldü, kuran-ı kerim kursları kapatıldı.
- rusça zorunlu dil oldu, hristiyan okulları açıldı.
- yusuf akçura, ismail gaspıralı ve enver paşa hareketin içinde oldular.

ortadoğu'da kurulan manda yönetimleri

ingiltere

- suudi arabistan: abdülaziz ibni suud /aramco
- ürdün: kral abdullah başa geçti
- filistin: artur balfour deklrasyonu ile sorun başladı.
- mısır: bağımsızlığını kazandı.
- ırak: kral faysal başa getirildi, halk bu soysuzu istemiyor geldiğinde.

fransa

- suriye: şam merkezli kuruldu, lübnan içinden ayrıldı 1930'da.
- lübnan: bağımsızlığını kazandı, çok kozmopolit bir ülke tehlikeli.

meiji restorasyonu: aydınlanma çağı

- şogunlar ve daymiyolar vardı.
- **mutsihito** imparator oldu.
- güçlü ordusu olan zengin bir ülke yaratmak ana hedefi idi.
- donanma güçlendirildi.

para ile satılmaz

- ilköğretim zorunlu hale getirildi.
- prusya'dan örnek alınarak anayasa yapıldı.
- gazete çıkarıldı.
- bankacılık sistemi düzenlendi.
- milâdi takvime geçildi.
- başkent tokyo'ya taşındı.
- ağır sanayiye yatırımlar yapıldı.
- kılık kıyafet inkılabı yapıldı.
- şogunluklara son verildi.
- merkezi hükümet kuruldu.
- önemli: alfabe ile ilgili çalışma yapılmadı!
- 1905 yılında, rusya'yı darmaduman ettiler.

1929 dünya ekonomik krizi – kara perşembe

nedenleri:

- kükreyen yirmiler hadisesi -insanlar kendilerini savaş sonrası alım gücü arttığı için zengin sandılar-
- poundun değer kazanması
- hoover'ın ekonomiye önlem almaması
- bankacılık sisteminin kötü olması
- amerikan ekonomisinin 200 holding tarafından idare edilmesi
- almanya'nın karşılıksız para basması
- new york borsası aniden düştü

sonuçları:

- 50 milyon insan işsiz kaldı.
- madencilik ve inşaat faaliyetleri durdu.
- psikoloji bilimi önem kazandı.
- binlerce banka ve şirket battı.
- ticaret hacmi daraldı.
- abd hoover yönetimi yerine roosevelt yönetimi geldi. -new deal, yeni anlaşma siyaseti—
- insanların takas usülü ticarete geri dönmesi
- en az etkilenen ülke sovyet rusya'dır.

krizin TÜRKiye'ye etkileri ve alınan önlemler

- 1927 teşvik-i sanayi kanunu uygulanamaz hale geldi.
- 1930lardan sonra devletçilik politikasına geçildi.
- merkez bankası kuruldu.
- milli iktisat ve tasarruf cemiyeti kuruldu -kazım özalp-
- kliring sistemi ortaya çıktı, -malımı sattığım devletten mal alırım, ticarette vefa tarzı-
- ithal mallara ek gümrük vergisi getirildi.
- birinci 5 yıllık kalkınma planı hazırlandı.
- yerli malları haftası kutlanmaya başlandı.

milletler cemiyeti

para ile satılamaz

- cenevre'de kuruldu.
- abd üye değildir.
- ıı. dünya savaşı'nın çıkması ile önemini yetirdi.

locarna antlaşması

- 1925'te imzalandı.
- bu antlaşma ile almanya fransa'ya saldırmayacağı garantisini verdi. almanya milletler cemiyetine katıldı, locarna ile uluslararası işbirliğine dahil oldu.

briand-kellogg paktı

savunmaya dayanmayan savaş yasaklandı. abd-fransa öncülüğünde kuruldu.

daha sonra birçok ülke pakta üye oldu, TÜRKiye de dahil.

küçük antant

kendi aralarında savaşmamayı öngörmüşlerdir.

iki savaş arası dünyada diğer gelişmeler

1918-39 arası:

- petrol ve elektrik evlere girdi.
- sesli sinema filmi çekildi.
- ilk defa organ nakline başlandı.
- alexander fleming penisilini buldu.
- bcg aşısı bulundu.
- c vitamini bulundu.
- ddt adı verilen böcek ilacı bulundu.
- bauhaus adı verilen mimarı tarz ortaya çıktı.
- gökdelen sayısı arttı – empire state building
- john steinback – gazap üzümleri'ni yazdı. 1929 dünya krizini anlatır.
- şarlo karakteri ile charlie chaplin modern zamanlar filmini çekti.
- fenomenoloji ve varoluşçuluk akımları başladı.
- pablo picasso "guernica" adı tablosunu yaptı. alman general diyor ki: bu tabloyu kim yaptı, pablo picasso ise guernica kasabasını bombalayarak siz yaptınız demiştir.
- insülin ayrıştırması başarılı oldu.
- konuşan basın "radyo" önemli hale geldi.
- elektron mikroskobu bulundu.
- albert einstein izafiyet teorisi'ni buldu.

ıı. dünya savaşı 1939-45

savaş öncesi totaliter rejimlerin kurulması

japonya

mançurya ve çin'i işgal etti. uzak doğudaki batılı güçlerin buradan atılmasına yeni düzen adı vermişlerdir.

para ile satılamaz

ispanya

general franco -milliyetçiler- başa geçmiştir. -almanya/italya-

italya

- faşist parti benito mussolini tarafından kuruldu.
- bu parti seçimlere girmesine rağmen başarılı olamadı.
- kara gömlekliler italya'daki işçi grevine destek verdi.
- hükümet istifa etti, mussolini başbakan oldu.
- diğer partileri kapattı. diktatörlüğünü ilân etti.
- fiume, korfu adası, habeşistan-etiyopya (1936) işgal etti.

arnavutluk

- "sürekli barış ne mümkün ne de faydalıdır." – b. mussolini
- roma imparatorluğu'nu tekrar canlandırmayı amaçlıyor.
- akdeniz'e bizim deniz anlamında more nostrum adı vermişlerdir.

almanya

- versay antlaşması ile ı. dünya savaşından en zararlı çıkan almanlar, weimer anayasasının ilanı ile partiler kurdular.
- adolf hitler nazi partisini kurdu. partinin amacı versay antlaşması'ndan kurtulmak ve hayat sahasını genişletmekti. gestapo adı verilen gizli polis teşkilatı kuruldu. ırkçılık yapıldı, kristan gece yaşandı.
- ren
- danzing
- südetler – 3.5 milyon alman yaşıyor burada
- çekoslovakya
- avusturya
- saar
- sosyalist akım onu bugünkü dar yurdundan çıkarmalıdır. – a.hitler
- ingiltere başbakanı chamberlein'in ortaya attığı politika yatıştırma politikasıdır.
- olay şu, hitler diyor ki verimli topraklar lazım bize, sonra yukarıdaki yerleri sırası ile işgal etmeye başlıyor. südetler'e kadar kimse ses çıkarmıyor. südetler'de 3.5 milyon alman yaşadığı için yine ses çıkarılmıyor. sonra ingiltere ıı. dünya savaşı'nın çıkmasından korktuğu için yatıştırma politikası kapsamında südetler'i almanya'ya veriyor. -münih konferansı- ancak hitler durmuyor. devam ediyor.

ıı. dünya savaşı öncesi kurulan paktlar

- mihver: almanya, italya bu ikisi çelik pakt, sonradan japonya katılınca mihver
- müffetik: ingiltere, sscb, fransa, abd
- ıı. dünya savaşı'nın nedenleri
- almanya'nın versay antlaşmasından kurtulmak istemesi
- rusya'nın brest-litovsk ile kaybettiklerini geri almak istemesi, dünyaya komünizm yaymak istemesi
- almanya ve italya'da totaliter rejimlerin başa geçmesi

para ile satılamaz

- fransa'nın güvenlik endişesi
- japonların asya, asyalılarındır gereği batılıları uzakdoğuda istememesi

savaş başlıyor

- almanya polonya'yı işgal ederek savaşı başlatıyor.
- polonya
- sscb de polonya'yı işgal edince, almanya-sscb arası saldırmazlık antlaşması imzaladılar. almanya aşağıdaki devletleri sırası ile ele geçirmeye başlıyor.
- norveç
- danimarka
- lüksemburg
- belçika
- hollanda
- bu 5 devlet "benelüks" devletleri olarak bilinir.

fransa – maginot hattı

fransa'da işgal edemediği yerlere vichy hükümeti kurdular.

yunanistan

- yunanistan'a girilince TÜRKiye çakmak hattı'nı kurdu.
- avrupa cephesi, afrika, uzak doğu cephesi olmak üzere 3 cephe var.
- bu yukarıdakiler avrupa cephesiydi.
- almanya ingiltere'ye karşı hava harekâtı düzenledi, kartal hücumu adı verilen bu operasyon başarısız oldu.
- almanya'nın rusya'ya karşı tarihin en büyük kara operasyonu olarak nitelendirilen barbarossa harekâtı başladı.

afrika

italyan-ingiliz savaşını ingilizler kazanıyor, trablusgarp'ı alıyor.

uzak doğu

japonlar general yamamato önderliğinde pearl harbor baskınını yaptılar, abd'nin uçak ve gemilerine zarar verdiler. abd ikinci dünya savaşı'na girdi.

atlantik bildirisi – 1941

- ingiltere-amerika yayınladı. yenen devletler yenilen devletlerden toprak almayacak.
- milletler cemiyeti ile uluslararası bir teşkilât kurulacak. – birleşmiş milletler fikri.
- temel hammaddelerden her devlet eşitçe yararlanacak.
- insanların açlık korkuları giderilecek.
- nazizm, faşizm gibi baskıcı rejimler tasfiye edilecek.

1942-45 arası

para ile satılamaz

casablanca konferansı – 1943

- abd-sscb-ingiltere,
- japonya-italya-almanya,
- konferans kararına göre: mihver devletler kayıtsız-şartsız teslim alınacaktı. hepsi italya'ya girdi, mussolini'yi kendi halkı öldürdü.

qubeck konferansı

- almanya'ya karşı ikkinci bir cephe açılmasına ve fransa'nın alman işgalinden kurtarılmasına karar verildi.
- d.david eisenhower komutanlığında normandiya çıkarması yapıldı. fransa kurtarıldı.

savaşın sonu:

- abd-japonya arasında
- leyte deniz savaşı
- midway deniz savaşı
- yapıldı.
- enole gay adındaki uçaktan iki tane atom bombası atılıyor, birincisi hiroşima, ikincisi nagazaki'ye atılıyor.
- japonya teslim oldu. savaş bitti.

sonuçları:

- nazizm, faşizm tasfiye edildi.
- savaş suçluları için mahkemeler kuruldu.
- soğuk savaş dönemi başlamıştır.
- en kârlı çıkanlar abd ve sscb oldu.
- 60 milyona yakın insan hayatını kaybetti, 21 milyonu sscb'den.
- imf ve dünya bankası kuruldu. – ikiz kardeşler – bretton woods kuruldu.
- bm kuruldu.
- sömürgecilik azalarak yeni devletler kuruldu – hindistan, pakistan, israil
- kore, vietnam, almanya ikiye ayrıldı.
- ilk defa atom bombası kullanıldı.

yapılan konferanslar

casablanca

müttefik devletler, mihver devletlerini kayıtsız şartsız teslim alacak.

qubeck

almanya'ya karşı fransa üzerinden ikinci bir cephe açılmasına karar verilmiştir.

yalta

savaş sonunda neler yapılabileceği konuşuldu.

almanya üç ya da dört işgal bölgesine ayrılacak.

sscb'nin boğazlar ile ilgili taleplerinin karşılanması

para ile satılamaz

polonya'da seçimlerin özgürce yapılabilmesi

bm kurulacak ve bu kuruluşa üye olmak isteyen devletler almanya'ya savaş ilân edecek.

san francisko

birleşmiş milletler kuruldu. 5 ülke kodlaması fırça, fransa, ingiltere, rusya, çin, abd; herhangi bir yasa tasarısını bir tanesi dahi reddederse, veto ederse o karar geçmiyor.

kahire, tahran ve moskova konferansları yapıldı.

potsdam konferansı

- müttefiklerin son toplantısıdır.
- almanya 4 işgal bölgesine ayrılarak endüstriyel kapasitesi sınırlandırılıyor.
- italya ile yumuşak bir antlaşma yapılması.
- avusturya 4 işgal bölgesine ayrılacak.
- alsas-loren fransa'ya, südetler çekoslovakya'ya geri verilecek.
- savaş suçluları mahkemelerde yargılanacak. - nürnberg mahkemeleri
- 9 aralık 1918'de soykırım suçlarının önlenmesi hakkında kanun çıkarıldı.
- 10 aralık 1948'de ise insan hakları evrensel beyannamesi yayınlanmıştır. bu belge için abd başkanı roosevelt "tüm insanlığın magna carta'sıdır." demiştir.
- ilk üretilen bilgisayarlar eniac ve mark ı'dir. ayrıca hücumbotlar, radar sistemleri, tiger / leopard gibi tanklar, atom bombası ve bombardıman uçakları ıı. dünya savaşında kullanıldı.

ıı. dünya savaşı'nda TÜRKiye

- ingiltere ve fransa ile yardım antlaşması imzaladı.
- almanya ile de saldırmazlık antlaşması imzaladı.
- TÜRKiye barbarossa harekâtı ile polonya sendromu'ndan kurtulmuştur.
- ülke genelinde seferberlik ilân edildi. 1 milyon asker orduya alındı.
- nüfus artış hızı azaldı, tarımsal üretim düştü.
- büyükşehirlerde ekmek karneye bağlandı.
- karaborsacılık arttı.
- fiyatlara narh uygulaması geldi.
- milli korunma kanunu çıkarıldı, petrol ofisi, et ve balık kurumu kuruldu.
- varlık vergisi, toprak mahsulleri ve yol vergileri alındı, olağanüstü vergilerdir.
- hasan ali yücel'in katkıları ile köy enstitüleri açıldı.
- ankara üniversitesi açıldı.
- çakmak hattı kuruldu – almanlara karşı.
- milli kalkınma partisi kuruldu. – nuri demirağ.
- winston churchill ve ismet inönü arasında adana görüşmeleri – sağırlar diyaloğu yapıldı.

soğuk savaş dönemi 1947-61

- doğu bloğu – sscb
- cominform
- molotof planı – ekonomik, yardım –
- comecon – ekonomik, teşkilât –
- varşova paktı – askeri

para ile satılamaz

- doğu almanya, yugoslavya, çekoslovakya, macaristan, bulgaristan, romanya gibi devletlere demir perde ülkeleri denmiştir.
- batı – abd
- truman doktrini: monreo doktrinin karşıtıdır artık dünya siyasetine müdahale edeceğim diyor.
- marshall planı – ekonomik, yardım-
- batı avrupa birliği -askeri-
- avrupa konseyi -TÜRKiye de dahil-
- nato, kuzey atlantik savunma paktı -askeri-
- bağlantısızlar
- macaristan'da imre nagi, çekoslovakya'da ise alexander dubçek insancıl komünizm sscb'ye karşı ayaklandı, yugoslavya ise cominform'dan çıkarılan ilk ülke oldu.
- kuzey vietnam, kuzey kore, küba, çin -mao- diğer komünist ülkelerdir. bunlar rusya'ya bağlı değil.

israil'in kuruluşu

- çoğunluk planı: filistin ve israil iki devlet olacak.
- azınlık planı: filistin tek devlet olacak.
- ilk tanıyan: abd, çoğunluğu müslüman:TÜRKiye, ilk arap ülkesi mısır
- abd ve sscb'nin israil'i resmi olarak tanımasına felaket günü – el nakba – adını verdiler.

1948-49 arap israil savaşı

- nedeni: israil'in kurulması
- binlerce filistinli mülteci haline geldi.

1956 – mısır israil savaşı

- mısır'ın süveyş kanalı'nı millileştirmesi
- cemal abdülnasır – arap milliyetçiliği
- 1956 – eisenhower doktrini yayınlandı. ortadoğu'ya abd ekonomik yardım yaptı. TÜRKiye de faydalandı.

hindistan ve pakistan'ın kurulması

- bölge ingilizler tarafından sömürülmekte idi.
- mahatma gandi -hindistan lideri, muhammet ali cinnah ise pakistan lideri olacak.
- bu iki devlet harici doğu pakistan-bangladeş pakistan'dan ayrılmıştır.
- hindistan pakistan arasında kuruluşlarından bu yana keşmir sorunu yüzünden sorunludur.

afrika'daki gelişmeler

- bölge ıı. dünya savaşı'ndan sonra birçok bağımsızlık hareketi gördü.
- özellikle madiba lakaplı nelson mandela hem siyahilerin hem de ülkesinin hakkını savundu.
- yıllarca hapis yatan mandela, hapisten çıktıktan sonra 1994 güney afrika cumhuriyeti seçimini kazandı.
- ülkesinin ilk siyahi cumhurbaşkanı oldu.

para ile satılamaz

1947-61

fransa'nın cezayir'in işgali

- yöneticisine dayı deniyor.
- 1830'da fransa tarafından işgal edildi.
- 1871'de muhammed el mukrani önderliğinde ayaklanıldı.
- abdülhamit bin badis cezayirli müslüman alimler cemiyetini kurdu.
- dinimiz islam, dilimiz arapça, vatanımız cezayir sloganı ile hareket ettiler.
- 1945'te fransa setif katliamını yaptı. cezayirli "cemile buhayra" direniş sembolü haline geldi.
- evian antlaşması ile cezayir bağımsızlığını kazandı.
- güneydoğu asya milletler teşkilatı asean kuruldu.
- abd uzak doğuda etkinliğini arttırabilmek için seato'yu kurdu.
- afrika devletleri kendi aralarında afrika birliği örgütünü kurdular.

kore savaşı – 1950-53

- tuğgeneral tahsin yazıcı önderliğinde 5090 asker koreye gittik. 741 şehit, 2147 gazi verdik. – şimal yıldızları birliği
- TÜRKiye'nin buradaki üstün askeri başarısı nato'ya girişini kolaylaştırmıştır.
- TÜRK askeri kluni muharebelerinde destan yazmıştır.

TÜRKiye'nin kore savaşına asker gönderme sebepleri

- abd'nin marshall ve truman ile yaptığı desteğin devamlılığını sağlamak
- abd'li senatör kein'in TÜRKiye'yi savaşa davet etmesi
- sscb'nin tehditleri

abd'nin TÜRKiye'yi nato'ya dahil etme sebepleri

- TÜRKiye'de üs talep edecek olması
- sscb'nin TÜRKiye'de komünizmi yayma endişesi
- abd'nin nato vasıtasıyla TÜRKiye'ye yaptığı yatırımlar
- üsler kurdu – adana, incirlik, çiğli, karamürsel
- uzman personel gönderdi.
- askeri eğitimler nato prensibinde yapıldı.

TÜRKiye'nin nato'ya girişi

- 1952 TÜRKiye yunanistanla birlikte nato'ya üye olmuştur.
- TÜRKiye'nin truman doktrini sonrası iç tehdit algılamalarındaki bazı değişiklikler şunlardır.
- ismet inönü'nün demeçlerindeki değişiklikler, siyasi parti, demokrasi.
- liberal yöndeki hasan saka hükümeti kuruldu.
- abd sempatizanlığı (batı) TÜRK toplumu içinde artmıştır.
- kanunlardaki komünizm etkisi ile yapılan düzenlemeler kaldırıldı.
- irtica tehdidi yerini komünizme bıraktı.
- chpliler ve demokrat partililer birbirlerini komünizm ile yeteri kadar mücadele etmemekle suçladılar.
- dış tehdit algılamalarındaki değişiklikler

Parasız satılamaz

- abd menşeli ithal ürünler piyasada daha çok yer aldı.
- abd'nin istemediği kuruluşlara üye olunmadı.
- 1949'daki asya milletler toplantısına katılmadı.
- balkan paktı – 1953
- TÜRKiye yugoslavya yunanistan
- 1954'te başlayan kıbrıs sorunu yunanistan'ın ayrılması üzerine balkan paktının dağılmasının nedeni.

bağdat paktı – 1955

TÜRKiye iran ırak pakistan ingiltere

cento'ya dönüştü.

TÜRKiye'de siyaset

- milli kalkınma partisi'ni 1945'te nuri demirağ kurdu.
- 1946'da çiftçiyi topraklandırma kanunu'na muhalefet eden celal bayar, adnan menderes, refik koraltan ve fuat köprülü demokrat parti'yi kurdu.
- 1946'da TÜRKiye'nin ilk çok partili genel seçimi yapıldı.
- 1946'da seçimi chp kazandı, dp muhalefet oldu.
- ilk defa tek dereceli seçim yapıldı.
- 1948'de seçim kanunu'nda değişiklikler yapıldı.
- vatandaş oyunu kapalı şekilde kullanacak.
- sayımda partilerin temsilcileri olacak.
- 1950, gizli oy, açık sayım.
- demokrat parti zamanı gelişmeler 1950-60
- marshall yardımları alındı.
- nato'ya üye olundu.
- kıbrıs sorunu ortaya çıktı.
- 17 tane kit kuruldu.
- ATATÜRK'ü koruma yasası çıkarıldı.
- ezan arapça'ya geri döndü.
- ithal traktörler alındı ve tarımsal üretim arttı.
- odtü, ktü ve ATATÜRK üniversitesi kuruldu.
- 6-7 eylül olayları ortaya çıktı. -selanik bombalandı diye bir haber yapılıyor, bizimkiler de nerede rum varsa kırıyor döküyor, mozaik çatladı lafı kullanıldı bu olay için-
- 1954-58 yine dp kazandı.
- taşıt sayısı arttı.
- imf ile ilk temas kuruldu. 1958
- adnan menderes'i taşıyan uçak düştü.
- prof.dr.necmettin erbakan
- almanya'da leopard tanklarının başmühendisi olarak çalıştı.
- TÜRKiye'de gümüş motor projesini başlattı.
- bu proje daha sonra ismin pancar motoru olarak değiştirdi.
- devrim arabaları, 4 tane üretildi.
- cemal gürsey emri ile çalışmalar başladı. eskişehir ddy tesislerinde yapıldı.
- batı kafasıyla otomobil yaptınız ama doğu kafasıyla benzin koymayı unuttunuz demiştir.

Bana ile satılan .az

- TÜRKiye'de yaşanan diğer gelişmeler
- rock'n roll yaygınlaştı.
- edebiyat akımları ortaya çıktı.
- müzeyyen senar, neşet ertaş, zeki müren ünlendi.
- sinema sektörü gelişmeye başladı
- dünyada yaşanan diğer gelişmeler
- uzaya uydu gönderildi. 1957'de ilk defa rusya gönderdi, sputnik-1
- uefa kupası düzenlendi, kazanan real madrid.
- hippi hareketi başladı.
- akdeniz oyunları ilk defa iskenderiye kentinde yapıldı.

yumuşama dönemi 1961-1990

yumuşama dönemine girilmesinin sebepleri

ping-pong diplomasisi

- abd-çin barışmıştır.
- salt-ı antlaşması -stratejik silahların azaltılması antlaşması
- salt-2 antlaşması – sscb'nin afganistan'ı işgal etmesi üstüne amerika bunu kabul etmedi, imzalamadı, uygulanamadı.

helsinki nihai senedi

konu başlıklarına sepet adı verildi, agit – avrupa güvenlik ve işbirliği teşkilatı'na dönüştürüldü.

bağlantısızlar, -tarafsızlar- hareketi

mısır, hindistan ve yugoslavya önderliğinde 1955'te bandung konferansının sonucunda kuruldu. amaçları barış içinde yaşamak ve dünyayı nükleer tehditten kurtarmaktır.

yumuşama dönemi çatışmaları

küba krizi

- batista yerine fidel castro geldi.
- 17 nisan 1961'de abd başarısız olduğu domuzlar körfezi çıkarmasını yaptı.
- rusya küba'ya füze yerleştiriyor. bunun üzerine abd TÜRKiye'ye "jüpiter" füzelerini yerleştiriyor.
- karşılıklı füzeler söküldü.
- rusya küba'dan ayrıldı.
- bu olay sonucunda küba çin'e yanaştı.
- TÜRKiye her an yaşanılan bir olayla abd tarafından feda edilebileceğini görmüş oldu.
- 27 ekim 1962 dünyanın nükleer savaş eşiğinden döndüğü gün olarak tarihe geçti.

vietnam savaşı

- direnişin sembolü muhammed ali olmuştur.
- "bana vietkonglar bir kötülük yapmadı ki, ben onlarla neden savaşayım?" diyerek askere gitmeyi reddetmiştir.
- nixon doktrini sonrasında abd vietnam'dan çıktı.

para ile satılamaz.

keşmir meselesi

- hindistan-pakistan arasında günümüze kadar gelen bir sorundur, iki ülke burası için savaşmıştır.
- 1966 taşkent deklarasyonu ile herkes sınırlarına geri çekilmiştir.

afganistan'ın sscb tarafından işgali

- 1970'lerde sscb tarafından işgal edildi.
- mücahitler rusya'yı çıkardı o bölgeden.
- ortadoğu'da arap-israil savaşları
- 1948-49 israil kuruldu.
- golan tepeleri ile 6 gün savaşları yapıldı. sina yarım adası israil'in oldu. mısır suriye, israil savaşıdır.
- mısır-israil
- 1973,
- opec kuruldu.
- abd devreye girdi, sina yarımadasının bir kısmı mısır'a geri verildi.
- 1974 101. km antlaşması yapıldı – arap israil ant.
- ilk arap israil ant. ve camp david antlaşmasının yolunu açması bakımından önemli.
- henry kissinger, mekik diplomasisi sonucunda camp david antlaşmasını mısır-israil arasında imzalattı.
- mısır israil'i tanıyan ilk arap ülkesi oldu.
- bu süreçte yaser arafat önderliğinde filistinliler filistin kurtuluş örgütünü kurdular.
- opec
- petrol ihraç eden ülkeler teşkilatı
- iran, ırak, venezüela, kuveyt, suudi arabistan
- 1973'te petrol krizine neden oldu
- oapec
- petrol ihraç eden arap ülkeleri teşkilatı
- başarılı olamadı.
- 1973 petrol krizi üzerine batılı ülkeler bir daha böyle bir olayın yaşanmaması için 1974'te uluslararası enerji ajansını kurdular bu kuruluşun amacı petrolün teminini sağlayarak krizlere karşı tedbir almak.
- islam konferansı örgütü – ikö – iit
- 1969'da mescid-i aksa'nın kundaklanması sonucu 24 islâm ülkesi bir araya gelerek bu örgütü kurdular.
- 2012'de ismi islam işbirliği teşkilatı olarak değiştirildi. 2005-2014 arası genel sekreterliğini ekmeleddin ihsanoğlu yaptı.
- iran-ırak 1980-88
- baas: yeniden doğuş, partidir, suriye/ırak
- arap sosyalizmini savunur, panarabizm hedeferi.
- iran: ayetullah humeyni
- ırak: saddam hüseyin
- 1988'de halepçe katliam'ını gerçekleştirildi.
- abd ırak'a savaşta yardım ederken, aynı anda irana da silah sattı. bu skandala irangate skandalı denildi.
- savaşta daha fazla zarar gören ırak zararını telafi etmek için kuveyt'e saldırdı.

para ile satılamaz

abd'de ırkçılık karşıtı hareketler

- rosa parks ilk eylemi başlattı.
- rahip martin luther king
- malcolm x hareketin öncüleridir. ikisi de suikastte öldürüldü.
- hareketin adı: afro amerikan sivil hareketi
- 68 kuşağı
- fransa'da bulunan nanterre üniversitesi'nde olaylar başladı, işçilerin katılması ile büyüdü ve tüm dünyaya yayıldı. TÜRKiye'de ise amerikan 6. filosu'nun TÜRKiye'ye gelişi tepkiyle karşılandı. deniz gezmiş, mahir çayan, ibrahim kaypakkaya dönemin önemli insanlarıdır.
- -şahsi notumdur: deniz gezmiş denen terörist ve yanındaki zerzevatlar, thko'yu kurmuştur -ilk silahlı terör örgütü-. yüce TÜRK milletinin huzurunda terör örgütü kuran bu teröristi müfredata alınmasının abesliği bir yana, sorulacağını bile düşünmediğini bilmenizi isterim. -

yaşanan bilimsel ve kültürel gelişmeler

- ilk defa uzaya insan çıktı-yuri gagarin
- ulusal havacılık ve uzay dairesi nasa kuruldu
- aya ilk defa ayak basıldı – neil armstrong
- 1964 tokyo olimpiyatları dünyada canlı yayınlanan ilk tv programı oldu.
- arpanet -internet- bulundu.
- dna kimyasal yapısı çözüldü.
- apple ve ibm şirketleri kişisel bilgisayarları üretti.
- akdeniz oyunları izmir'de düzenlendi.
- yumuşama dönemi TÜRK dış politikası
- kıbrıs sorunu 1954-2020
- 1951 – ingiltere adadan çıkma kararı aldı.
- 1954 – kıbrıs sorunu ortaya çıktı
- eoka – rum kurtuluş ordusu
- enosis – adayı yunanistan'a bağlamak
- tmt – TÜRK mukavemet teşkilatı – rauf renktaş
- akritas plânı, adadaki tüm TÜRKleri bir gecede imha etme
- londra, zürih ant. ile kıbrıs cumhuriyeti ile kuruldu.
- cb: makarious bb: dr. fazıl küçük
- 1963 – kanlı noel olayı yaşandı.
- 1963 – lefkoşayı ikiye ayıran yeşil hat oluşturuldu.
- 1964 – abd başkanı TÜRKiye'yi mektupla tehdit etti.
- 1974 – yunanistan'da darbe oldu, kıbrısta da oldu.
- 1974 – kıbrıs barış harekatı başladı o esnada cb: fahri koruTÜRK, bb bülent ecevit, bb yard necmettin erbakan
- 1975 – gkry bm tarafından tanındı.
- 1983 – kktc'nin kuruluşu.
- ege adalarının silahlandırılması meselesi
- limni adası yunanlılar tarafından silahlandırılmak istendi.
- kıta sahanlığı meselesi
- 200 deniz mili, kıta sahanlığı.
- asala ermeni terör örgütü
- 35 terör diplomatını şehit ettiler,

para ile satılamaz

- tanıtmak, tanınmasını sağlamak, tazminat, toprak planları vardır.

TÜRKiye'de bunalımlı yıllar 1960-1983

siyaset

- 1960 darbesiyle demokrat parti kapatıldı, yerine adalet partisi kuruldu.
- 1963 seçimlerini chp kazandı, ilk koalisyon hükümeti olan chp-ap hükümeti kuruldu.
- 1971 muhtırası askerler tarafından siyasilere verildi.
- muhtıradan sonra süleyman demirel istifa etti, nihat erim hükümeti kuruldu
- 1973'te ismet inönü vefat etti, anıtkabır'e nakledildi.
- 1974'te kıbrıs barış harekatı yapıldı.
- 1980 abd ambargosu, 1 mayıs olayları, abd karşıtlığı, sağ-sol davası, 68 kuşağı harekatı, işsizlik enflasyon ve pahalılık, siyasi belirsizlik sonucu kenan evren bayrak harekatı adı verdiği darbeyle ülkeye el koydu.
- 1983'te turgut özal anavatan partisi ile seçimleri kazandı.
- ekonomi
- turgut özal'ın da katkısının olduğu 24 ocak kararları alındı ve TÜRKiye serbest piyasa ekonomisine tamamen geçmeye başladı – liberalleşme
- sosyal-kültürel yaşam
- yeşilçam filmleri, sinemada yerini aldı.
- zeki alasya, metin akpınar ikilisi kabare tiyatrosu ünlendi.
- necip fazıl kısakürek -çile- ile öne çıktı.
- adalet ağaoğlu toplumun gerçeklerini ortaya koydu.
- metin ersağ - susuz yaz adlı filmi ile berlin film festivalinde altın ayı'ya layık görüldü.
- sscb dağılmasının doğu avrupa etkileri
- çekoslovakya – kadiye devrimi ile 2 ye ayrılıyor.
- güçler dengesine etkisi:
- şanghay beşlisi
- rusya, çin, kazakistan, kırgizistan, tacikistan, sonradan katılan özbekistan
- özbekistan katıldıktan sonra şangay işbirliği örgütü olacak.
- sscb'den ayrılan ilk TÜRK devleti: azerbaycan, ilk tanıyan: TÜRKiye
- ebulfeyz elçibey
- ayaz muttalibov
- haydar aliyev – biz bir millet, iki devletiz
- ilham aliyev
- dağlık karabağ sorunu - ermenistan – azerbaycan
- 1993'te hocalı katliamı ermenistan tarafından yapıldı.
- kazakistan
- nursultan nazarbayev, semey nükleer tesislerini kapattı.
- şu an kasım cömert tokayev-2009'dan beri var.
- kırgızistan
- askar akayev kurucusu
- cengiz aytmatov – yazar
- muhammedkalıy abilgaziyev-2019
- özbekistan
- islam kerimov kurucusu

para ile satılamaz

- şevket mirziyoyev – 2019 itibariyle devlet başkanı
- TÜRKmenistan
- sapar murat niyazov – sapar murat TÜRKmenbaşı olarak da bilinir.
- bağımsız devletler topluluğu - gürcistan, güney osetya olarak da bilinir.
- tika – TÜRKiye işbirliği ve kalkınma ajansı
- doğu bloğundan sonra avrupa'da yeni arayışlar
- iki almayadan tek devlete, berlin duvarının yıkılışı
- avrupa ekonomik topluluğu'ndan ab'ye,
- avrupa birliliği
- 1951 – akçt, avrupa kömür çelik topluluğu, schuman bildirisi
- 1951 – aet – roma antlaşması
- 1991 – ab – maaschricht antlaşması
- kopenhag kriterleri: adalet, eşitlik, insan hakları, hayvan hakları, işçi hakları, kadın hakları, ekonomik gelişmişlik(tavsiye kararıdır)
- maaschricht kriterleri: ekonomi ile ilgili kavram varsa, maaschricht
- TÜRKiye'nin ab süreci
- 1959'da aet'ye ilk başvurusu yaptı.
- 1963'de ankara antlaşması yapıldı.
- TÜRKiye-ab resmiyeti başladı
- 1973'de katma protokolü ile ab'ye katılacaktı.
- 1974'de kıbrıs barış harekatı
- 1980'de askeri darbe
- 1980'de yunanistan birliğe
- 1980'de başvurusunu geri çekti.
- 1987'de ab başvurusu yaptık.
- 1995'te gümrük birliği antlaşması imzalandı.
- 1999 helsinki zirvesi ile TÜRKiye aday ülke konumuna yükseldi.
- yugoslavya'nın dağılması
- 1945'te tito devlet başkanı oldu
- 1970'lerde tito kendini ömür boyu devlet başkanı ilan etti.
- 1987'de sırplarda başa miloseviç geldi, yugoslav ordusunun sırpların eline geçti.
- slovenya, hırvatistan, makedonya, sırbistan-karadağ ise birleşerek ayrıldı. – küçük yugoslavya –
- hırvatistan – sırp&karadağ savaşı, başladı.
- bosna-hersek ayrılmak isteyince, hırvatistan-sırp&karadağ anlaşarak bosna'ya daldılar.
- srebrenica katliamı, mladiç, 1995, 8000 kişi öldü.
- dayton barış antlaşması
- bosna-hersek, sırbistan, hırvatisyan
- aliya izzetbegoviç, bilge lider.
- bosna savaşı sona erdi.
- ortadoğu ve afganistandaki gelişmeler
- körfez savaşları – ırak-kuveyt – abd ırak
- filistin sorunu
- fkö
- yaser arafat
- intifada – uyanış, ayaklanma
- hamas
- oslo görüşmeleri

para ile satılamaz

- fez planı
- reagan planı
- kral fahd planı
- mavi marmara olayı
- one minute olayı
- afganistan'daki gelişmeler
- taliban, ısaf
- su sorunu
- fırat, dicle, asi, şeria, nil, suriyee ırak barış suyu projesi
- TÜRKiye'nin ilk asker gönderdiği ülke: kore
- TÜRKiye'nin nato'ya üye olmadan asker gönderdiği ülke:kore
- TÜRKiye'de nato'ya üye olduktan sonra ilk asker gönderdiği ülke: somali
- arnavutluk, kosova, afganistan'a da asker gönderdik.
- dünyadaki gelişmeler
- arap baharı

tarih bitti, umarım hepiniz atanırsınız arkadaşlar, umarım not faydalı olur.

notlar benim hocam'ın youtube videolarından tutulmuştur, ramazan yetgin'in anlattığı ders videoları için kendisine de buradan teşekkürler.

saygılar, iyi çalışmalar.

para ile satılamaz